

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU

**VAIKUTUKSEEN PERUSTUVAT
KRIISINHALLINNASSA**

OPERAATIO

MERELLISESSÄ

Pro gradu -tutkielma

Kadetti
Mikko Pöyhä

Merikadettikurssi 74
Laivastolinja

Maaliskuu 2008

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU

Kurssi	Linja	
Merikadettikurssi 74	Laivastolinja	
Tekijä		
Kadetti Mikko Pöyhä		
Tutkielman nimi		
Vaikutukseen perustuvat operaatiot merellisessä kriisinhallinnassa		
Oppiaine, johon työ liittyy	Säilytyspaikka	
Taktiikka	Kurssikirjasto (MPKK:n kirjasto)	
Aika	Tekstisivuja 85	Liitesivuja 4
Maaliskuu 2008		
TIIVISTELMÄ		
<p>Tutkimustyön tavoitteena on muodostaa selkeä käsitys vaikutukseen perustuvien operaatioiden teoriasta ja tutkia merellisen kriisinhallintaoperaation kehittämisperiaatteita vaikutukseen perustuvien operaatioiden kontekstissa. Kriisinhallintaoperaatioita tarkastellaan Euroopan unionin sotilaallisen kriisinhallinnan toimintaympäristössä ja merivoimakomponentin näkökulmasta. Vaikutusperusteisia operaatioita ei ole Suomessa systemaattisesti tutkittu.</p> <p>Euroopan turvallisuusympäristö on muuttumassa entistä haasteellisemmaksi. Uudet uhkat, joita Eurooppa kohtaa ovat entistä moninaisempia, näkymättömämpiä ja vaikeammin ennustettavissa. Merivoimilla on tulevaisuudessa keskeinen rooli ehkäistäessä levottomuuksien rantautuminen Eurooppaan. Asevoimien näkökulmasta tämän hetkinen kehitystrendi on vaikutukseen perustuvat operaatiot (Effects-Based Approach to Operations, EBAO) ja verkostokeskeinen sodankäynti (Network Centric Warfare, NCW). EBAO:n käytettävyyttä kriisinhallinnassa kehitetään voimakkaasti ja konsepti nähdään mahdollisena ratkaisuna moniin nykyaikaisen kriisinhallinnan haasteisiin ja ongelmiin.</p> <p>Virallisen määritelmän mukaan vaikutukseen perustuvat operaatiot ovat prosessi haluttujen strategisten vaikutusten tai lopputulosten tuottamiseksi vastustajassa. Se pitää sisällään täyden skaalan sotilaallisen voiman ja ei sotilaallisen voiman monipuolista ja kumulatiivista käyttöä taktisella, operatiivisella ja strategisella tasolla.¹</p> <p>Tutkimusongelmana on: Mitkä ovat vaikutusperusteisen operaatiomallin (Effects-Based Approach to Operations, EBAO) tarjoamat edut tai haitat EU:n merellisessä sotilaallisessa kriisinhallintaoperaatiossa?</p>		

Tutkimusongelma ratkaistaan vastaamalla seuraaviin alaongelmiin:

1. Mikä on vaikutukseen perustuvien operaatioiden teorian sisältö sotilaallisen toiminnan näkökulmasta? 2. Mikä on vaikutukseen perustuvan operoinnin näkökulma monikansalliseen kriisinhallintaoperaatioon? 3. Mitä ovat (EU:n sotilaallisen kriisinhallinnan) mukaiset merelliset kriisinhallintaoperaatiot ja mitkä ovat Suomen intressit EU:n sotilaalliseen kriisinhallintaan? 4. Miten vaikutukseen perustuva toimintamalli ilmenee esimerkin mukaisessa merellisessä kriisinhallintaoperaatiossa?

Tutkimus on luonteeltaan laadullinen tutkimus. Tutkimusmenetelmänä on käytetty sisällönanalyysia sekä käsiteanalyysia. Vaikutukseen perustuvia operaatioita käsittelevä lähdeaineisto perustuu suurelta osin 2000-luvun alussa Yhdysvalloissa aloitettuun tutkimukseen ja siitä saatuun aineistoon. Kriisinhallintaa koskeva aineisto koostuu pääosin virallisista asiakirjoista sekä aiheeseen liittyvistä uusimmista julkaisuista ja tutkimuksista. Ajankohtaisten julkaisujen ja asiakirjojen tietoa on täydennetty lehtiartikkeleiden ja internetistä saatavilla olevien tietojen avulla. Tutkimusta lähestytään taktiikan näkökulmasta.

Tutkielman johtopäätöksinä ilmeni, että keskeisiä EBAO:n etuja merellisessä sotilaallisessa kriisinhallintaoperaatiossa ovat nopea reagointikyky sekä EBAO:n mukainen laajempi näkökulma, jossa huomioidaan liittolaiset, puolueettomat toimijat ja mahdolliset vastustajat entistä paremmin. EBAO on kehitysasteella oleva konsepti, jonka suurimpana potentiaalina pidetään pyrkimystä sotilaiden ja siviilien saumattomaan yhteistyöhön kriisinhallinnan moninaisessa toimintaympäristössä. Konsepti pitää kuitenkin sisällään monta epävarmuustekijää, kuten vaikutusten ja operatiivisen ympäristön ennustamisen. Nykyisellään EBAO ei välttämättä muuttaisi operaatioiden toteutusta konkreettisesti.

EU on Suomen kannalta tärkeä foorumi kansainväliseen kriisinhallintaan osallistumiseksi. Kansainväliseen kriisinhallintaan osallistuminen on keskeinen osa Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa. Kansainvälisen ulottuvuuden kehittäminen palvelee myös kansallisen puolustuksen kehittämistä. Suomen puolustusvoimien näkökulmasta on syytä muistaa, että Yhdysvaltojen kaltaisen sotilasmahdin tarpeisiin ja resursseihin suunnitellun konseptin tarkastelussa tulee olla hyvin kriittinen ja realistinen.

AVAINSANAT

Vaikutukseen perustuvat operaatiot, Effects Based Operations, EBO, Effects-Based Approach to Operations, EBAO, kriisinhallinta, merellinen kriisinhallinta

1. JOHDANTO	1
1.1 Tutkimuksen tausta	1
1.2 Tutkimusasetelma, tutkimuskysymykset ja rajaukset	3
1.3 Keskeiset käsitteet ja määritelmät	6
1.4 Tutkimuksen teoreettinen lähtökohta	7
1.5 Tutkimusote ja tutkimusmenetelmät	9
1.6 Lähdemateriaali ja lähdekritiikki	12
2. VAIKUTUKSEEN PERUSTUVAN OPEROINNIN JA KRIISINHALLINNAN KÄSITTEELLINEN NÄKÖKULMA	14
2.1 Vaikutukseen perustuvat operaatiot -käsitteen määritelmästä	14
2.2 Verkostokeskeinen sodankäynti	17
2.3 Vaikutuksen määritelmä	18
2.4 Vaikutuksen kohteet	19
2.5 Kriisit ja kriisinhallinta käsitteinä	21
2.5.1 Konflikti ja kriisi	21
2.5.2 Kriisinhallinnan määritelmiä	22
2.5.3 Kriisinhallinnan lakisääteinen perusta	23
3. VAIKUTUKSEEN PERUSTUVIEN OPERAATIOIDEN TEORIA SOTILAALLISEN TOIMINNAN VIITEKEHYKSESSÄ	25
3.1 Vaikutukseen perustuvien operaatioiden perusajatus	25
3.1.1 Päätöksentekoprosessi - OODA-loop	27
3.1.2 Tavoiteltava operaatiotempo	27
3.2 Operaatioiden psykologinen ulottuvuus	28
3.2.1 Fyysinen taso	30
3.2.2 Informaatiotaso	30
3.2.3 Kognitiivinen taso	32
3.3 Päätöksenteosta toimintaan	32
3.4 Päämääränä vaikutus – halutun lopputuloksen logiikka	34
3.4.1 Havaittavien vaikutusten ominaisuudet	35
3.4.2 Vaikutuksen muodot – käytössä kovat ja pehmeät keinot	37
3.5 Pohdintaa ja kritiikkiä	41

4. VAIKUTUKSEEN PERUSTUVA LÄHESTYMISTAPA OPERAATIOIHIN KRIISINHALLINNAN KEHITYSTRENDINÄ	42
4.1 Vaikutusperusteisen operaatiomallin yleiskuvaus kriisinhallinnan näkökulmasta	42
4.1.1 NATO:n näkökulma	43
4.1.2 U.S. Joint Forces Command:n (USJFCOM) näkökulma	44
4.1.3 Ruotsin armeijan näkökulma	45
4.1.4 Suomalaisten näkökulma	46
4.1.5 Pohdinta	47
4.2 Vaikutusperusteisen operoinnin keskeiset työkalut	48
4.2.1 Vaikutusperusteinen suunnittelu	48
4.2.2 Vaikutusperusteinen toteutus	50
4.2.3 Vaikutusperusteinen arviointi	52
4.2.4 Pohdinta	54
4.3 Sotilas-siviiliyhteistyö monikansallisessa kriisinhallintaoperaatioissa – mahdollisuudet ja ongelmakohdat	54
4.4 Kriisinhallinta ja kriisinhallintaoperaatiot Suomen näkökulmasta	58
4.4.1 Kriisinhallinnan poliittiset lähtökohdat ja päämäärät kansallisesta ja kansainvälisestä näkökulmasta	58
4.4.2 Kriisinhallinnan toimijat	59
4.4.3 Kansainvälisen sotilaallisen kriisinhallinnan tavoitteet ja vaatimukset puolustusvoimille	61
4.4.4 Siviilikriisinhallinta – olennainen osa tehokasta kriisinhallintaa	62
4.4.5 Pohdinta	64
4.5 Euroopan unionin kriisinhallintakonsepti	65
4.5.1 Euroopan unionin taisteluosastot – esimerkki unionin suorituskyvystä	66
4.5.2 Euroopan unionin merellinen sotilaallinen kriisinhallinta	68
4.5.3 Merivoimien tehtävät EU:n merellisessä kriisinhallinnassa	69
4.5.4 Pohdinta	73
4.6 Visiosta missioon – vaikutusperusteinen merellinen kriisinhallintaoperaatio	73
4.6.1 Operaatio Active Endeavour	74
4.6.2 Vaikutukseen perustuvien operaatioiden ilmenemismuodot	74
4.6.3 Pohdinta	76
5. YHTEENVETO	77
5.1 Johtopäätökset	77
5.1.1 Vaikutusperusteiset operaatiot: Sotilaallinen ja kriisinhallinnan näkökulma	78
5.1.2 Kriisinhallinta ja EBAO:n soveltaminen	80
5.2 Tutkimuksen toteuttamisen arviointia	82
5.3 Jatkotutkimustarpeet ja -mahdollisuudet	84
VIITTEET	86
LÄHTEET	105
LIITTEET	116

VAIKUTUKSEEN PERUSTUVAT OPERAATIOT MERELLISESSÄ KRIISINHALLINNASSA

1. JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen tausta

”Mikään yksittäinen maa ei pysty ratkaisemaan nykyajan monimutkaisia ongelmia omin voimin” – Euroopan unionin turvallisuusstrategia 2003

Euroopan turvallisuusstrategiassa Euroopan unioni määrittelee riskejä ja uhkia, jotka tulee ottaa huomioon. Uudet uhkat, joita Eurooppa kohtaa ovat entistä moninaisempia, näkymättömmämpiä ja vaikeammin ennustettavissa. Strategiassa lausutaan, että yksikään valtio ei pysty selviytymään nykypäivän kompleksisista ongelmista yksinään. Merkittävimmiksi uhkatekijöiksi luetellaan terrorismi, joukkotuhoaseiden leviäminen, alueelliset konfliktit, järjestäytynyt rikollisuus ja toimintakyvyttömät valtiot. Laajamittaista sotilaallista aggressiota mitään jäsenvaltiota kohtaan pidetään epätodennäköisenä.² Uhkamallit vaativat Euroopan turvallisuus- ja puolustuspolitiikan (ETPP) sekä jäsenvaltioiden asevoimien kehittämistä.

Perinteisen, omaan maanpuolustukseen perustuneen lähestymistavan, ei nähdä enää riittävän nykyisessä toimintaympäristössä. EU:lla täytyy olla kyky reagoida ennen kuin vakavat kriisit puhkeavat. Useita operaatioita täytyy kyetä suorittamaan yhdenaikaisesti ja joukkojen tulee olla joustavia ja liikkuvia.³ EU:n 20 rannikkovaltion 70 000 kilometrin rantaviivan tuntumassa asuu 50 % unionin väestöstä. Merellinen turvattomuus on viime vuosina lisääntynyt merirosvouden ja salakuljetuksen takia. Tästä syystä unionin mielenkiinto merten turvallisuuteen on viimeisen kahden vuoden aikana kasvanut.⁴ Merivoimat ovat keskeinen toimija pyrittäessä vaikuttamaan muodostuviin uhkiin ja vallitsevaan epäjärjestykseen ennen niiden rantautumista Eurooppaan.⁵

Valtioneuvoston turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon (2004) mukaisesti Suomi osallistuu kansainväliseen kriisinhallintayhteistyöhön parantaakseen omaa turvallisuusympäristöään ja sitä kautta valtion turvallisuutta. Suomi osallistuu aktiivisesti kriisinhallintayhteistyö-

hön kehittämisen kansallisia valmiuksiaan, ottaen huomioon Suomen kansainväliset velvoitteet EU:ssa, YK:ssa ja ETYJ:ssä sekä osallistumisen NATO:n rauhankumppanuusyhteistyöhön.⁶ Suomi tukee EU:n kriisinhallintakyvyn kehittämistä unionin yhteisen turvallisuus- ja puolustapolitiikan tehokkuuden vahvistamiseksi. Puolustusvoimien kansainvälisen yhteistoiminnan kehittämisellä tähdätään kykyyn toimia eri johtamistasoilla sekä toimintatapojen ja teknisten järjestelmien tasoilla, kykyyn osallistua kaikkien puolustushaarojen joukoilla ja erityisosamalueilla kansainväliseen yhteistoimintaan ja operaatioihin kansainvälisten sitoumustemme mukaisesti. Kansainvälisistä operaatioista saatuja kokemuksia pyritään hyödyntämään entistä tehokkaammin myös kansallista puolustusta kehitettäessä.⁷

Asevoimien näkökulmasta rakenteelliset muutokset ovat keskittyneet kylmän sodan aikaisten joukkojen supistamiseen sekä uuden tyyppisen teknologisen toimintakyvyn ja toimintatapamallien luomiseen. Uuden tyyppisten toimintatapamallien syntyyn on keskeisesti vaikuttanut teknologian merkittävä kehitys ja sen tarjoamien mahdollisuuksien hyödyntäminen osana asejärjestelmien ja asevoimien kehitystä.⁸ Teknologinen kehitys on mahdollistanut asevoimille yhä tarkemman ja reaaliaikaisemman tiedon hankkimisen vastustajasta oman päätöksenteon pohjaksi. Kyky vaikuttamiseen on kehittynyt merkittävästi. Asejärjestelmät mahdollistavat vaikuttamisen aiempaa kauemmas, nopeammin ja tarkemmin. Kehitys on ajanut asevoimat kamppailuun tiedosta jossa tavoitteena on löytää vastustajan kannalta tarkasteltuna kaikkein tärkeimmät maalit ja kyetä vaikuttamaan niihin.⁹ Monet eri tahot kutsuvat meneillään olevaa aikaa sotilaallisen vallankumouksen ajanjaksoksi (Revolutions in Military Affairs, RMA). Ajanjakson sanotaan olevan vallankumouksellinen juuri teknologian tarjoamien mahdollisuuksien johdosta.¹⁰ Professori Rekkedalín mukaan useat tämänhetkiseen keskusteluun osallistuvat väittävät, että nykyinen vallankumous (RMA) perustuu poliittisiin olosuhteisiin, johon tekniikka vaikuttaa kuitenkin vahvasti.¹¹ Professori Kesseli puolestaan kritisoi väitettä sodankäynnin vallankumouksesta. Kesselin mukaan ei ole perusteita puhua sodankäynnin vallankumouksesta, koska mitkään maat eivät ole vielä luopuneet tavanomaisten, symmetrisesti toimivien asevoimien käytöstä ja kehittämisestä. Sotataidon taidollinen puoli ei ole sopeutunut sotatekniikan tarjoamiin mahdollisuuksiin.¹²

Sodankäynnin kehitystä ei pidä kuitenkaan nähdä pelkästään uutena teknologiana, sillä teknologian täysimittainen hyödyntäminen edellyttää innovatiivisia tapoja käyttää sitä.¹³ Tästä johtuen voitaneen perustellusti väittää, että käynnissä oleva muutosprosessi painottuu juuri doktrinaaliseen kehittämiseen. Tämän hetkinen kehitystrendi Yhdysvalloissa ja Iso-Britanniassa on vaikutukseen perustuvien operaatioiden (Effects Based Operations, EBO) kehitetty versio

Effects-Based Approach to Operations, EBAO ja verkostokeskeinen sodankäynti (Network Centric Warfare, NCW)¹⁴. (Tutkimuksessa käytetyt lyhenteet on esitelty liitteessä 1.)

Käsite Effects-Based Operations (EBO) on lähtöisin Yhdysvaltojen ilmavoimista. Se sai alkunsa Persianlahden sodan (1991) ilmaoperaation suunnittelusta. Uutta Persianlahden operaatiossa oli se, että kaikki tehtävät tähtäsivät tiettyyn määriteltyyn tulokseen vihollisen koko yhteiskuntajärjestelmässä tai sen osissa, kun aikaisemmin pyrittiin kohteiden täydelliseen tuhoamiseen.¹⁵

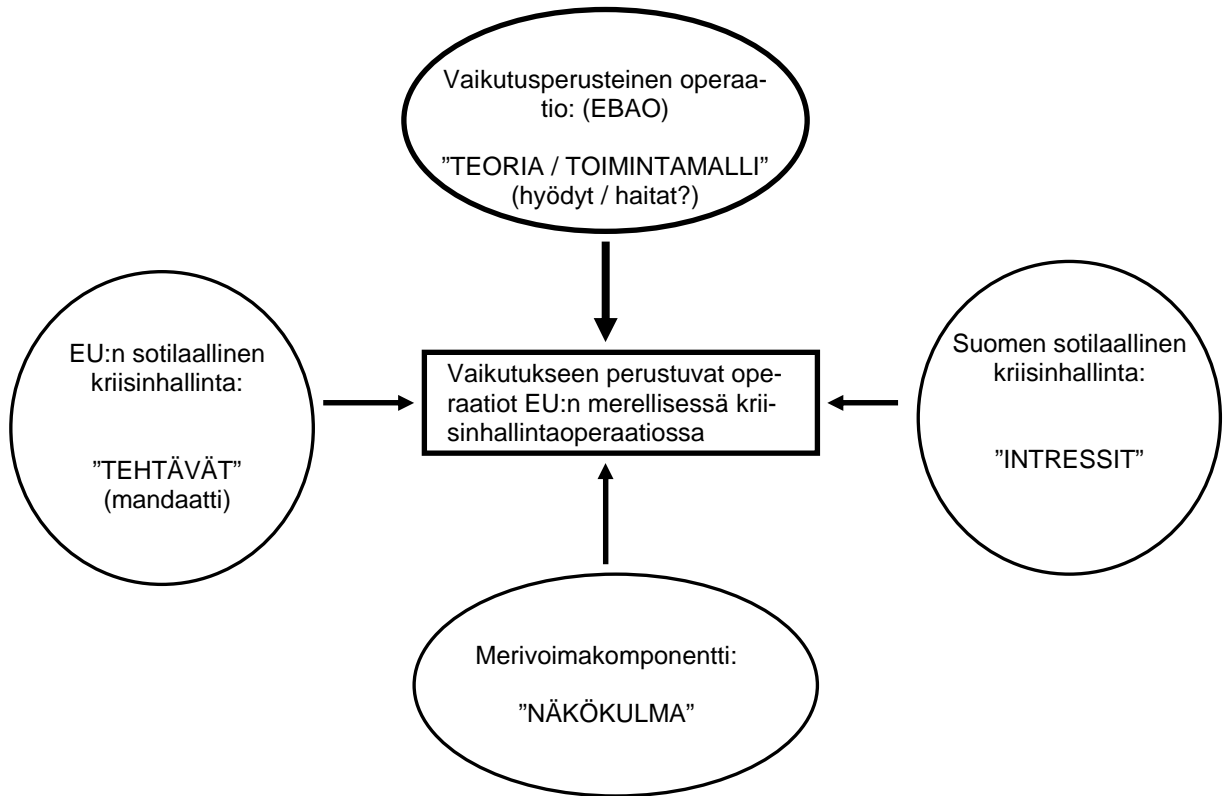
Vaikutukseen perustuvat operaatiot ovat monitahoinen kokonaisuus, jossa yhdistetään kaikki kansallisen voiman keinot halutun vaikutuksen ja lopputuloksen aikaansaamiseksi. Operatiomallia voidaan käyttää kaiken tasoissa kriiseissä aina rauhantilasta puhtaaseen sotilaallisen voiman käyttöön asti. Päämääränä on oman verkottuneen sodankäynnin avulla vaikuttaa ratkaisevissa kohdin vastustajan heikkouksiin ja sen päätöksentekijöiden tahtoon psykologisilla sekä fyysisillä keinoilla, ja näin muuttaa vastustajan käyttäytymistä halutulla tavalla. Tavoitteena on ratkaista tilanteet jo ennen voiman käytön asteelle eskaloitumista soveltamalla edellä mainittuja instrumentteja. Halutun vaikutuksen tuottamiseksi ja vastustajan käyttäytymisen muuttamiseksi on erittäin tärkeää ymmärtää myös vastustajan sisäinen toimintaympäristö aiempaa laajemmin. Vaikutukseen perustuvat operaatiot -toimintamalli on kehitetty tukemaan informaatioaikakaudenⁱ asevoimien toimintaa.¹⁶ Vaikutukseen perustuvien operaatioiden tarkempaan esittelyyn palataan tutkimuksen luvuissa kolme ja neljä.

1.2 Tutkimusasetelma, tutkimuskysymykset ja rajaukset

Tutkimustyön tavoitteena on muodostaa selkeä käsitys vaikutukseen perustuvien operaatioiden teoriasta ja tutkia merellisen kriisinhallintaoperaation kehittämisperiaatteita vaikutukseen perustuvien operaatioiden kontekstissa. Kriisinhallintaoperaatioita tarkastellaan Euroopan unionin kansainvälisen sotilaallisen kriisinhallinnan toimintaympäristössä ja merivoimakomponentin näkökulmasta. Tutkimuksen viitekehys on erittäin laaja. Se pitää sisällään vaikutukseen perustuvien operaatioiden teorian, Suomen ja EU:n kriisinhallinnan perusteet sekä intressit kansainväliseen sotilaalliseen kriisinhallintaan. Viitekehyksen keskeisenä osana on pyrkimys soveltaa vaikutusperusteista operointia sotilaallisessa kriisinhallintaoperaatiossa.

ⁱ Informaatioaikakauden yhteiskunta rakentuu älykkäistä järjestelmistä, tietokoneista ja tietoverkoista, tiedosta on tullut suojaamiseen tai tuhoamiseen verrattavissa oleva voimakeino. Tämä on luonut uusia mahdollisuuksia, mutta myös haasteita, asevoimien kehitykselle ja käytölle. (ks. Rekkedal, Nils: Nykyaikainen sotataito, s. 227)

Tutkimus jakautuu ajatuksellisesti kahteen osaan. Ensimmäisessä osassa käsitellään vaikutukseen perustuvien operaatioiden teoriaa sotilaallisen toiminnan ja kriisinhallinnan näkökulmasta. Toisessa osassa pureudutaan suomalaisen kansainvälisen kriisinhallinnan intresseihin ja tavoitteisiin osana EU:n sotilaallista kriisinhallintaa. EU:n sotilaallisen kriisinhallinnan tehtävät muodostavat ympäristön, jossa vaikutukseen perustuvaa teoriaa tarkastellaan merellisestä näkökulmasta.

Kuvio 1. Tutkimusasetelma

Tutkimuskysymys on:

Mitkä ovat vaikutusperusteisen operaatiomallin (Effects-Based Approach to Operations, EBAO) tarjoamat edut tai haitat EU:n merellisessä sotilaallisessa kriisinhallintaoperaatiossa?

Tutkimusongelman tueksi on määritetty alaongelmia, joihin vastaamalla saadaan ratkaisu tutkimuksen pääongelmaan. Tutkimusongelma on jaettu tutkimusraportin lukujen mukaisesti seuraaviin alaongelmiin:

1. Mikä on vaikutukseen perustuvien operaatioiden teorian sisältö sotilaallisen toiminnan näkökulmasta?

2. Mikä on vaikutukseen perustuvan operoinnin näkökulma monikansalliseen kriisinhallintaoperaatioon?
3. Mitä ovat (EU:n sotilaallisen kriisinhallinnan) mukaiset merelliset kriisinhallintaoperaatiot ja mitkä ovat Suomen intressit EU:n sotilaalliseen kriisinhallintaan?
4. Miten vaikutukseen perustuva toimintamalli ilmenee esimerkin mukaisessa merellisessä kriisinhallintaoperaatiossa?

Aiheeseen liittyvien tutkimuskysymysten muotoilu on lähtenyt liikkeelle seuraavista teeseistä:

- Vaikutukseen perustuvat operaatiot ovat trendi ja keskeinen muutostekijä tulevaisuuden kriisinhallintaoperaatioita kehitettäessä,¹⁷
- kansainvälinen sotilaallinen kriisinhallinta on yksi puolustusvoimiemme kolmesta lakisääteisestä tehtävästä,¹⁸
- puolustusvoimien kansainvälistä yhteistoimintakykyä kehitetään EU:n vaatimusten ja tarpeiden mukaisesti, erityistä huomiota kiinnitetään verkostoavusteista sodankäyntiä koskevien valmiuksien sekä erityisosaamisalueiden kehittämiseen,¹⁹
- vaikutusperusteisen operoinnin kokonaisuutta ei ole puolustusvoimissa systemaattisesti tutkittu ja sitä ei ole tarkasteltu sotilaallisen merellisen kriisinhallinnan näkökulmasta,²⁰
- nykypäivän asevoimia kehitetään entistä enemmän kriisinhallintaan sopivaksi ja tehokas kriisinhallinta edellyttää sotilaiden ja siviilien saumatonta yhteistyötä²¹ ja
- merivoimakomponentilla on merkittävä rooli EU:n kansainvälisen sotilaallisen kriisinhallintakyvyn kehittämisessä²².

Tutkimuksen painopiste on selkeästi vaikutusperusteisen operaatiomallin ja sen sovellettavuuden tutkimisessa. Tutkimus on rajattu käsittelemään vaikutukseen perustuvien operaatioiden sotilaallista ulottuvuutta. Vaikutusperusteinen operaatiomalli (Effect Based Approach to Operations, EBAO) on tällä hetkellä keskeinen kehitystrendi maailmalla sotilaallisessa ja siviilikriisinhallinnassa. Tutkimuksen päämääränä on selvittää miten vaikutukseen perustuvia operaatioita voitaisiin hyödyntää kriisinhallintaoperaatioiden suunnittelussa ja toteutuksessa. Saavutetaanko vaikutukseen perustuvalla ajattelu- ja toimintatapamallilla lisäarvoa esimerkiksi sotilas-siviili yhteistyössä ja olisiko haluttuun loppuasetelmaan pääseminen kenties mahdollista aiempaa nopeammin tai muilla keinoilla? Vai tuoko vaikutusperusteinen operointi mukanaan ainoastaan monimutkaista terminologiaa ja kankean suunnittelumallin, joka hanka-

loittaa entisestään toimintaa ympäristössä, joka pitää jo sisällään useita eri organisaatioita, kulttuureita, toimintatapamalleja ja toimijoita?

1.3 Keskeiset käsitteet ja määritelmät

Yhdysvaltojen Joint Force Commander (USJFCOM) määrittelee termit ”vaikutus (effect)” ja ”vaikutukseen perustuvat operaatiot (Effects Based Operations, EBO)” seuraavasti:

Vaikutus – on fyysinen, funktionaalinen tai psykologinen lopputulos, tapahtuma tai seuraus joka aiheutuu spesifioiduista sotilaallisista tai ei sotilaallisista toimenpiteistä.

Vaikutukseen perustuvat operaatiot – ovat prosessi haluttujen strategisten vaikutusten tai lopputulosten tuottamiseksi vastustajassa. Se pitää sisällään täyden skaalan sotilaallisen voiman ja ei sotilaallisen voiman monipuolista ja kumulatiivista käyttöä taktisella, operatiivisella ja strategisella tasolla.²³

Professori Huhtisen ja Kesselin mukaan ”vaikutuskeskeisiksi operaatioiksi voidaan määritellä operaatiot, joiden suunnittelu, toimeenpano, arviointi ja soveltaminen perustuu operatiivisen ympäristön kokonaisvaltaiseen ymmärtämiseen tavoitteena vaikuttaa tai muuttaa systeemin käyttäytymistä tai mahdollisuuksia soveltamalla integroitua voimankäytön keinoja poliittisten päämäärien saavuttamiseksi.”²⁴

Kriisinhallinta on NATO:n virallisen määritelmän mukaan koordinoituja toimenpiteitä kriisien hillitsemiseksi, niiden eskaloitumisen estämiseksi aseelliseksi konfliktiksi ja vihamielisyyksien vähentämiseksi.²⁵ Kriisinhallinta käsittää kriisin ja konfliktin kaikki vaiheet: kriisin ennaltaehkäisemisen, toiminnan aseellisissa konflikteissa ja konfliktin jälkeisen tilanteen rauhoittamisen. Kriisinhallinta pitää sisällään sotilaallisen ja siviilikriisinhallinnan.²⁶

Sotilaallisella kriisinhallinnalla tarkoitetaan turvallisuuspoliittisista ja humanitaarisista syistä sotilaallisin keinoin ja organisaatioin toteutettavaa rauhanturvaamista, sotilaallista väliintuloa ja tilanteen hallintaa.²⁷

Merellisellä sotilaallisella kriisinhallintaoperaatiolla tarkoitetaan tässä tutkimuksessa EU:n yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan mukaisia sotilaallisia kriisinhallintatehtäviä, jotka edellyttävät merivoimien käyttämistä. EU:n sotilaallisen kriisinhallinnan keskeisimmät tehtävät ovat: 1. osapuolten erottaminen voimankäytöllä, 2. vakautus, jälleenrakennus ja kol-

mansien osapuolten sotilaallinen avustaminen, 3. konfliktin esto, 4. ei-rauhanomainen evakuointioperaatio ja 5. avustaminen humanitaarisissa operaatioissa²⁸.

1.4 Tutkimuksen teoreettinen lähtökohta

Tutkimuksen lähtökohtina ovat olleet 1990-luvun lopun ja 2000-luvun alun sodankäynnin trendien muutokset maailmalla sekä kansainvälisen kriisinhallinnan merkityksen kasvaminen osana Euroopan unionin sekä Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaa. Sotilasteknisen kehityksen tuomat muutospaineet näkyvät myös Suomen puolustusvoimissa. Puolustusvoimemme tulevaisuuden doktriiniksi kehitteillä oleva verkostopuolustuksen konsepti sekä vähenevien määrärahojen myötä entisestään supistuvat joukot ja asejärjestelmät luovat edellytyksen vaikutusperusteisen operoinnin tutkimiseksi. Kansainvälistä toimintaa ajatellen on olennaista pysyä maailmalla tapahtuvan kehityksen kärjessä. Kansainvälisen ulottuvuuden kehittäminen on tärkeässä asemassa myös kansallisia ominaisuuksia kehitettäessä.

Suomen turvallisuus- ja puolustuspoliittinen toimintalinja tähtää maan itsenäisyyden turvaamiseen sekä kansalaisten turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistämiseen. Uskottava kansallinen puolustus, yhteiskunnan toimivuus ja johdonmukainen ulkopoliittikka sekä vahva kansainvälinen asema ja aktiivinen toiminta EU:n jäsenenä ovat toiminnan kulmakiviä. Suomen keskeisin turvallisuus- ja puolustuspoliittinen haaste on toimintakyvyn säilyttäminen ja vahvistaminen ympäristön muutoksessa, jossa maailman laajuisen kehityksen, alueellisten konfliktien ja uusien uhkienⁱⁱ merkitys Suomen turvallisuudelle on kasvanut.²⁹ On syytä muistaa, että uusien uhkien esiinnousu ei ole poistanut vanhoja uhkia.³⁰ Nykypäivänä voidaan sanoa, että maamme turvallisuuspolitiikan onnistuminen on kytkennässä kolmen keskeisen toimijan – EU:n ja sen jäsenmaiden, Venäjän ja Yhdysvaltojen- suhteen kehitykseen. Suomi vastaa toimintaympäristönsä turvallisuushaasteisiin kehittämällä turvallisuuspolitiikan kolmea osaluuetta: sotilaallista maanpuolustusta, sotilaallista kriisinhallintaa ja varautumista ns. uusiin uhkiin.³¹

ⁱⁱ Kerttusen mukaan uusina uhkina voidaan käsittää ainakin seuraavat tekijät: laittomat huumeet ja järjestäytynyt rikollisuus, terrorismi, ydinaseiden leviäminen, kemiallisten ja biologisten joukkotuhoaseiden leviäminen, ilmastomuutoksen mahdolliset vaikutukset turvallisuusympäristöömme ja tiettyjen luonnonvarojen (esim. makea vesi, energiaraaka-aineet) vaikutus valtioiden poliittiseen käyttäytymiseen. Visurin mukaan ns. aidosti uusia uhkia ovat tekniikan ja yhteyksien kehittymisestä seuraavat riskit. Ne liittyvät paljolti ydinvoimaan, ympäristön saastumiseen ja laajentuvan tietotekniikan ongelmiin. Visuri kuitenkin toteaa, että vaikka monet ns. uusista uhkista ovat osoittautuneet turvallisuuspolitiikan kannalta jo aiemmin koetun kaltaisiksi, niiden hallinta ja konfliktien esto ei välttämättä toimi entisillä menetelmillä.

Puolustusvoimat turvaa osaltaan kansan elinmahdollisuudet, valtionjohdon toimintavapauden sekä laillisen yhteiskuntajärjestyksen. Suomen sotilaallisen puolustuksen vahvistamiseksi osallistutaan Euroopan Unionin sotilaallisen kriisinhallinnan kehittämiseen, Naton rauhan-kumppanuustoimintaan sekä kehitetään kahdenvälistä yhteistyötä.³²

Suomi on Ulko- ja turvallisuuspoliittisen ministerivaliokunnan (UTVA) päätöksestä osallise-na monikansallisessa kriisinhallinnan uusien konseptien kehittämis- ja kokeilutoiminnassa, Multinational Experimentation (MNE), projektissa.³³ MNE:ssä jalostetaan kulttuurillisen, toiminnallisen ja teknologisen kehityksen mahdollistamia uusia suorituskyykyjä kriisien ennal-taehkäisemiseksi, hallitsemiseksi sekä ratkaisemiseksi. MNE-jäseniä ovat Suomen lisäksi Yhdysvallat, Kanada, Iso-Britannia, Ranska, Saksa, Australia, Ruotsi ja NATO Allied Com-mand Transformation. Suomi hakeutui mukaan MNE-yhteistyöhön vuonna 2004, jolloin aloi-tettiin järjestysnumeroltaan neljäs osakokonaisuus, MNE 4.³⁴ MNE 4 keskittyi vaikutusperus-teisten yhteisoperaatioiden suunnittelukonseptin (EBO) testaamiseen. Kokeilutoiminta osoit-tautui hyödylliseksi sekä sotilaallisten konseptien että viranomaisyhteistyön kehittämisen nä-kökulmasta. Suomen tavoitteena oli kehittää yhteen sovitettavuutta monikansallisissa operaa-tioissa strategis-operatiivisella tasolla kansallisen puolustuskyvyn kehittämiseksi.³⁵

Nyt meneillään oleva MNE 5 alkoi kesällä 2006 ja jatkuu syksyyn 2009. MNE 5:ssä keskity-tään toimintaan humanitaarisissa kriiseissä ja luonnonkatastrofeissa sotilaallisten skenaarioi-den sijasta. Merkittävä painotus on yhteistyön kehittämisessä kaikkien kriisinhallinnan viran-omaisten kesken. Ulko- ja turvallisuuspoliittinen ministerivaliokunta linjasi 18.6.2006, että Suomen kannalta MNE 5:een osallistuminen on tarpeen ainakin kuudelle eri hallinnon alalle (VNK, UM, SM, PLM, STM ja TM). Merkittävimpiä MNE:stä saatavia hyötyjä ovat johtami-sen ja tilannekuvan kehittäminen, kansainvälisen kriisinhallinnan toimintakonsepteihin vai-kuttaminen ja kehitystrendien ymmärtäminen sekä verkostoituminen (tiedon saaminen joka ei muuten olisi saatavilla) ja näkyvyys kiinnostusta herättävällä kansainvälisellä foorumilla. Konsepteista erityisen kiinnostuksen kohteina ovat merellisten toimijoiden tilannekuva ja yh-teistyö (Maritime Situational Awareness, MSA) sekä vaikutusperusteinen lähestymistapa ope-raatioihin (Effect Based Approach to Operations, EBAO).³⁶

Tulevaisuudessa sotilaallisen kriisinhallinnan vaativuuden nähdään kasvavan entisestään, ja Suomen on varauduttava yhä vaativampaan sotilaalliseen ja siviilikriisinhallintaan Euroopan reuna-alueilla ja ulkopuolella. Haasteena ovat nopeaa liikkeellelähtöä edellyttävät, sotilaalli-sesti vaativat ja Euroopan ulkopuolella toteutettavat operaatiot. Kriisinhallinta edellyttää kor-

keassa valmiudessa olevia riittäviä sotilaallisia voimavaroja sekä nopeaa kansainvälistä ja kansallista päätöksentekoa.³⁷

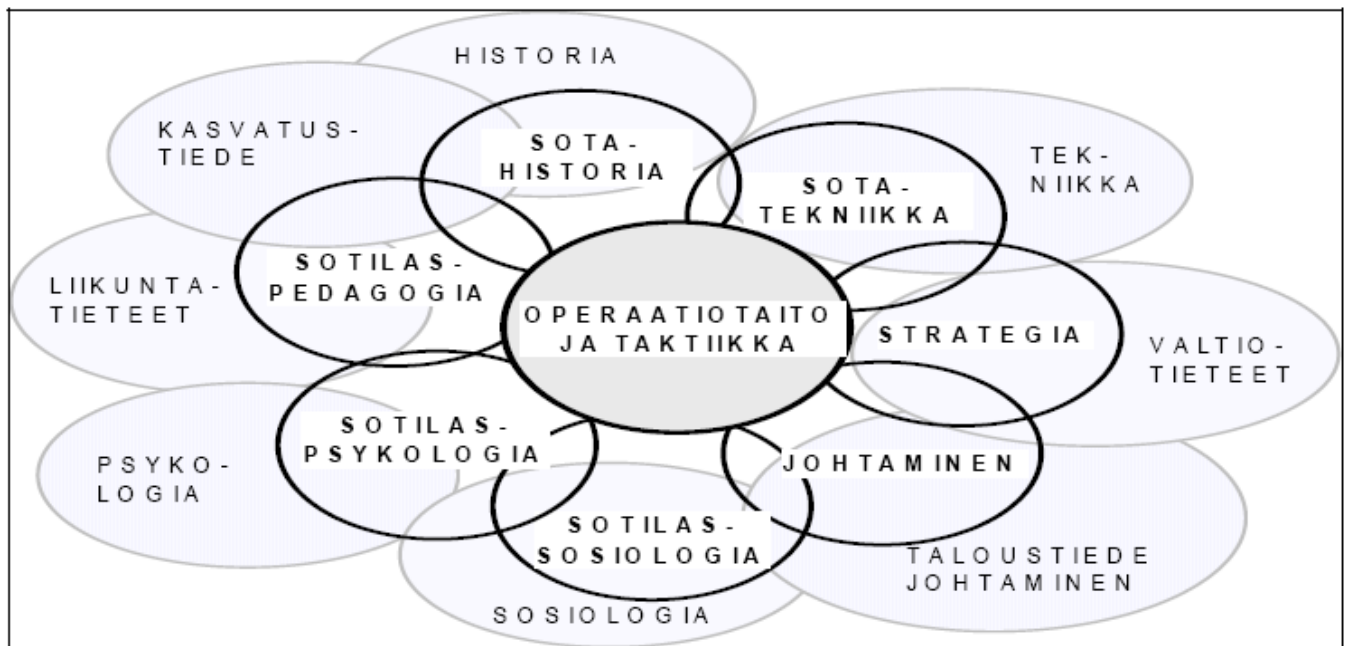
1.5 Tutkimusote ja tutkimusmenetelmät

Tutkimus on luonteeltaan kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus, koska lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen ja tutkimuksen kohdetta pyritään kuvaamaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti.³⁸ Kvalitatiivisen tutkimuksen tarkoituksena ei tyypillisesti ole testata teorian tai hypoteesien toimivuutta tai oikeellisuutta, vaan päästä tutkimustuloksiin lähdeaineiston yksityiskohtaisella tarkastelulla.³⁹

”Operatiivisen ja taktisen tutkimuksen tavoitteena on pelkistetyksi *puolustusdoktriinin* sekä *operaatiotaidon ja taktiikan kehittäminen*.” Operaatiotaidon ja taktiikan tutkimuksessa on kyse Suomen olosuhteet⁴⁰ huomioon ottavan ajattelun eli suomalaisen taktiikan kehittämisestä. Tutkimustarve on jatkuvaa, sillä suomalaiseen taktiikkaan vaikuttava ulkomainen taktiikka, organisaatiot sekä sotateknikka yleensä ovat jatkuvassa muutoksessa.⁴¹ Työssä tutkitaan vaikutukseen perustuvien operaatioiden sovellettavuutta kansainvälisessä sotilaallisessa kriisinhallinnassa, joka on yksi puolustusvoimiemme kolmesta lakisääteisestä tehtävästä. Tutkimuksessa käytetyt tutkimusmenetelmät on valittu mahdollisimman tarkasti, jotta ne edesauttavat tutkijan otetta subjektiivisena tutkijana, unohtamatta kuitenkaan objektiivista asennetta käytettävään lähdeaineistoon.

Haasteen tutkimustyöhön ja sen toteuttamiseen luo tutkittavan aiheen moninaisuus ja määrittelemättömyys. Taktiikalla ja sotatieteillä yleensä ei ole virallista ja vakiinnutettua asemaa tieteellisen tutkimuksen ympäristössä. Taktiikan saralla tutkimuksen tieteenfilosofiset perusteet ovat varsin määrittelemättömiä ja kosketuspinta muihin tieteenaloihin on hyvin ohut. Operatiiviseen alaan liittyvä tutkimus aiheuttaa myös päällekkäisyyksiä eri tieteisiin, koska sillä ei ole suoranaista yhteyttä yleisiin soveltaviin tieteisiin, joihin yhteys syntyy muiden sotatieteiden kautta. Taktiikan tutkimus on tästä johtuen luonteeltaan väistämättä poikkitieteellinen tutkimus.

Huttusen mukaan ”Taktiikka on tehtävän toteuttamiseen asetettujen resurssien ja keinojen optimaalista suunnittelua sekä sovellettua käyttöä päämäärien saavuttamiseksi taistelussa. Taktiikka edellyttää taisteluun liittyvien keinojen tuntemista ja taitoa soveltaa niitä käytännössä.”⁴² Kuviossa 2 on kuvattu taktiikan asettuminen sotatieteiden- sekä tieteen kenttään yleisesti.

Kuvio 2: Operaatiotaito ja taktiikka sotatieteiden ja niiden lähitieteiden asettamassa viitekehyksessä.⁴³

Operaatiotaidon ja taktiikan tutkiminen jaetaan seitsemään alueeseen:

- Taktiikan teoria
- Metodit
- Sodan ja taistelun luonne
- Doktriini ja sovellettu taktiikka
- Organisaatioiden ja asejärjestelmien suhde taktiikkaan
- Taktiikan historia
- Taktiikan opetus⁴⁴

Tämä tutkimus käsittelee pääosin tutkimusaluetta ”doktriini ja sovellettu taktiikka”. Tutkittava doktriini on vaikutukseen perustuva lähestymistapa operaatioihin (Effect Based Approach to Operations, EBAO). Eversti Iskaniuksen mukaan sovelletun taktiikan osuus tutkimuksesta on huomattava sen käytännön tavoitteiden takia. Sovelletun taktiikan tutkimuksella pyritään saamaan tuloksia, joita voidaan käyttää mm. työmenetelmien, toimintatapojen, organisaation tai kaluston kehittämiseen. Tutkimus sivuaa osittain myös ”sodan ja taistelun luonnetta”, sillä kyseinen tutkimusalue pitää sisällään ajankohtaisten sotien ja taistelujen seurannan.⁴⁵ Näistä esimerkkinä voidaan mainita Yhdysvaltojen viimeisimmät operaatiot Irakissa ja Afganistanissa, jotka ovat vaikuttaneet voimakkaasti uusien doktriinien kehitykseen.⁴⁶

Oikean metodin löytäminen aiheuttaa problematiikkaa, sillä taktista aihetta voi tutkia sekä kvantitatiivisena että kvalitatiivisena. Tämän tutkimuksen yhteydessä vaikutukseen perustuviin operaatioiden sovellettavuutta tutkitaan ilmiönä ja siinä ilmeneviin ongelmiin halutaan saada vastauksia kysymyksillä mitä ja miten.

Tutkimuksen pääongelma ratkaistaan käyttämällä tutkimusmenetelmänä sisällönanalyysia. Sisällönanalyysin valitseminen tutkimusmenetelmäksi on perusteltavissa sillä, että laajasta lähteaineistosta on tavoitteena koota tiivis kokonaisuus, jolla vastataan tutkimuksen pääongelmaan. Sisällönanalyysi on tutkimusmenetelmä, jonka avulla analysoidaan dokumentteja systemaattisesti ja objektiivisesti. Dokumentti ymmärretään varsin väljässä merkityksessä: esimerkiksi kirjat, artikkelit, päiväkirjat, kirjeet, haastattelu, puhe, keskustelu, dialogi, raportit ja miltei mikä tahansa kirjalliseen muotoon saatettu materiaali voi olla dokumentti. Sisällönanalyysia voidaan käyttää strukturoimattoman aineiston analysoimiseen.⁴⁷ Eskolan ja Suorannan mukaan laadullisen aineiston analyysillä on tarkoitus luoda aineistoon selkeyttä ja siten tuottaa uutta tietoa tutkittavasta asiasta. Analyysillä aineisto pyritään tiivistämään kadottamatta sen sisältämää informaatiota. Informaatioarvoa pyritään päinvastoin kasvattamaan luomalla hajanaisesta aineistosta selkeää ja mielekästä.⁴⁸

Tuomi ja Sarajärvi käsittelevät kvalitatiivisen aineiston sisällönanalyysia aineistolähtöisestä, teoriaohjaavasta tai teorialähtöisestä näkökulmasta. Analyysista puhuttaessa voidaan myös käyttää termejä aineistolähtöinen eli induktiivinen sekä teorialähtöinen eli deduktiivinen analyysi. Aineistolähtöisessä analyysissa tutkimusaineistosta on tarkoitus rakentaa teoreettinen kokonaisuus. Keskeiset teemat nousevat aineiston tarkoituksen ja tutkimuskysymysten mukaisesti, ne eivät siis ole etukäteen sovittuja tai harkittuja. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissa käsitteitä yhdistelemällä pyritään saamaan vastaus tutkimusongelmaan. Analyysi perustuu tutkijan tulkintaan ja päättelyyn, jossa edetään empiirisestä aineistosta kohti käsitteellisempää näkemystä tutkittavasta ilmiöstä. Johtopäätösten tekemisessä tutkija pyrkii ymmärtämään tutkittavia heidän omasta näkökulmastaan ja selvittämään mitä asiat tutkittaville merkitsee.⁴⁹

Teorialähtöinen analyysi puolestaan nojautuu tiettyyn teoriaan tai malliin. Tällöin aineiston analyysia ohjaa valmis kehys, joka on luotu aikaisemman tiedon pohjalta. Teorialähtöisen eli deduktiivisen analyysin tavoitteena on usein aikaisemman tiedon tai teorian testaaminen toisesta näkökulmasta. Analyysistä on tunnistettavissa aikaisemman tiedon vaikutus, mutta se ei ole teoriaa testaava, vaan pikemmin ajatuksia herättävä.

Alasuutarin mukaan laadullinen analyysi koostuu kahdesta vaiheesta, havaintojen pelkistämisestä ja arvoituksen ratkaisemisesta. Havaintojen pelkistäminen muodostuu kahdesta osasta. Ensimmäisessä aineistoa tarkastellaan aina vain tietystä teoreettis-metodologisesta näkökulmasta. Aineiston tarkastelussa huomio kiinnitetään vain siihen, mikä on teoreettisen viitekehysten ja kulloisenkin kysymyksenasettelun kannalta olennaista. Aineistoa voidaan silti tutkia samassakin tutkimuksessa monesta näkökulmasta. Tavoitteena on muodostaa analysoitavasta aineistosta hallittavampi määrä erillisiä raakahavaintoja. Havaintojen pelkistämisen toisen vaiheen tarkoitus on edelleen karsia havaintomäärää havaintojen yhdistämisellä. Tähän päästään esimerkiksi etsimällä havaintojen yhteinen piirre tai nimittäjä tai muotoilemalla jokin sääntö.⁵⁰

Laadullisen analyysin toinen vaihe on arvoituksen ratkaiseminen, jota voidaan kutsua myös tulosten tulkinnaksi. Alasuutarin mukaan laadullisessa tutkimuksessa arvoituksen ratkaiseminen merkitsee sitä, että tuotettujen johtolankojen ja käytettävissä olevien vihjeiden pohjalta tehdään merkitystulkinta tutkittavasta ilmiöstä. Arvoituksen ratkaisemiseksi johtolankoina käytetään pelkistämisen vaiheen pohjalta muodostettuja aineistossa absoluuttisesti päteviä havaintolauseita sekä lisäksi jo tehtyjä raakahavaintoja. Mitä enemmän arvoituksen ratkaisemiseksi on käytettävissä tutkittavaan ongelmaan liittyviä vihjeitä, sitä paremmin tutkija voi luottaa saavutettuihin tuloksiin.⁵¹

Laadullista analyysia tukevana tutkimusmenetelmänä käytetään käsiteanalyysia. Käsiteanalyysin merkitys on olennainen vaikutukseen perustuvien operaatioiden teorian ja perusajatuksen määrittämiseksi. Käsiteanalyysi liittyy kiinteästi tieteelliseen tutkimukseen tilanteissa, joissa pyritään jäsentämään uusia ilmiöitä ja asiakokonaisuuksia. Aluksi muodostetaan runko tutkimuksen avainkäsitteille vertailemalla eri lähteissä olevia määrittelyjä tutkimuksen keskeisille käsitteille. Peruskäsitteiden löytämisen jälkeen tapahtuu käsitteiden pilkkominen ja liittäminen muihin kokonaisuuksiin.⁵²

1.6 Lähdemateriaali ja lähdekritiikki

Vaikutukseen perustuvien operaatioiden tulkitsemiseksi tutkimuksessa tukeudutaan pääasiallisesti yhdysvaltalaisiin tutkimuksiin ja julkaisuihin. Lähdeaineisto perustuu suurelta osin 2000-luvun alussa Yhdysvalloissa aloitettuun tutkimukseen ja siitä saatuun aineistoon. Työssä on pyritty löytämään tutkimusprojektien kantalähteitä. Kantalähteillä tarkoitetaan valtion ja ministeriöiden ja niiden valtuuttamien tutkimuslaitosten virallisia tutkimusraportteja ja julkaisuja. Uusimpia ja keskeisimpiä lähteitä ovat USJFCOM:n (2006) julkaisema EBAO-handbook

sekä suomalaisten ja ruotsalaisten MNE 4 – harjoituksesta saamat kokemukset konseptin soveltamisesta kriisinhallinnassa. Vaikutukseen perustuvia operaatioita käsitteleviä lähteitä löytyy internetistä varsin mittavasti. Internetistä saadut lähteet ovat tietyissä tapauksissa tieteelliseltä arvoltaan kyseenalaisia ja kriittisyys on paikallaan. Suuri osa lähteistä on englanninkielisiä, joten lähteiden tulkinnassa, kääntämisessä ja ymmärtämisessä vaaditaan erityistä tarkkuutta.

EU:n ja Suomen kriisinhallintaa koskeva tieto on pääosin hankittu virallisista neuvostojen ja ministeriöiden julkaisuista sekä lakiteksteistä. Aiheeseen liittyviä uusimpia julkaisuja ja tutkimuksia on käytetty täydentämään ja syventämään näkökulmaa. Tutkimuksessa käytetty kriisinhallintaa käsittelevä lähdeaineisto on näin ollen luotettavuudeltaan ja tieteelliseltä arvoltaan varsin hyvää. Ajankohtaisten julkaisujen ja asiakirjojen tietoa on täydennetty lehtiartikkelien ja internetistä saatavilla olevien virallisten julkaisujen ja tietojen avulla. Näissä lähteissä tiedon ajankohtaisuus (validisuus) on hyvä.

Yhdysvaltalaisessa tiedottamisessa ja tutkimuksen avoimuudessa on nähtävissä jopa informaationsodankäynnin piirteitä, joten kriittinen lähestymistapa tiedon sisältöön, syntyyn ja sopevuuteen on tärkeää. Vaikutukseen perustuvista operaatioista saatu tieto on osattava myös suhteuttaa oikein. Suhteuttamisella tarkoitetaan toimintaympäristöjen erilaisuutta sekä merkittävää resurssien välistä eroa Yhdysvaltojen ja Suomen välillä.⁵³

Suomessa vaikutukseen perustuvia operaatioita käsittelevää virallista tutkimusta on toistaiseksi tehty varsin vähän. Operaatiomallia ja sen sovellettavuutta merellisessä kriisinhallinnassa ei ole puolustusvoimissa systemaattisesti tutkittu. Keskeisessä asemassa ovat MNE – projektista saatavat tiedot ja kokemukset. Maanpuolustuskorkeakoulussa laaditut maavoimien taistelun kuva 2020- hankkeen tutkimukset käsittelevät sodan kuvan kehityssuuntia ja antavat kylläkin yhden näkökulman aiheeseen. Taktiikan laitoksen uusimpia julkaisuja on käytetty lähteinä käsitteiden määrittelemiseen. Suomalaisissa sotilasjulkaisuissa esitettyjä artikkeleita ja mielipidekirjoituksia on myös käytetty täydentämään tutkimuksista saatua tietoa. Kansainvälistä yhteistyötä ja kriisinhallintaa on viimeaikoina tutkittu kohtalaisen paljon puolustusvoimissa ja muuallakin. Merellistä kriisinhallintaa ja EU:n merellistä toimintakykyä ei ole kuitenkaan systemaattisesti tutkittu. EU:n merellisen kriisinhallinnan tehtävien selvittämiseksi on käytetty taustatutkimuksena komentajakapteeni Wikströmin diplomityötä (heinäkuu 2007) ”Euroopan unionin merellisen toimintakyvyn kehittyminen ja sen näkymät”. Wikströmin tutkimus on EU:n merellistä toimintakykyä ja tehtäviä laajasti ja ammattitaitoisesti kartoittava, jolloin siihen tukeutuminen on ollut perusteltua.

2. VAIKUTUKSEEN PERUSTUVAN OPEROINNIN JA KRIISINHALLINNAN KÄSITTEELLINEN NÄKÖKULMA

”We logically cannot describe a procedure for planning and executing effects-based operations until we have first defined what those operations are.”

Yhdysvaltalainen professori Edvard A. Smith toteaa osuvasti, että vaikutukseen perustuvaa suunnittelu- ja toteutusprosessia ei voida kuvata ennen kuin tiedetään mitä kyseinen operaatiomalli tarkoittaa.⁵⁴ Tässä luvussa lukija perehdytetään vaikutukseen perustuvien operaatioiden ja kriisihallinnan yleisiin määritelmiin ja käsitteisiin sekä muihin tutkimuksen kannalta keskeisiin ja olennaisiin termeihin.

2.1 Vaikutukseen perustuvat operaatiot -käsitteen määritelmästä

Yhdysvaltalaisen virallisen määritelmän mukaan vaikutukseen perustuvat operaatiot ovat koordinoituja toimintakokonaisuuksia tai iskuja, jotka on suunnattu vaikuttamaan ystävien, liittolaisten ja vastustajien sekä puolueettomien käyttäytymiseen ja mielipiteisiin rauhan-, kriisin- ja sodan aikana.⁵⁵

Tutkimuksen pääluvuissa 2. ja 3. vaikutukseen perustuvista operaatioista käytetään lyhennettä EBO, joka on englanninkielisessä terminologiassa yleisesti käytetty suora lyhenne käsitteestä Effects Based Operations. Tutkimuksen luvussa 4. käsitellään EBO:n kehitysversiota, vaikutukseen perustuvaa lähestymistapaa operaatioihin, josta käytetään lyhennettä EBAO (Effects Based Approach to Operation). Käsitteenä ja operaatiomallina EBO on nykyisessä muodossaan peräisin Yhdysvaltojen ilmavoimista. Se sai alkunsa Persianlahden sodan (1991) ilmaoperaation suunnittelusta.⁵⁶ Uutta Persianlahden operaatiossa oli se, että kaikki tehtävät tähtäsivät tiettyyn määriteltyyn tulokseen vihollisen koko yhteiskuntajärjestelmässä tai sen osissa, kun aikaisemmin pyrittiin kohteiden täydelliseen tuhoamiseen. Uutta oli myös lentohyökkäysten ennennäkemättömän suuri määrä operaation ensimmäisten 24 tunnin aikana. Kohteiden lukumäärä sodan ensimmäisen vuorokauden aikana oli suurempi kuin koko amerikkalaisella ilma-armeijalla yhteensä toisessa maailmansodassa kahden vuoden aikana.⁵⁷

Virallisesti käsite/määritelmä vaikutukseen perustuvat operaatiot (EBO) on otettu käyttöön Yhdysvalloissa 18. lokakuuta 2001. Majuri Rickermanin mukaan EBO:a pidetään uudenlaisena ajattelumallina ja sodankäynnin keinona (a new way of thinking and fighting). Se on malli

kaiken tasoihin konflikteihin läpi operatiivisen tason, käsittäen rauhan, esi-kriisin, kriisin ja kriisin jälkeisen tilan.⁵⁸

Kritiikkinä Rickermanin määritelmälle uudenlaisesta sodankäynnin keinosta voi käyttää Keselin artikkelia, jonka mukaan EBO voidaan jäljittää jo toiseen maailmansotaan ja Yhdysvaltojen ilmapommitustaktiikan kehittämiseen. Kriittisimpien näkemysten mukaan EBO on riippuvainen matemaattisista metodeista, eikä paljon eroa 1700-luvun lopun eurooppalaisesta sotilaallisesta ajattelusta ja lineaaritaktiikasta.⁵⁹

Kyseessä on hyvin laaja ja kokonaisvaltainen viitekehys, joka pitää sisällään kansallisen politiikan, taloudellisen- ja sotilaallisen näkökulman, ja jonka avulla voidaan tarkastella sotilaallisia operaatioita rauhan-, kriisin- ja sodan aikana. Yhdysvaltalaisen tutkimuksen mukaan vaikutukseen perustuvat operaatiot eivät ole kuitenkaan uusi aluevaltaus taktisen sodankäynnin ja operaatiotaidon saralla, sillä samantyyppisiä ratkaisuja ja taktisia päätöksiä viisaat kenraalit ja amiraalit ovat yrittäneet tehdä kautta aikain. Professori Smithin mukaan EBO-operaatioiden perusajatus löytyy jo Sun Tzun ja Clausewitzin kirjoituksista.⁶⁰

EBO – käsitteen määritelmiä

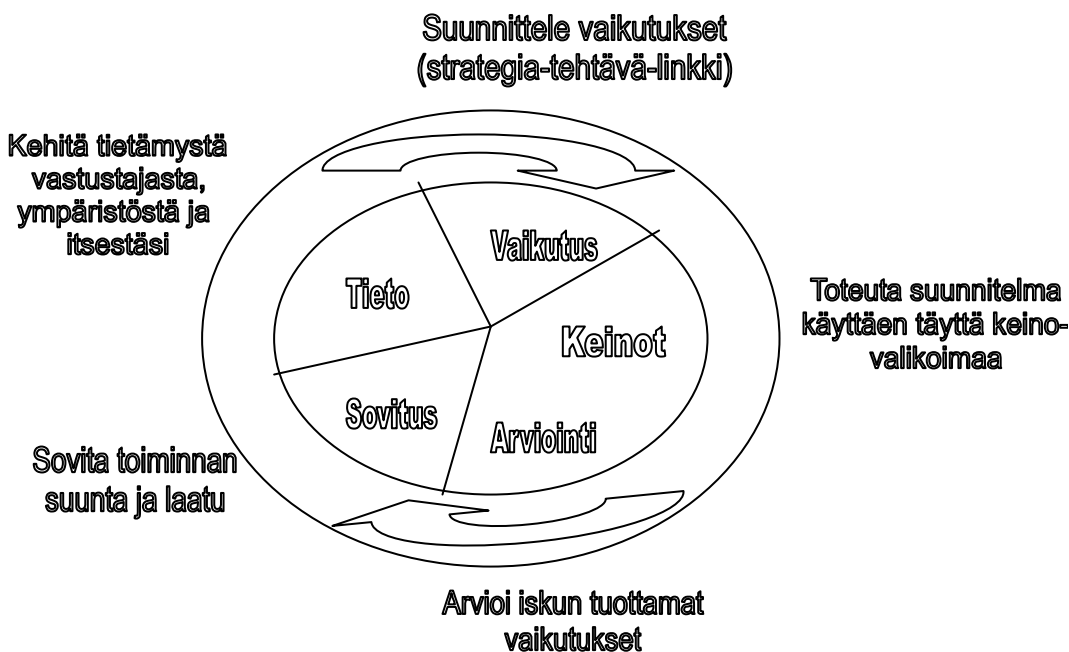
USAF (United States Air Force): EBO on metodi jonka avulla suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan operaatioita, joilla on tarkoitus saavuttaa haluttu vaikutus kansallisen turvallisuuden takaamiseksi.⁶¹

MORS (Military Operations Research Society): EBO tarkoittaa järjestelmän viitekehysten mukaisesti suunniteltuja operaatioita, jotka pitävät sisällään täyden valikoiman yhdistelmiä suorasta- ja epäsuorasta vaikutuksesta, joka vaihtelevalla todennäköisyydellä saavutetaan käyttämällä ja soveltamalla kaikkia kansallisia keinoja: sotilaallisia, diplomaattisia, taloudellisia ja psykologisia.⁶²

JFCOM (Joint Force Command): EBO on prosessi haluttujen strategisten vaikutusten tai lopputulosten tuottamiseksi vastustajassa. Se pitää sisällään täyden skaalan sotilaallisen voiman ja ei sotilaallisen voiman monipuolista ja kumulatiivista käyttöä taktisella, operatiivisella ja strategisella tasolla.⁶³

Yhdysvaltain ilmavoimien kenraalimajuri Deptula, vaikutukseen perustuvien operaatioiden voimakas puolestapuhuja, kuvailee vaikutukseen perustuvia operaatioita termillä ”parallel

warfare”, menetelmäksi jossa isketään yhdenaikaisesti kaikkiin vastustajan tärkeisiin järjestelmiin tai kohteisiin. Deptula korostaa vastustajan tuntemisen tärkeyttä, oman komentajan aikomusten ymmärtämistä ja halutun vaikutuksen tai lopputuloksen saavuttamista. Operatiivisella tasolla konsepti keskittyy halutun vaikutuksen tuottamiseen, eikä niinkään vastustajan sotilaallisen voiman järjestelmälliseen tuhoamiseen, sotilaallisten tavoitteiden saavuttamiseksi.⁶⁴ Vaikutukseen perustuvien operaatioiden kokonaisuutta voidaan kuvata alla olevan ”EBO-syklin” esittämällä tavalla.

Kuvio 3. EBO-sykli⁶⁵

Vaikutukseen perustuvat operaatiot ovat kuvion esittämällä tavalla jatkuva prosessi tilanteen arvioimisen ja vaikutuksen suunnittelun ympärillä, jossa tieto vastustajasta ja itsestään on merkittävässä asemassa. Deptula kuvailee vaikutukseen perustuvien operaatioiden toimintamallia ja perusajatusta perustavanlaatuisena muutoksena sodankäynnissä ”a fundamental change in the nature of warfare”.

Rickermanin mukaan yhteistä kaikille edellä mainituille määritelmille on: EBO on prosessi, joka käsittää yhdistelmiä kansallisista keinoista tuottaa yhteistoiminnallinen ja kumulatiivinen vaikutus, jolla muokataan vastustajan käyttäytymistä.⁶⁶

Rekkedalin mukaan ratkaisevaa EBO-konseptin toimimiselle on kyky muokata tietoja toiminnan ja tuloksen tai vaikutuksen välisen syysuhteen ymmärtämiselle. Sotilaallisten tiedustelutietojen lisäksi on pystyttävä toimimaan myös yhteiskuntaa, kulttuuria, uskontoa sekä taloutta

koskevan informaation parissa. Juuri edellä mainittujen tekijöiden kompleksisuus ja ennalta arvaamattomuus muodostaa suurimman haasteen EBO-konseptin täysipainoiselle käyttämiselle.⁶⁷

2.2 Verkostokeskeinen sodankäynti

Tässä alaluvussa esitellään verkostokeskeisen sodankäynnin doktriini pintapuolisesti. Yhdysvaltalainen termi on Network Centric Warfare (NCW, verkostokeskeinen sodankäynti) ja brittiläinen termi Network Enabled Defence (NED, verkostoavusteinen puolustus). Kesselin mukaan molemmat termit määrittelevät samaa käsitettä: ”verkottuneesti toimivan yhteiskunnan kaikkien voimavarojen käyttöä sotilaallisiin tarkoituksiin.”⁶⁸

Rekkedalin mukaan verkostokeskeinen sodankäynti voidaan määritellä ”informaatioylivoimaan perustuvaksi operatiiviseksi konseptiksi, joka verkostoimalla sensorit, päätöksentekijät ja asejärjestelmät tavoitteena yhteinen tilannekuva, parempi operaationopeus, suurempi tuhovoima, lisääntynyt taistelunkestävyys ja osittain delegoitu päätöksenteko tuottaa lopputuloksena paremman taistelukyvyn. Pohjimmiltaan verkostosodankäynnissä tietoylivoima muuttetaan taisteluvoimaksi linkittämällä taistelukentältä saatava tieto tehokkaasti yhteiseksi tiedoksi.”⁶⁹

Verkostoavusteinen sodankäynti on Yhdysvaltain puolustusministeriön kehittämä konsepti. Perusajatuksena on vähenevien joukkojen ja asejärjestelmien maksimaalinen hyödyntäminen käyttämällä niitä verkottuneesti yhteisoperaatioissa. Everstiluutnantti Laarin mukaan verkostokeskeinen sodankäynti ei ole teknologiapainotteinen, vaan uusi sodankäynnin tapa. Sitä kuvataan siirtymiseksi aselavettikeskeisestä sodankäynnin mallista verkottuneeseen sodankäyntiin. Verkottumisen avulla lyhennetään merkittävästi kohteen havaitsemisesta sen tuhoamiseen tarvittavaa aikaa erityisesti päätöksentekoprosessin osalta. Siten kiihdytetään omaa sodankäynnin tempoa vastustajan kamppaillessa edelleen sodan aiheuttaman epätietoisuuden kanssa. Avainasemassa on oman verkottuneisuuden avulla saavutettu informaatioylivoima vastustajaan nähden.⁷⁰

Kesselin mukaan sekä verkostokeskeinen sodankäynti että vaikutukseen perustuvat operaatiot perustuvat ikivanhaan sotataitoon. Nykypäivän verkostokeskeinen toimintamalli perustuu amerikkalaisen liiketoiminnan filosofioihin. Sen taustalla on ajatus informaatioteknologian tarjoamasta informaatioylivoimasta, jota hyödynnetään integroimalla omassa komentoketjussa olevat eritasoiset johtoportaat toisiinsa verkostomaisesti tavoitteena toiminnan nopeuttami-

nen ja tehostaminen. Kesselin mukaan EBO ja EBAO ovat sodankäynnin operatiivisen tason suunnittelu- ja johtamisprosesseja, jotka liittyvät kiinteästi verkostokeskeiseen sodankäyntiin.⁷¹

Vaikutukseen perustuvat operaatiot ovat myös Laarin mukaan verkostosodankäyntiin olennaisesti liittyvä osakonsepti.⁷² Komentajakapteeni Herralan mukaan verkostokeskeinen sodankäynti (NCW) ja vaikutukseen perustuva operointi (EBO) nähdään molemmat rinnakkaisina keinoina päämäärien saavuttamiseksi, eikä suinkaan tietyssä suhteessa toisiinsa.⁷³

Herralan mukaan verkostokeskeinen sodankäynti on kokonaisvaltaista informaatioylioimaan perustuvaa toimintaa taistelukentällä, jonka tarkoituksena on:

1. lisätä joukkojen taistelutehoa ja aseiden vaikutuskykyä sekä hallita informaatioympäristöä verkottamalla sensorit, päätöksentekijät, aseet ja järjestelmät,
2. saavuttaa jaettu tilannekuva ja tilannetietoisuus tehostamalla tiedon jakamista,
3. nopeuttaa operatiivista johtamista tehostamalla päätöksenteon nopeutta ja
4. tehostaa joukkojen operatiivista toimintaa edistämällä joukkojen ja johtoportaiden yhteistyötä ja itseohjautuvuutta.⁷⁴

Smith käsittelee vaikutukseen perustuvia operaatioita ja verkostokeskeistä sodankäyntiä varsin perusteellisesti laajassa tutkimuksessa *Effects Based Operations, Applying Network Centric Warfare in Peace, Crisis and War*. Smithin mukaan verkostokeskeisen sodankäynnin peruseriaatteen eivät ole täysin uusi keksintö, ja vaikutukseen perustuvia operaatioita on tietysti muodossa suoritettu kautta aikojen.⁷⁵ Verkostokeskeinen sodankäynti ja verkostokeskeiset operaatiot (Network Centric Operations, NCO) liittyvät joka tapauksessa olennaisesti vaikutukseen perustuviin operaatioihin. Verkostokeskeisen toimintamallin perusajatuksen ymmärtäminen on tärkeää vaikutukseen perustuvien operaatioiden konseptin hahmottamiseksi.

2.3 Vaikutuksen määritelmä

Perinteisessä sodankäynnissä viholliseen vaikutetaan tulella. Tuli on koostunut epäsuorasta- ja suora-ammunta tulesta, ohjuksista, miinojen vaikutuksesta tai muusta vihollisen elävään voimaan, rakenteisiin ja järjestelmiin (ml. taisteluvaunut, ilma-alukset, taistelualukset, viestijärjestelmät) kuolettavasti, lamaannuttavasti tai tuhoavasti vaikuttavasta asevaikutuksesta.⁷⁶ Nykyaikaiset sotilaalliset operaatiot ovat monitahoisia kokonaisuuksia, joissa vaikutus ei ole luonteeltaan pelkästään fyysistä, eli ”tulta”. Elektroninen häirintä ja lamauttaminen, informaatio-

tio-operaatiot, psykologiset operaatiot, ei-tappavat aseet, ABC-aseet, terroristi- ja sabotaasi-toiminta voivat olla vaikutuksen ilmenemismuotoja. Sotaa mediasta seuraavan mielenkiinto on suunnattu informaationsodankäynnin keinoin hyökkäystä tai iskua toteuttavan osapuolen tekniseen ylivoimaan ja tehokkuuteen.⁷⁷

Vaikutuksella tarkoitetaan tässä tutkimuksessa tulosta tai iskua joka saadaan aikaan sotilaallista- tai muuta voimaa käyttämällä tai soveltamalla. Sitä voidaan soveltaa taktisen-, strategisen- tai operatiivisen tason konfliktissa ja se voi olla luonteeltaan liikkuvaa tai ei liikkuvaa ja fyysistä tai psyykkistä.⁷⁸

Sodankäynnin näkökulmasta tarkasteltuna myös yhteiskuntarakenne ja infrastruktuuri ovat keskeisessä asemassa kun tarkastellaan toimintamalleja sekä vaikuttamista. Maatalousyhteiskunta konkretisoitui yksittäisen ihmisen toiminnassa. Teollisuusyhteiskunnan ydin muodostui koneista ja massasta. Nykyinen informaatioyhteiskunta rakentuu älykkäistä järjestelmistä, tietokoneista ja tietoverkoista, mikä osaltaan luo uusia mahdollisuuksia, mutta myös haasteita, halutun vaikutuksen toteuttamiselle.⁷⁹ Laarin mukaan informaatioajan taistelutilan haavoittuvien kohde on itse tietoverkot. Lamauttamalla tietoverkot suurvaltakin menettää suuren osan taistelukyvystään ja joutuu ainakin tilapäisesti palaamaan teollisen ajan yhteiskunnan taistelukentän menetelmiin ja tilannetietouteen.⁸⁰

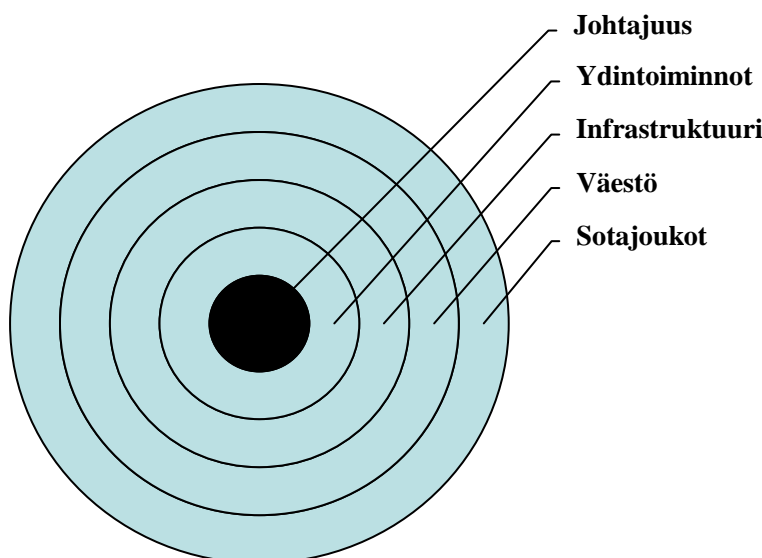
2.4 Vaikutuksen kohteet

Nykyisissä sotilasoperaatioissa vaikuttamisen ensisijaisena kohteena ei pidetä enää vastustajan sotajoukkoja. Vastustajan sotilaallista voimaa vastaan toimimista pidetään tarpeettomana, mikäli se on mahdollista teknologian ja strategian avulla ohittaa. Oman vaikutuksen tulisi kohdistua suoraan vastustajan tärkeimpiin elimiin ja kohteisiin, joihin vaikuttamalla vastustajan käytös saadaan muutettua halutulla tavalla. Vastustajan sotilaallisen voiman keskuksen (Center of Gravity, COG)ⁱⁱⁱ voidaan nähdä koostuvan viisikehäisestä ympyrästä, jossa tärkein kohde on ympyrän keskustassa. Siirryttäessä kehällä ulospäin, kohteiden merkitys vaikuttamisen kannalta, omien tavoitteiden saavuttamiseksi, vähenee.⁸¹

ⁱⁱⁱ Sodan oikeussääntöjen näkökulmasta COG:n mukainen maalittamisjärjestys on erittäin kyseenalainen. Geneven yleissopimusten lisäpöytäkirjassa määrätään, että siviilikohteet eivät saa joutua aseellisen toiminnan tai kostotoimenpiteiden kohteiksi. Aseellinen toiminta on sopimuksen mukaan tarkoin rajoitettava sotilaskohteisiin. Nykyisin voimassa olevat Geneven sopimukset ovat vuodelta 1949 ja niihin on sitoutunut noin 190 valtiota eli lähes kaikki maailman maat. (Geneven yleissopimusten lisäpöytäkirja aseellisten selkkausten uhrien suojelemisesta (I pöytäkirja), III luku, 52 artikla. ks. http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1980/19800082/19800082_2)

Käsitteellisestä näkökulmasta on huomioitava, että suomalaisessa operatiivisen suunnittelun terminologiassa COG on käännetty voimanlähteeksi. Sen merkitys eroaa huomattavasti EBO:n yhteydessä käytettävästä ”sotilaallisen voiman keskus” – termistä. Ruotsalaisten viimeaikaisista harjoituksista saamien kokemusten mukaan COG:n merkitys muissa kuin sotilaallisissa operaatioissa (Operations Other Than War, OOTW) saattaa olla vähäinen. COG:a ei olla kuitenkaan vielä täysin korvattu uudella terminologialla tai menetelmällä.⁸²

Vastustajan sotilaallisen voiman keskuksen nähdään muodostuvan tässä kappaleessa esitetävän mallin mukaisesti viidestä erillisestä kehästä. Keskimmäisenä on johtajuus, seuraavana ovat yhteiskunnan keskeiset ydintoiminnot, infrastruktuuri, siviiliväestö ja uloimpana sotilaalliset joukot. Yhdysvaltalaisen eversti Wardenin mukaan lähes kaikilla valtioilla sekä poliittisilla yhteisöillä löytyy nämä viisi kehää ja keskimmäisenä on aina johtajuus. Kaavion sisemiltä renkailta löytyy vähemmän ”sotilaallisen voiman keskittymiä” kuin ulommilta renkailta, mutta ne ovat vaikutuksen kohteina merkittävämpiä, kuin ulompien renkaiden kohteet.⁸³ Laarin mukaan operatiivisen tason tavoitteena on sotilaallisesti lamauttaa yhteisoperaatiolla vastustajan sotilaallisen voiman keskus, eli se osa vastustajan sotilaallista voimaa, jonka lamauttaminen romahduttaa sen taistelutahdon. Laarin mukaan voimakeskittymä määritellään usein enemmän psykologisin kuin fyysisin termein.⁸⁴ Sotilaallisen voiman keskus voidaan esittää alla olevan kuvion mukaisesti.

Kuvio 4. Sotilaallisen voiman keskus - Center of Gravity, COG⁸⁵

Vaikuttamalla yhdenaikaisesti mille tahansa ympyrän kehälle saadaan aikaan parempi vaikutus, kuin vaikuttamalla eriaikaisesti tai peräkkäin useammalle kehälle. Yhdysvaltain ilmavoit-

mien Deptulan mukaan paras vaikutus saadaan aikaiseksi vaikuttamalla yhdenaikaisesti ympyrän jokaisella kehällä oleviin kohteisiin.

Esimerkkinä nykyaikaisen ilmaoperaation vaikutuksen ilmenemisestä Deptula käyttää Persialahden sodan ensimmäistä ilmaiskua, jossa yhden päivän aikana suoritettiin enemmän iskuja eri kohteisiin kuin toisessa maailman sodassa vuosina 1942-1943 yhteensä. Kuitenkin iskujen lukumäärää tärkeämpänä hän pitää sitä, millä perusteella iskut ja niiden kohteet oli valittu ja suunniteltu halutun vaikutuksen luomiseksi. Iskujen tärkeimpinä kohteina olivat vastapuolen johtajat (leadership), tärkeät teollisuuden kohteet (sähköntuotanto, ym), liikenneyhteydet, viestintävälineet ja viimeisenä sotajoukot. Kaikkiin näihin kohteisiin kuitenkin vaikutettiin yhdenaikaisesti.⁸⁶

2.5 Kriisit ja kriisinhallinta käsitteinä

Rantapelkosen mukaan ”Kriisinhallinnan käsitteen käytöstä ei ole päästy yhteisymmärrykseen, ei arki- eikä tieteenkielessäkään – jos siihen yleensä voi tai kannattaa pyrkiäkään.”⁸⁷

Tässä alaluvussa muodostetaan kuva kriisinhallinnan kokonaisuudesta kriisin ja kriisinhallinnan eri määritelmien avulla. Kappaleen tarkoituksena ei ole luoda yhtä kokoavaa määritelmää, vaan hahmottaa kriisinhallinnan laajaa kenttää esittelemällä käsitteitä eri näkökulmista. Seuraavissa luvuissa on esitelty eräitä kriisin ja konfliktin määritelmiä asian selkeyttämiseksi.

2.5.1 Konflikti ja kriisi

Pienehkön sivistyssanakirjan mukaan konflikti on selkkaus, kiista tai ristiriita. Konfliktia on myös käytetty kaunistelevana terminä sodalle, jota ei haluta tunnustaa varsinaiseksi sodaksi. Kriisi puolestaan määritellään vaaranajaksi, uhkatilanteeksi tai poliittiseksi jännitystilaksi.⁸⁸

Tietoja Suomen kokonaismaanpuolustuksesta teoksessa konflikti määritellään kahden osapuolen väliseksi ristiriitatilanteeksi, joka voi olla piilevä tai aktuaalinen. Konfliktit voidaan jaotella valtiotasolla valtion sisäisiin ja valtioiden välisiin konflikteihin. Konfliktin synonyymina on useasti käytetty termiä kriisi. Kriisi voi olla luonteeltaan esimerkiksi sotilaallinen, taloudellinen, yhteiskunnallinen tai ympäristöllinen. Konfliktia käsitellään valtion sisäisenä, yleensä etnisten ryhmien välisenä, ja valtioiden välisenä poliittis-sotilaallisena ristiriitatilanteena. Kriisi puolestaan määritellään sotilaallisesti kärjistyneenä konfliktina. ”Kriisi on näin ollen vain osa konfliktiepisodia, mikä alkaa osapuolten välisestä jännitetilasta, voi aktualisoitua

konfliktiksi, voi kärjistyä kriisiksi ja voi päättyä jonkinlaiseen välitettyyn tai omaehtoiseen sopimukseen osapuolten välillä”.⁸⁹

Visuri määrittelee konfliktin ja kriisin strategisesta näkökulmasta. Hän toteaa, että valtioiden ja muiden toimijoiden etujen ristiriita eli konflikti on jatkuvasti läsnä ulkopoliitikassa. Konflikteja ja kriisejä voidaan pitää yhtä aikaa vaaroja aiheuttavina ja mahdollisuuksia tuottavina. Ne ovat dynaamisia prosesseja, joissa on jatkuvasti mahdollisuuksia joko konfliktin kärjistymiseen tai rauhanomaiseen ratkaisuun. Konflikteihin vaikuttaa voimakkaasti valtioiden sisäinen kehitys.⁹⁰

2.5.2 Kriisinhallinnan määritelmiä

”The co-ordinated actions taken to defuse crises, prevent their escalation an armed conflict and contain hostilities if they should result”.⁹¹

NATO:n virallisen määritelmän mukaan kriisinhallinta on vapaasti suomennettuna koordinoituja toimenpiteitä kriisien hillitsemiseksi, niiden eskaloitumisen estämiseksi aseelliseksi konfliktiksi ja vihamielisyyksien vähentämiseksi. Koivulan ja Tammilehdon mukaan kriisinhallinta käsittää kriisin ja konfliktin kaikki vaiheet: kriisien ennaltaehkäisemisen, toiminnan aseellisissa konflikteissa ja konfliktin jälkeisen tilanteen rauhoittamisen.⁹²

Lehtonen kuvaa kriisinhallintaa kaupallisesta näkökulmasta. Lehtosen mukaan kriisinhallinta on organisaation suunniteltua toimintaa poikkeustilanteessa. Sen tarkoituksena on minimoida vahingot ja tapahtuman toiminnalle aiheuttamat menetykset. Lehtosen mukaan kriisinhallinta sisältää kolme tehtäväaluetta:

1. Valmistautuminen kriisitilanteen haasteiden hallintaan,
2. organisaation ja sen henkilöstön toimia kriittisenä ajanjaksona ja
3. kriisinaikaisen kommunikaation niiden yleisöjen kanssa, jotka ovat organisaatiolle tärkeitä ja jotka tuntevat olevansa osallisia asiassa.⁹³

Visurin mukaan kriisinhallinta on yleisesti määriteltävissä toiminnaksi, jossa kriisin osapuolet tai ulkopuoliset välittäjät pyrkivät välttämään kriisin uhkaavan kärjistymisen kuitenkin luopumatta perustavista arvoistaan. Kriisinhallintaan voidaan valmistautua lähinnä teknisien toimenpitein, mutta todellinen tilanne ei koskaan vastaa ennalta laadittuja skenaarioita. Visuri toteaa, että sana ”hallinta” saattaa herättää väärän mielikuvan kriisien hallittavuudesta. Kriisit ovat vaikeasti ennustettavia eikä niiden kulkua voida kontrolloida.⁹⁴

Ulkoasiainministeriö määrittelee kriisinhallinnan (EU:n näkökulmasta): ”Kansainvälisen yhteisön toimet kriisien estämiseksi ja rajoittamiseksi, osapuolten väkivallankäytön lopettamiseksi, aiheutuneiden tuhojen korjaamiseksi sekä kriisialueen turvallisuuden, vakauden ja yhteiskunnan toimintojen sekä oikeusjärjestyksen palauttamiseksi.”⁹⁵

Kriisinhallintaoperaatio (Euroopan yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan määrittämällä tavalla) voi pitää sisällään kriisin ennalta ehkäisyn, humanitaariset toimet ja väestön evakuoinnin, rauhanturvatehtävät ja taistelutehtävät kriisinhallinnassa, mukaan luettuina rauhan palauttamistoimenpiteet. Lisäksi määritelmään kuuluvat siviilien ja sotilaiden yhteisvoimin suorittamat aseistariisuntaoperaatiot (joint disarmament operations), sotilaalliset neuvonanto- ja avustustehtävät ja kriisin jälkeinen tilanteen vakauttaminen.⁹⁶ Koivulan ja Tammilehdon mukaan kriisinhallintaoperaatio voi sisältää kaiken tasoista väkivaltaa aina täysin rauhanomaisesta yhteistyöstä kiivastempoiseen taisteluun.⁹⁷

Sotilaallisella kriisinhallinnalla ymmärretään (Tietoja Suomen kokonaismaanpuolustuksesta mukaan) turvallisuuspoliittisista ja humanitaarisista syistä sotilaallisin keinoin ja organisaatioin toteutettavaa rauhanturvaamista, sotilaallista väliintuloa ja tilanteen hallintaa.⁹⁸

Kansainvälisellä sotilaallisella kriisinhallinnalla (Yleisessä kenttäohjesäännössä) tarkoitetaan lakiin perustuvaa sotilaallisin keinoin ja organisaatioin valtakunnan rajojen ulkopuolella toteutettavaa rauhanturvaamista, sotilaallista väliintuloa ja tilanteen hallintaa. Sotilaallisiin kriisinhallintaoperaatioihin osallistumalla pyritään ennaltaehkäisemään ja rajoittamaan kriisejä sekä estämään niiden vaikutusten ulottuminen Suomeen.⁹⁹

Siviilikriisinhallinta on konfliktien ennaltaehkäisyyn, ratkaisuun ja jälkihoitoon sekä pelastustoimintaan liittyvää viranomaisyhteistyötä ja asiantuntija-apua, jota toteutetaan kansainvälisten järjestöjen kautta. Myös muilla kuin hallitustenvälisillä järjestöillä on siviilikriisinhallinnassa tärkeä rooli.¹⁰⁰

2.5.3 Kriisinhallinnan lakisääteinen perusta

Suomi ylläpitää Puolustusministeriön johdolla kykyä osallistua kansainväliseen sotilaalliseen kriisinhallintaoperaatioon.¹⁰¹ Laki sotilaallisesta kriisinhallinnasta määrittää, että ”Suomi voi osallistua Yhdistyneiden Kansakuntien (YK) tai poikkeuksellisesti muuhun kansainväliseen sotilaalliseen kriisinhallintaan, jonka tarkoituksena on kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden

ylläpitäminen tai palauttaminen taikka humanitaarisen avustustoiminnan tukeminen tai siviiliväestön suojaaminen Yhdistyneiden Kansakuntien peruskirjan (SopS 1/1956) päämäärät ja periaatteet sekä muut kansainvälisen oikeuden säännöt huomioon ottaen (*sotilaallinen kriisinhallinta*)”.¹⁰²

Kyseisessä laissa tarkoitetun kriisinhallinnan toimeenpanijana voi olla YK, Euroopan turvallisuus ja Yhteistyöjärjestö (ETYJ), Euroopan Unioni taikka muu kansainvälinen järjestö tai maaryhmä. Sotilaallisen kriisinhallinnan edellyttämät tehtävät puolustusvoimille antaa Puolustusministeriö, joka ohjaa ja valvoo sotilaallista kriisinhallintaa.¹⁰³

Euroopan yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan (ETPP) perusta koostuu sekä sotilaallisesta että siviilikriisinhallinnasta. ETPP on osa unionin yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikka (YUTP). Suomi on ollut alusta lähtien aktiivinen Euroopan unionin kriisinhallintakyvyn kehittämisessä ja tukee kokonaisvaltaista sotilas- ja siviilitoiminnot huomioon ottavaa lähestymistapaa kriisinhallinnassa.¹⁰⁴ Ylläpidettävien joukkotyyppien pohjalta perustetaan, varustetaan sekä koulutetaan tehtävään lähetettävä suomalainen rauhanturvajoukko kunkin operaation vaatimusten mukaisesti. Suomalaisiin valmiusjoukkoihin kuuluvat mm. mekanisoitu jääkäripataljoona, pioneeripataljoona, kuljetuskomppania, sekä siviilien ja sotilaiden yhteistyöhön erikoistunut CIMIC-komppania (Civil-Military Cooperation). Näiden lisäksi valmiusjoukkoihin kuuluu esikuntaupseereita ja sotilastarkkailijoita.¹⁰⁵

Merivoimien osalta kansainvälisiin valmiusjoukkoihin on ilmoitettu seuraavia yksiköitä:

1. Miinalaiva, pienen osaston johtoalukseksi tai yleiskäyttöalukseksi,
2. Kaksi erikoistoimintaryhmää (ETO-ryhmä), osaksi EU:n taisteluosastoa vuoden 2007 alusta,
3. Rannikkojääkäreistä koostuva Amphibious Task Unit (ATU), osaksi Ruotsalaista rannikkojääkäripataljoona vuodesta 2006,
4. Kaksi alustarkastusryhmää, joukkopooliin vuodesta 2008 alkaen ja
5. Kolme miinantorjunta-alusta (MITO-alus), suunniteltu liitettäväksi joukkopooliin alkaen vuodesta 2012.¹⁰⁶

3. VAIKUTUKSEEN PERUSTUVIEN OPERAATIOIDEN TEORIA SOTILAALLISEN TOIMINNAN VIITEKEHYKSESSÄ

“Effects-Based Operations are coordinated sets of actions directed at shaping the behavior of friends, foes, and neutrals in peace, crisis, and war.”

Kuten edellisessä luvussa todettiin, vaikutukseen perustuvat operaatiot ovat koordinoituja toimintatapahtumia tai iskuja, jotka ovat suunnattu vaikuttamaan ystävien, liittolaisten ja vastustajien käyttäytymiseen ja mielipiteisiin rauhan-, kriisin- ja sodan aikana.¹⁰⁷

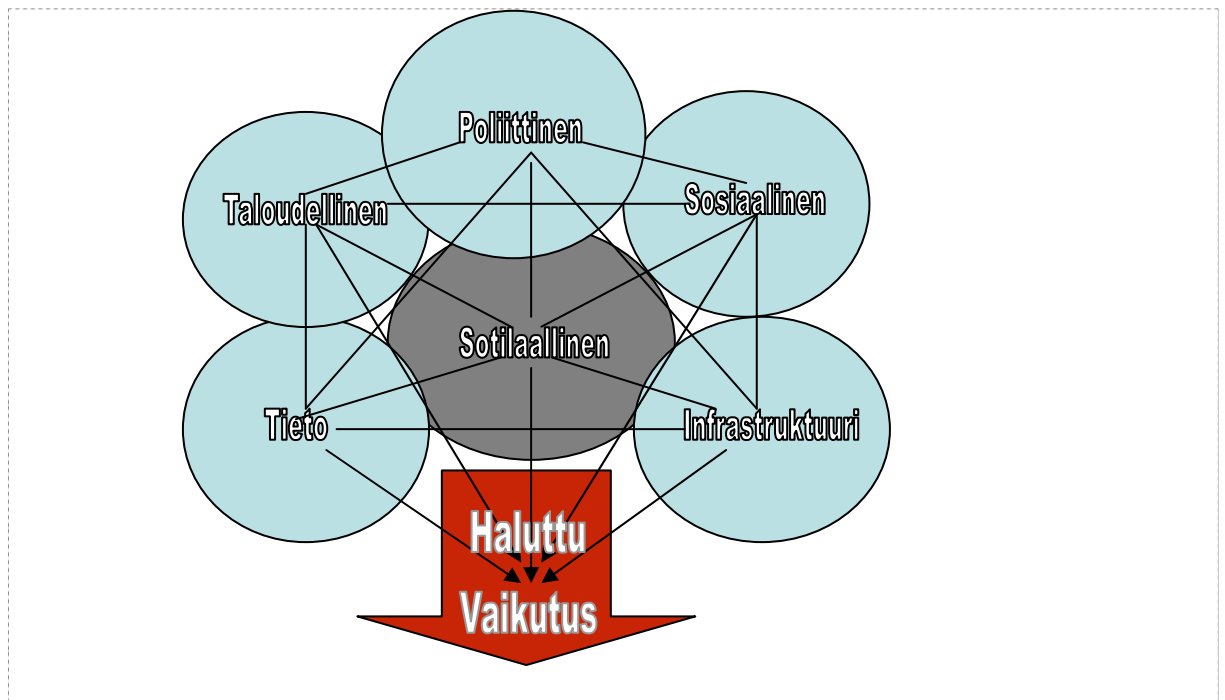
Tässä luvussa lukija perehdytetään vaikutukseen perustuvien operaatioiden perusajatuksen ja teoreettiseen viitekehykseen. Operaatiomallia lähestytään sotilaallisen toiminnan näkökulmasta. Onko kyseessä kenties uusi aluevaltaus operaatiotaidon ja taktiikan saralla vai ainoastaan voimakkaan kehitystrendin myötä syntynyt uusi termi vanhalle menetelmälle? Ensin lukijalle selvitetään päätöksentekoprosessin kulku ja operaatioiden psykologinen ulottuvuus. Sen jälkeen esitellään toimintaan johtavat tekijät ja teoreettinen malli vaikutukseen perustuvien operaatioiden kokonaisuudesta. Viimeisessä alaluvussa pureudutaan vaikutuksen logiikkaan ja käydään läpi psykologisten ja fyysisten vaikutusten muodot ja niiden ominaisuudet.

3.1 Vaikutukseen perustuvien operaatioiden perusajatus

Vaikutusperusteisen operaation perusajatuksen mukaisesti operoinnissa tulisi keskittyä tietoon, nopeuteen, tarkkuuteen ja kekseliäisyyteen. Tavoitteena on pystyä vaikuttamaan vastustajan päätöksen tekijöihin ja vastustajan kykyyn reagoida koheesiolla, ei niinkään maksimaalisen tuhon tuottamiseen. Operaatioissa pyritään hyödyntämään kaikkia kansallisia voimavaroja halutun vaikutuksen tuottamiseksi vastustajassa. Tärkeimmät kansallisen voiman elementit ovat sotilaallinen, poliittinen, taloudellinen, sosiaalinen, informaatio ja infrastruktuuri (Political, Military, Social, Economic, Information, Infrastructure, PMSEII).¹⁰⁸

Laarin mukaan vaikutukseen perustuvien operaatioiden perusajatuksena on oman verkottuneen sodankäynnin avulla vaikuttaa ratkaisevissa kohdin vastustajan heikkouksiin ja erityisesti sen komentajien tahtoon. Jotta tähän pystyttäisiin, perusedellytyksenä on ymmärtää vastustajan monimutkainen operatiivinen ympäristö ja etsiä sen solmukohdat, joihin vaikuttamalla saavutetaan maksimaalinen teho. Vaikutukseen perustuvat operaatiot keskittyvät kulutuksen sijaan halutun vaikutuksen aikaansaamiseen ja vaikutuksen tuottamaan muutokseen vastustajan käyttäytymisessä.¹⁰⁹ Vaikutukseen perustuvien operaatioiden viitekehystä voidaan kuvata

alla olevan kuvion mukaisesti. Viitekehyksestä ilmenee monimutkainen operatiivinen ympäristö solmukohtineen sekä kansallisten voimavarojen yhdistäminen halutun vaikutuksen tuottamiseksi.

Kuvio 5. Vaikutukseen perustuvat operaatiot sotilaallisen toiminnan viitekehyksessä

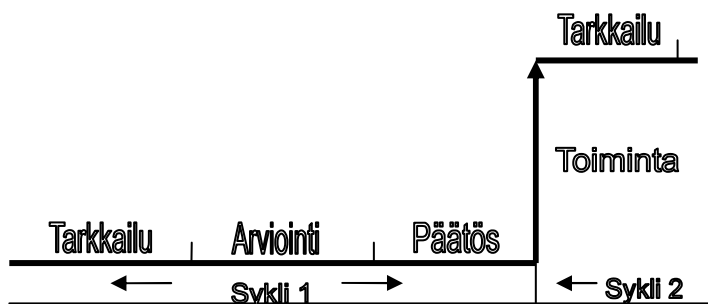
Kuviossa on vaikutukseen perustuvien operaatioiden teoreettisen viitekehyksen mukaisesti kaikki kansallisten voimavarojen tärkeimmät elementit (PMSEII). Haluttu vaikutus pyritään tuottamaan käyttämällä kaikkia ko. voimavaroja tehokkaasti hyväksi. Sotilaallisesta näkökulmasta operaatiomallia tarkasteltaessa sotilaallinen ulottuvuus on kuvion keskeisimpänä. Myös muut voimavarat voivat olla kuvion keskeisenä elementtinä tilanteesta ja operaation vaiheesta riippuen. Tässä luvussa operaatiomallia käsitellään sotilaallisen toiminnan viitekehyksessä.

Tärkeää on huomioida, että toiminnalla ei vaikuteta ainoastaan vastustajaan tai ”agressoriin”, sillä sotilaalliset operaatiot ovat, ja täytyy olla, suunnattu aina tietyllä tapaa myös ystäviin ja neutraaleihin osapuoliin. Smith toteaa osuvasti, että yhtään menestyksestä liittouman operaatiota ei ole suoritettu ottamatta huomioon sen vaikutuksia kaikkiin osapuoliin. Realismia on, että lähes aina vihollisen lyömiseksi joudutaan keskittymään lisäksi liittolaisten tukemiseen, neutraalien osapuolten rauhoitteluun ja samanaikaisesti estämään mahdollisten uusien vastustajien liittyminen viholliseen. Vaikutukseen perustuvat operaatiot tarjoavat keinon sotilaallisten operaatioiden tarkastelemiseen sekä ystäviin ja mahdolliseen viholliseen vaikuttamiseen parhaalla mahdollisella tavalla sodan ehkäisemiseksi ja rauhan säilyttämiseksi.¹¹⁰

3.1.1 Päätöksentekoprosessi - OODA-loop

Tässä alaluvussa esitellään päätöksentekoprosessin kulku yhdysvaltalaisen näkemyksen mukaan sotilaallisissa operaatioissa. Nykyaikaiset sotilasoperaatiot ovat suurelta osin kamppailua tiedosta ja tietoylivoimasta vastustajaan nähden. Tietoylivoiman avulla saavutetulla nopealla päätöksenteolla ja operaatiotempolla pyritään lamauttamaan vastustaja ja sen päätöksentekijät. Päätöksentekoprosessin kulku ja sen ymmärtäminen on keskeisessä asemassa vaikutukseen perustuvien operaatioiden perusajatuksen avaamiseksi.¹¹¹

Vaikutukseen perustuvissa operaatioissa tavoitteena on tunkeutua vihollisen päätöksentekoprosessin sisälle oman verkostoituneen sodankäynnin menetelmiä käyttäen, ja nopealla reagoinnilla estää vihollista toimimasta. Päätöksentekoprosessin voidaan yhdysvaltalaisen näkemyksen mukaisesti pelkistetysti ajatella kulkevan niin sanotun OODA-loopin (Observe, Orient, Decide, Act) esittämällä tavalla. Päätöksentekoympyrä alkaa tarkkailemisesta ja havainnoinnista (Observe), kohteen tai tapahtuman havaitsemisen jälkeen seuraa tilanteen ja mahdollisuuksien arviointi (Orient), jonka perusteella tehdään päätös halutusta vaikutuksesta tai lopputuloksesta (Decide) jonka jälkeen toimitaan vaikutuksen tuottamiseksi (Act).¹¹² Päätöksentekoprosessi voidaan esittää kuviona seuraavasti:

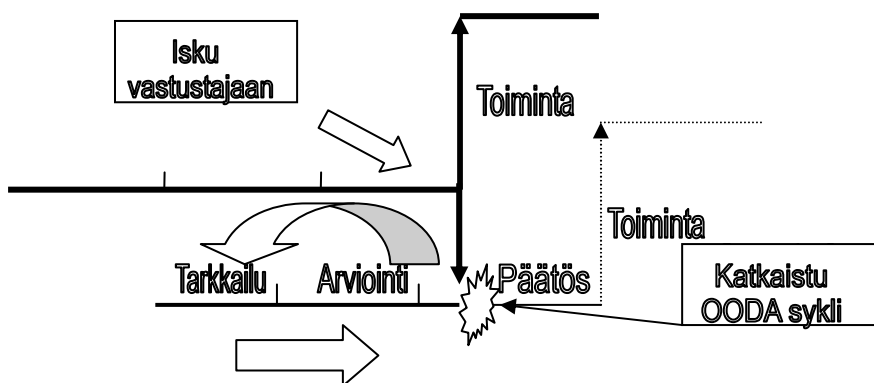

Kuvio 6. OODA-loop (pätöksentekoprosessi sotilaallisessa operaatiossa)¹¹³

3.1.2 Tavoiteltava operaatiotempo

Oman operaation menestymisen edellytyksenä on kyetä tekemään päätöksiä nopeammin kuin vastustaja, ja näin ollen tuottaa haluttu vaikutus vastapuolelle ennen kuin se ehtii ylläkuvas-
sa prosessissa toiminnan asteelle. Mikäli aiheuttamamme vaikutus vastapuolella on kyllin suuri, se voi joutua aloittamaan oman päätöksentekoprosessin alusta. Tavoitteena on saada vastustajan päätöksentekoprosessi häiriintymään ja pakottaa se aloittamaan tilanteen arvioi-
minen, orientoituminen ja päätöksenteko alusta. Parhaimmillaan tämä voi johtaa siihen, että

vastustaja kiertää kehää uudestaan havainnoinnin, uudestaan orientoitumisen ja uudestaan päätöksien tekemisen välillä. Vaikutukseen perustuvien operaatioiden perusajatuksena on saattaa vastustaja tällaiseen tilaan, jossa se ei pysty reagoimaan järkevästi tai mahdollisesti toimimaan ollenkaan. Kun vastustajan päätöksentekijöitä ja päätöksentekojärjestelmää kuormitetaan riittävästi, se voidaan saada lähimain kaoottiseen tilaan ja menettämään toimintakykynsä täydellisesti.¹¹⁴ Alla olevassa kuviossa on esitetty, miten oma päätöksenteko tavoitteen mukaisesti tulisi olla suhteessa vastustajaan.

Kuvio 7. Tavoiteltava operaatiotempo¹¹⁵

Vastustajan päätöksentekoprosessiin tunkeutumisessa (OODA-loop) ei kuitenkaan ole kyse mistään uudesta ja mullistavasta tekijästä. Tämän tyyppiseen operointiin johtajat ovat pyrkineet jo Trafalgarin meritaistelusta v. 1805 lähtien. Vaikutukseen perustuvissa operaatioissa vanhaan toimintamalliin on tuotu uusia ulottuvuuksia ja näkökulmia uuden teknologian mukanaan tuoman verkostoajattelun tarjoaman informaatioylivoiman sekä huippumodernien varusteiden muodossa.¹¹⁶ Toisaalta voidaan esittää myös kriittisiä kysymyksiä, kuten millä päätöksentekorytmillä ja operaationopeudella oletamme lyövämme vihollisen ja miksi? Kuinka saadaan vastustaja järkytettyä niin, että se luopuu tahdostaan? Taktisella tasolla OODA-loop ilmiössä on kyse yksinkertaisesta mallista, mutta operatiivisella tasolla ja käytännössä tapahtumat ovat paljon monimutkaisempia ja moniulotteisempia.¹¹⁷

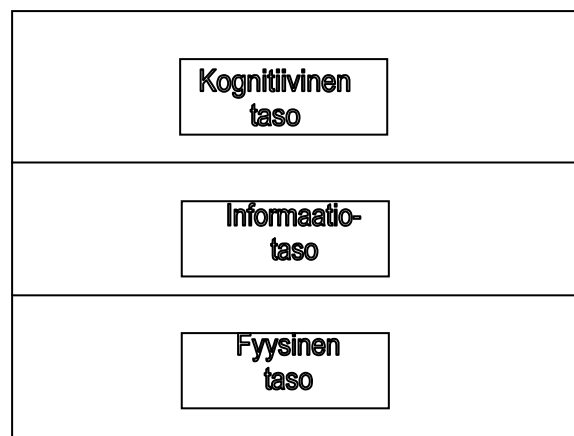
3.2 Operaatioiden psykologinen ulottuvuus

Nykyaikaisissa sotilasoperaatioissa vastustajan sisäisen toimintaympäristön tunteminen nähdään entistä tärkeämpänä. Halutun vaikutuksen luomiseksi täytyy tuntea vastapuolen operatiivinen ympäristö sekä sen päätöksentekijöiden toimenpiteisiin vaikuttavat tekijät mahdollisimman tarkasti. Tässä alaluvussa lukija perehdytetään psykologisiin tekijöihin, jotka ratkaisevasti vaikuttavat päätöksentekoon ja tapahtumien kulkuun operaation aikana. Tarkoituksena

on muodostaa kokonaiskuva psykologisesta prosessista, joka tapahtuu kohteen havaitsemisen ja sen perusteella toteutettavan oman toiminnan välillä. Päämääränä vaikutukseen perustuvis- sa operaatioissa ovat toimenpiteet, jotka muokkaavat ystävien, neutraalien, puolueettomien ja vihollisten käytöstä. Jotta tähän pystyttäisiin, täytyy ensin ymmärtää, miksi joku toimenpide aiheuttaa sellaisen vaikutuksen kuin se tekee. Ilman tätä ymmärrystä EBO-konseptia ei pystyt- tä uskottavasti käyttämään. Jotta saadaan selville miksi jokin stimulantti aiheuttaa tietynlaisen reaktion, täytyy perehtyä kognitiiviseen prosessiin, joka liittyy vaikutuksen tarkkailuun ja siihen reagoimiseen.¹¹⁸

Vuonna 2001 Yhdysvaltain puolustusministeriön (DoD - Department of Defence) johtama tutkimusryhmä määrittä, että OODA-loopin päätöksentekoprosessi pitää sisällään kolme eri tasoa tai ulottuvuutta: fyysinen taso, informaatiotaso ja kognitiivinen taso.¹¹⁹ Uusimmissa tutkimuksissa on päätöksentekoprosessiin liitetty myös sosiaalinen taso. Sosiaalinen taso pitää sisällään vuorovaikutukseen liittyvät tekijät yksilöiden välillä ja yhteisöjen keskuudessa. Tällä tasolla vaikuttavat tekijät määrittävät organisaation rakenteen ja sen toimintatapamallit.¹²⁰ Sosiaalisen tason merkityksestä päätöksentekoprosessiin ei ole tässä tutkimuksessa otettu kan- taa.

Fyysinen, informaatio- ja kognitiivinen taso tarjoavat yleisen viitekehyksen sille, mitä tapah- tuu ihmisen mielessä ja organisaation sisällä stimulantin havaitsemisen, siihen reagoimisen ja siihen vastaamisen välillä. Näin pyritään myös havainnollistamaan miten fyysinen vaikutus yhdellä tasolla muuttuu psykologiseksi toisella tasolla, ja vaikuttaa päätöksen tekoon kolman- nella. Tämän prosessin ymmärtäminen on ensisijaisen tärkeää, koska sen avulla voidaan sel- ventää mistä erilaiset reaktiot johtuvat, ja ennen kaikkea ymmärtää miten pystytään vaikutta- maan muiden käyttäytymiseen. Oheinen kuvio esittää OODA-loopin kolme eri tasoa.¹²¹

Kuvio 8. OODA-loopin kolme eri tasoa¹²²

Tutkimustyöryhmän mukaan kaikki sotilaalliset operaatiot pitävät sisällään nämä kolme edellä mainittua aluetta. Ylimalkaisesti kuvattuna itse fyysinen operaatio tai isku tapahtuu fyysisellä tasolla. Tapahtuma havaitaan, raportoidaan ja ilmoitetaan ylemmälle johtoportaalalle informaatiotasolla ja kognitiivisella tasolla tehdään päätökset komentajien toimesta siitä, miten havaintoon reagoidaan. Seuraavissa alaluvuissa tarkastellaan yllä olevassa kaaviossa esitettyjä ulottuvuuksia ja niiden merkitystä operaatioiden toteuttamisessa yksityiskohtaisemmin.

3.2.1 Fyysinen taso

Fyysinen taso pitää sisällään kaikki ne fyysiset toimet tai stimulantit, joita käyttämällä pyritään saamaan aikaan haluttu fyysinen tai psyykkinen vaikutus. Stimulantti voi olla esimerkiksi sotilaallisella voimalla tuotettu isku oikeaan aikaan ja oikeaan paikkaan josta tulee objekti vastapuolelle, jota tarkkaillaan ja joka vaikuttaa tuleviin päätöksiin.

Strategiselta tasolta tarkasteltuna fyysinen ulottuvuus pitää sisällään kaikki kansallisen voiman keinot: taloudellisen, poliittisen ja sotilaallisen voiman. Näillä keinoilla voidaan vaikuttaa vastustajan tai jonkin muun tarkkailijan (observer) näkemykseen tilanteen kehittymisestä. Tässä tapauksessa toimenpiteistä aiheutuneita vaikutuksia nähdään olevan kahta tyyppiä:

1. suora vaikutus tai fyysinen isku ja
2. epäsuora vaikutus tai suorasta vaikutuksesta heijastuva fyysinen vaikutus.

3.2.2 Informaatiotaso

Informaatiotaso pitää sisällään kaikki ne keinot, joilla tullaan tietoisiksi kohteista tai tapahtumista; tilanteesta kokonaisuudessaan. Taktisin termin kuvattuna Informaatiotaso käsittää taistelutilan tarkkailemiseen ja omien toimien hallitsemiseen tarvittavat tärkeät elementit, joita tarvitaan sotilaallisten päämäärien saavuttamiseen. Käytännössä se tarkoittaa kaikkia niitä sensoreita ja järjestelmiä, joita käytetään tilannekuvan ja tilannetiedon luomiseen, ylläpitämiseen ja välittämiseen. Yksinkertaisesti kuvattuna informaatiotaso on taso jolla tapahtunut ”stimulantti” on tunnistettu tai tunnistetaan ja välitetään eteenpäin henkilölle tai organisaatiolle.

Verkostokeskeisissä operaatioissa (NCO = Network Centric Operations) huomion painopisteenä on juuri nämä jaetun tilannetietoisuuden luomiseksi tehtävät toimenpiteet tiedon keräämisessä ja välittämisessä. Informaatiotaso pitää sisällään myös kaikki keinot päätösten, suunnitelmien ja käskyjen välittämiseksi, joita tarvitaan vaikutuksen aikaansaamiseksi. Vaikutuk-

seen perustuvissa verkostokeskeisissä operaatioissa erityisen tärkeää on soveltaa uutta teknologiaa ja liittää informaatiotason eri elementit mahdollisimman saumattomasti yhteen entistä joustavampien ja täsmällisempien sotilasoperaatioiden suorittamiseksi.¹²³

Kriittinen osa-alue tiedon ja datan keräämisessä ja välittämisessä sekä sen luomassa tietoisuudessa on tiedon oikeellisuus ja luotettavuus. Kaikki valvontajärjestelmämme sensorit, ihmisen aistit mukaan lukien, havaitsevat vain osan siitä mitä tapahtuu tai on tapahtumassa. Kyse ei ole kuitenkaan yksittäisen sensorin toiminnasta, vaan siitä miten kukin valvontajärjestelmämme sensori ”keskustele” verkossa muiden sensoreiden kanssa tarvittavan informaation tuottamiseksi. Verkostokeskeisten operaatioiden (NCO) peruseriaatteena on juuri eri sensoreiden balansoiminen ja verkottuminen, jossa kukin sensori tuottaa osansa tiedosta, joka integroidaan kokonaisvaltaiseksi tilannekuvaksi. Valvontajärjestelmän kapasiteetti voidaan nähdä kokonaisuudessaan valittujen sensorien ominaisuuksien summana, mukaan lukien itse valvontajärjestelmä.¹²⁴ Tietyn kohteen tai tapahtuman havaitseminen minä tahansa ajankohtana riippuu päätöksistä jotka tehdään koskien valvontajärjestelmää. Mitä valvontajärjestelmän tulee havaita, mitä sensoreita tarvitaan kyseisen havainnon varmistamiseksi, miten sensorit on ryhmitetty ja miten ja kenelle ne raportoivat havainnosta? Tässä tullaan informaatiotason (taso jolla tapahtumat havainnoidaan ja raportoidaan) ja kognitiivisen tason (taso jolla päätökset tehdään) rajalle.¹²⁵

Smithin mukaan päätöksenteon osalta valvontajärjestelmämme rakennetta ja organisaatiota kohtaan koskee kolme pääkysymystä: Mitä yritetään tehdä / mikä on päämäärä? Minkälaista ja minkä tasoista tietoisuutta sen tekemiseksi tarvitaan? Mitä tietoa tarvitaan vaadittavan tilannetietoisuuden / tilannekuvan luomiseksi? Näihin kysymyksiin vastaamalla määritetään miten valvontajärjestelmän sensorit ja lähteet balansoidaan keskenään verkossa halutun tilannetietoisuuden saavuttamiseksi.¹²⁶

Konkretisoituna taistelukentän ympäristöön liittyen tarvittava tieto ja data koskisi todennäköisesti omien joukkojen ja liittolaisten (siniset), vihollisen tai potentiaalisen vihollisen (punaiset) ja muiden merkittävien osapuolten (valkoiset) sijaintia, toimenpiteitä ja aikomuksia sekä iskukykyä. Luodun tilannetietoisuuden laatu ja luotettavuus ratkaisee, mitä operaatioita voidaan voittaa, mihin taktiikkaan ja strategiaan voidaan luottaa ja minkälaisessa uhkaympäristössä voidaan toimia. Joka tapauksessa päätökset, joita tehdään tarvittavaan tilannetietoisuuteen liittyen, tasapainoilevat aina tiedon keräämisen ja käytettävissä olevien informaatiolähteiden sekä toisaalta tietyn epävarmuusasteen ja tiedonpuutteen välillä, jonka olemme valmiit hyväksymään.¹²⁷

3.2.3 Kognitiivinen taso

Päätöksentekoprosessissa kognitiivinen taso on keskus, jossa muodostuu kokonaisvaltainen käsitys tilanteesta, arvioidaan eri mahdollisuudet ja päätetään oman toiminnan laatu. Kognitiivisella tasolla prosessiin vaikuttavat paljon myös inhimilliset tekijät; tiedostetut ja tiedostamattomat (alitajunta), sekä yksilölliset lähtökohdat kuten kulttuuri, koulutus ja kokemus. Vaikutukseen perustuvissa operaatioissa kognitiivista tasoa pidetään keskittymisen painopisteenä, sillä juuri tällä tasolla nähdään, että stimulantti todella tuottaa reaktion ja vaikuttaa käyttäytymiseen.¹²⁸

Smithin mukaan vaikutukseen perustuvissa operaatioissa keskeiseksi haasteeksi muodostuu se, miten päätöksentekijät aistivat heille raportoidun toiminnan fyysisellä tasolla ja sen perusteella tekevät päätöksiä kognitiivisella tasolla. Tarkasteltaessa päätöksentekijöitä yksilöinä ratkaisevan tärkeää on aikaisempi tieto kulttuurista, kasvatuksesta, koulutuksesta ja mentaali-teenetista. Lisäksi merkittäviä tekijöitä ovat yksilön sen hetkinen fyysinen ja psyykkinen kunto, tunnetila, väsymys ja uskomukset. Nämä seikat vaikuttavat siihen, miten tilanne havaitaan ja näin ollen koko kognitiiviseen päätöksentekoprosessiin. Edellä mainitut tekijät määrittävät sen, miten päätöksentekijät näkevät EBO-konseptin ytimessä olevat seikat, kuten vaikutuksen logiikan, aikaan liittyvät tekijät ja vaihtoehtoiset tulevaisuusnäkymät.¹²⁹

Vaikutukseen perustuvissa operaatioissa edellä mainitut tekijät luovat Smithin mukaan perustan asioiden todelliselle ymmärtämiselle. Tällä tasolla voidaan alkaa määrittää käytettävissä olevia toimintamahdollisuuksia mahdollisen reaktion tuottamiseksi. Päätös voi olla myös, että ei toimita ollenkaan mikäli toimintaa ei nähdä tarpeellisena tai viisaana, tai päätetään hankkia lisää tietoa esimerkiksi valvontajärjestelmän sovelluksista tai painopistettä muuttamalla. Yhtälailla päätös voi olla myös se, että toimitaan. Tällöin päätöksentekijät arvioivat fyysiset ja psykologiset vaikutukset joihin pyritään sekä toimintaan käytettävissä olevan keinovalikoiden, joilla haluttu vaikutus mahdollisesti saavutetaan. Kaikki edellä mainitut mahdollisuudet punnitaan erikseen aina jokaista vaikutukseen perustuvaa operaatiota suunniteltaessa kognitiivisella tasolla ajatteluprosessin aikana.¹³⁰

3.3 Päätöksenteosta toimintaan

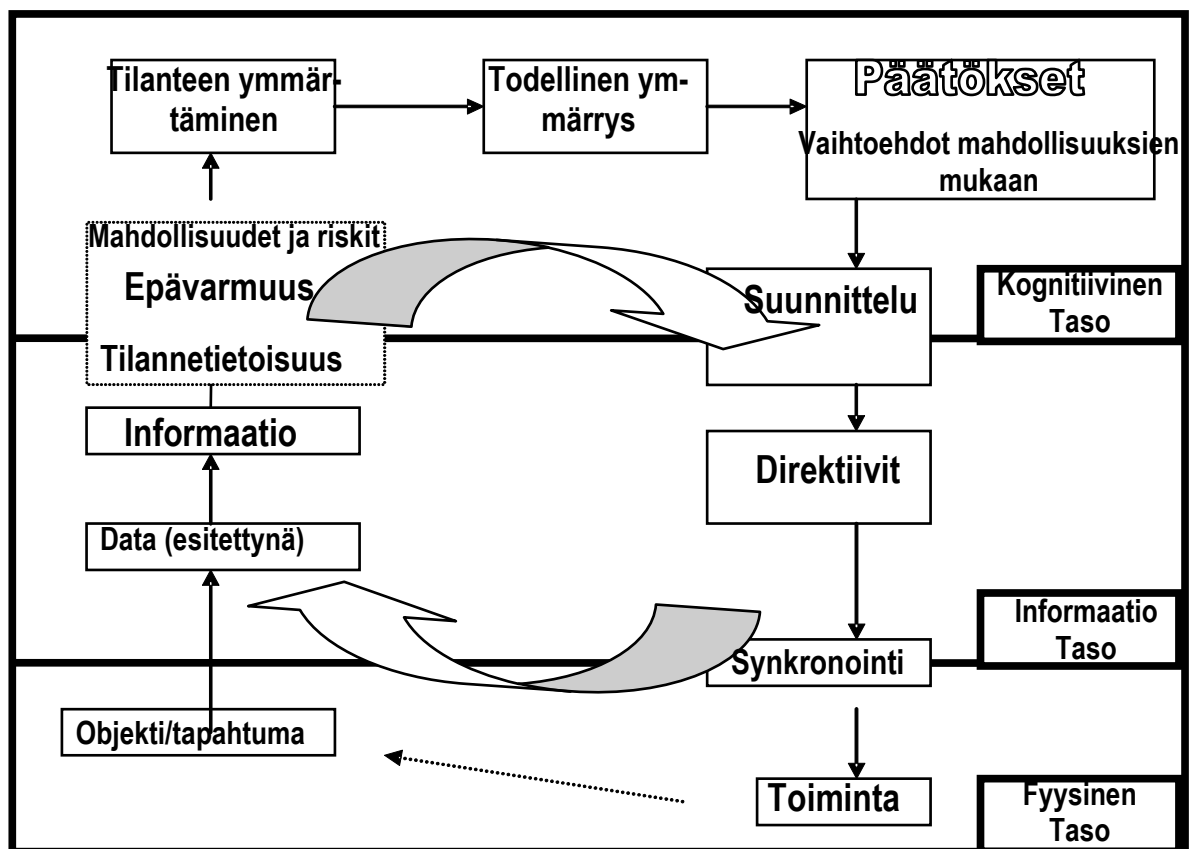
Tässä alaluvussa esitellään tekijät, jotka vaikuttavat operaation toteuttamiseen päätöksenteon ja varsinaisen toiminnan välillä. Lukija perehdytetään operaatioiden onnistumisen kannalta ratkaisevasti vaikuttaviin oman organisaation sisäisiin yksityiskohtiin.

Kun toiminnan suunta ja laatu on päätetty, täytyy päätös saada muutettua fyysiseksi toiminnaksi. Tarvittava prosessi kulkee taas informaatiotason läpi, jotta pystytään toimimaan fyysisellä tasolla. Yksinkertaisesti kuvattuna prosessi pitää sisällään komentajan suunnitelman ja aikomusten välittämisen toimiville joukoille. Tässäkin vaiheessa piilee suuri haaste. Päätöksen välittämistä alaspäin koskee sama ongelma kuin informaatiotasolla tiedon havainnointia ja raportointia. Ymmärrys ja käsitys komentajan aikomuksista tulevat väistämättä muuttumaan siirryttäessä johtoportaasta toiseen tai kentältä toiselle. Sanotaan, että yhtään operaatiota ei ole ikinä suoritettu, eikä tulla ikinä suorittamaan tarkalleen komentajan haluamalla tavalla. Jokainen yksilö ymmärtää asiat eri tavalla riippuen koulutuksesta, kokemuksista ja mentaalisista tekijöistä. Mikäli joukon yksilöiden taustat eroavat suuresti toisistaan, kasvaa väärinymmärtämisen riski merkittävästi.¹³¹ Mitä monimutkaisempi operaatio on kyseessä ja mitä enemmän johtoportaita ja tapahtumakenttiä se pitää sisällään, sitä todennäköisempää väärinymmärtäminen on.

Smithin mukaan johtamisjärjestelmän kehittäminen auttaa asiaa. Varsinainen ongelma päätöksentekoprosessin ja itse toiminnan välillä piilee kuitenkin kognitiivisen tason ja informaatiotason rajapinnalla liittyen kommunikaation ymmärtämiseen. Päättäjien (johtoortaan) täytyisi ymmärtää, mikä on mahdollista käytettävissä olevilla resursseilla ja keinoilla. Suorittavan portaan taas tulisi ymmärtää komentajan todellinen aikomus tarkasti. Mitä yhteneväisempi on sekä päättäjien, että toimijoiden tiedollinen ja kokemuksellinen tausta, sen paremmat ovat onnistumismahdollisuudet.¹³² Käytännössä sotilaallisen tehtäväkentän laajentuminen ja muuttuminen sekä operaatioiden moninaisuus vaikeuttavat toimintaa entisestään. Näkemys tavanomaisesta sodankäynnistä, jossa vastakkain taistelee kaksi univormuissa olevaa osapuolta, voidaan nykyisin mieltää riittämättömäksi ja liian yksinkertaiseksi. Viimeaikaiset esimerkit osoittavat, kuinka helppoa epätavanomaisten joukkojen on tuottaa suurta tappiota taistelussa tavanomaisia joukkoja vastaan. Konfliktien perusluonne on siis edelleen kaoottinen ja ennalta arvaamaton.¹³³ Kognitiivinen ympyrä muodostaa teoreettisen mallin operaatioiden kulusta ja niiden sisällään pitämistä yksityiskohdista. Kyseessä on laajempi ja yksityiskohtaisempi malli luvun 2.1 esittämästä ”EBO-syklistä”. Kognitiivinen ympyrä havainnollistaa miten päätöksentekoprosessi kulkee läpi fyysisen, informaatio- ja kognitiivisen tason ja muodostaa jatkuvan prosessin havainnoinnin, päätöksenteon ja vaikuttamisen välillä.

Ideaalitilanteessa edellä kuvattu prosessi tuottaa joukon synkronoituja ja koordinoituja impulsseja, jotka on suunnattu tuottamaan fyysistä ja/tai psykologista vaikutusta, joka muuttaa vastustajan käyttäytymistä halutulla tavalla. Kokonaisuudessaan tämä prosessi pitää sisällään kaikki ne toimenpiteet, jotka tapahtuvat tehdyn havainnon aiheuttaman reaktion ja sen perus-

teella tehtyjen päätösten mukaan itse tuotetun vaikutuksen välillä. Seuraavaksi vastustaja havaitsee tuotetun vaikutuksen ja reagoi siihen. Kyse on ns. kognitiivisesta ympyrästä (Cognitive cycle), joka on monimutkainen prosessi ja on täynnä epävarmuustekijöitä. Sen avaaminen ja ymmärtäminen ainakin tietyllä tasolla asti on välttämätöntä vaikutukseen perustuvien operaatioiden ymmärtämiseksi.¹³⁴ Kognitiivisen prosessin voidaan nähdä kulkevan alla olevan kuvan mukaisesti läpi operaatioiden psykologisten tasojen sekä päätöksentekovaiheessa, että halutun toimenpiteen toteutusvaiheessa. Käytännössä kyse on operaation kokonaisuudesta, joka on jatkuvaa havainnointia, tilanteen arviointia, päätöksentekoa ja toimintaa.

Kuvio 9. Kognitiivinen ympyrä¹³⁵

Kognitiivinen ympyrä tarjoaa konseptuaalisen perustan kuviossa esitetyn kolmen psykologisen tason ymmärtämiseksi. Kognitiivisessa ympyrässä muodostuu kuva operaatioiden kokonaisuudesta, joka on jatkuva kehä havainnoinnin, päätöksenteon ja toiminnan välillä.

3.4 Päämääränä vaikutus – halutun lopputuloksen logiikka

Tavoite ja haluttu vaikutus ovat toimintaa keskeisesti ohjaavia tekijöitä¹³⁶. Lukija perehdytetään ensin vaikutuksen havainnoimiseen liittyviin tekijöihin ja luvun lopussa esitellään vaikutuksen logiikka ja sen ilmenemismuodot. Kognitiivisen ympyrän ajatusmallin mukaisesti

omalla toiminnalla aikaan saatu vaikutus tai isku muuttuu objektiksi vastustajalle, joka havainnoi tapahtuneen, tekee siitä omat johtopäätöksensä ja kenties itse toimii jollain tavalla. Havainnoitsijan (observer) näkökulmasta havaittua tapahtumaa tai vaikutusta kohtaan koskee kaksi pääkysymystä: mitä tapahtui tai tehtiin? ja miten se tehtiin? Toimijan kannalta ratkaisevan tärkeää on tietää, mikä toiminta tai teko on vastustajan havaittavissa ja mitä ominaisuuksia havaituilla eri vaikutuksilla voi olla vastustajan näkökulmasta. Tästä johtuen vastustajan valvontajärjestelmän ominaisuudet ja sensorit sekä järjestelmän painopiste tulisi tuntea mahdollisimman tarkasti. Smithin mukaan aikaisemmista operaatioista tehtyjen havaintojen perusteella voidaan luokitella ainakin kuusi eri ominaisuutta havaittujen vaikutusten ilmenemisestä, jotka ilmaisevat havainnoitsijalle mitä ja miten on toimittu.¹³⁷

3.4.1 Havaittavien vaikutusten ominaisuudet

Smithin mukaan vaikutukseen perustuvien operaatioiden teoriaa sotilaallisen toiminnan näkökulmasta tarkasteltaessa voidaan eritellä kuusi eri ominaisuutta havaittavissa oleville vaikutuksille. Keskeisimmät havaittua vaikutusta koskevat kysymykset ovat mitä tapahtui? ja miten se tapahtui? Seuraavaksi huomio kiinnittyy tuotetun vaikutuksen skaalaan, laajuuteen, ajoitukseen ja näkyvyyteen. Tässä alaluvussa esitellään tarkemmin, mitä ja miten edellä mainitut vaikutuksen ominaisuudet ilmaisevat havainnoitsijalle tapahtuneesta toimenpiteestä. Alla olevassa taulukossa on esitetty havaittavien vaikutusten kuusi eri ominaisuutta.

Mitä on tehty	Miten se on tehty
Mitä	Skaala
Millä	<ul style="list-style-type: none"> - käytetty voima - isku/vaikutus
	Laajuus <ul style="list-style-type: none"> - maantieteellinen - operationaalinen
	Ajoitus <ul style="list-style-type: none"> - nopeus - kesto - synkronointi
	Näkyvyys

Taulukko 1. Havaittavien vaikutusten ominaisuudet¹³⁸

1. Mitä tapahtui, on todennäköisesti ensimmäinen kysymys havainnoitsijan kannalta. Havaittu kohde voi olla fyysinen isku, terroristipommi tai joukkojen oikea aikainen liike. Tärkeää on, miten se vaikuttaa vastustajaan ja omaan toimintaan tulevaisuuden kannalta.

2. Miten isku tai vaikutus saatiin aikaiseksi. Valitut keinot tai käytetty voima kertovat havainnoitsijalle paljon itse iskusta sekä myös tulevien toimien mahdollisesta suuntautumisesta. Suoritetun iskun ilmenemismuoto ”lähettää” vastustajalle tärkeän sanoman siitä, miten tietty operaatio tai asia on tehty. Esimerkiksi minkälaista sotilaallista voimaa käytettiin.

3. Skaala kertoo vastustajalle kahdesta eri ulottuvuudesta: kuinka paljon vaikutuksen tuottamiseksi on nähty vaivaa tai paljonko siihen on panostettu, sekä kuinka laaja on itse vaikutus.¹³⁹

4. Laajuus ilmaisee myös kahta ulottuvuutta. Maantieteellinen laajuus kuvaa fyysisesti taistelutilan kokoa, jossa vastustaja mahdollisesti joutuu toimimaan tai jossa vastustaja on ehkä haavoittuva. Tilan laajuus kertoo myös pelissä olevista panoksista. Operationaalinen laajuus kertoo taistelutilan ympäristöstä (maa, meri, ilma, avaruus), jossa vastustaja toimii. Samalla se kertoo myös, missä vastustaja ei mahdollisesti halua toimia ja on ehkä haavoittuvainen.¹⁴⁰

5. Ajoitus ilmaisee kolmea ulottuvuutta: nopeutta, ajoitusta ja synkronointia. Nopeus kertoo kyvystä toteuttaa isku riittävän nopeasti vaikutuksen luomiseksi. Tämä voi tarkoittaa mahdollisuutta kasvattaa operaationopeutta niin korkeaksi, että vastustaja ei kykene enää reagoimaan siihen koheesiolla, ja aiheuttaa shokkitilan tai kaaoksen vastustajassa. Kesto ilmaisee ajanjaksoa, jonka operaatio tai vaikutus voi ajallisesti kestää tai sitä voidaan pitää yllä. Lyhytkestoinen vaikutus tai toimenpide jonka toimija kykenee uusimaan vain hitaalla tempolla, kertoo vastustajalle mahdollisuudesta toimia itse ennen seuraavaa iskua. Synkronointi tai kyky tuottaa vaikutus, joka tapahtuu täsmälleen oikealla hetkellä ja täsmälleen oikeassa järjestyksessä ja joka tuottaa merkittävän vaikutuksen, kuvaa sotilaallisten operaatioiden monimutkaisuutta mahdolliselle viholliselle (would-be foes).¹⁴¹

6. Näkyvyys, mikä tahansa havaittu kohde tai teko aiheuttaa jonkinlaisen vaikutuksen vastustajan silmissä, oli kyse suunnitellusta vaikutuksesta tai ei. Kun taas toisaalta teko tai isku, jota ei havaita, ei aiheuta minkäänlaista psykologista vaikutusta vastustajassa, vaikka se olisi kuinka hyvin suunniteltu ja toteutettu. Toimien havaittavuus on Smithin mukaan avainasemassa halutun vaikutuksen tuottamisessa. Mikäli vastustaja ei näe sensoreidensa tai edes median kautta tuotettujen iskujen tai vaikutusten skaalaa, laajuutta tai ajoitusta ei haluttuun lop-

putulokseen välttämättä päästä. Väärin tai puutteellisesti havaittuina tuotettu vaikutus voi saada myös täysin vääränlaisen reaktion aikaan. Näkyvyyteen liittyen korostuu vastustajan valvontajärjestelmän ja sensoriverkon suorituskyvyn ja toimintaperiaatteen tunteminen, koska silloin on itse mahdollista päättää, mitä vastustaja havaitsee ja milloin.¹⁴²

3.4.2 Vaikutuksen muodot – käytössä kovat ja pehmeät keinot

Kuten luvussa 2.3 kuvattiin, vaikutus on tulos tai isku, joka saadaan aikaan soveltamalla sotilaallista tai muuta voimaa. Vaikutus voi olla luonteeltaan fyysistä tai psyykkistä, sekä yhdistelmiä molemmista edellä mainituista. Fyysisistä vaikutuksista voidaan käyttää myös termiä kovat keinot. Psyykkisiä vaikutuksia puolestaan voidaan kutsua pehmeiksi keinoiksi. Esimerkkinä kovista keinoista voi olla kohteen tuhoaminen ja pehmeillä keinoilla voidaan tarkoittaa esimerkiksi informaatio-operaatiota.¹⁴³ Tässä alaluvussa esitellään vaikutuksen eri muodot ja niiden aiheuttamat reaktiot vastustajassa.

EBO-operaatioissa vaikutus on sen ilmenemismuodoista riippumatta aina suunnattu muokkaamaan vihollisten, neutraalien ja liittolaisten käyttäytymistä. Toiminnan ja sen tuottaman vaikutuksen välinen suhde ei kuitenkaan ole kuvattavissa yksinkertaisella syyseuraussuhde ketjulla. Luvun 3.2.1 kognitiivisen ympyrän kuvaamalla tavalla prosessi havainnosta päätöksentekoon ja vaikutuksen tuottamiseen pitää sisällään todella monta muuttuvaa tekijää. Vaikutuksen määrittämisen kannalta vaikutukseen perustuvat operaatiot pitävät sisällään kaksi monimutkaista ja inhimillistä systeemiä: päätöksentekijät ja ihmisorganisaatiot. Vaikutuksen logiikan ymmärtämiseksi nämä kaksi epälineaarista kokonaisuutta ovat huomion keskipisteenä. Smithin mukaan inhimillisten tekijöiden aiheuttaman epälineaarisuuden takia toiminnan ja sen tuottaman iskun vaikutusta päättäjissä ei pystytä täysin ennakoimaan. Toisaalta juuri inhimillisten reaktioiden epälineaarisuus, joka tekee vaikutuksen syyseuraussuhteen arvioimisen niin vaikeaksi, mahdollistaa vaikutukseen perustuvien operaatioiden merkittävän tehon.¹⁴⁴

Smithin mukaan vaikutuksen ilmeneminen voidaan jakaa kahteen eri päätyyppiin, fyysisiin ja psykologisiin vaikutuksiin. Nämä voidaan edelleen jakaa kuuteen eri osatekijään jotka ovat: tuhoaminen, fyysinen kulutus, kaaos, ennakoiva liike, shokki ja psykologinen kulutus. Taulukossa 2 tarkastellaan yksityiskohtaisemmin jokaista edellä mainittua vaikutuksen ilmenemismuotoa ja niiden tuottamien reaktioiden ilmenemistä vastustajassa.

Fyysinen	Psykologinen
Tuho	Kaaos
Fyysinen kulutus	Ennakoiva liike -passiivinen -aktiivinen
Kaaos	Shokki
	Psykologinen kulutus

Taulukko 2. Vaikutuksen tyypit¹⁴⁵

Tuhoaminen (destruction)

Tuhoaminen on yksiselitteisesti vaikutus, jonka vastustaja havaitsee. Fyysisistä suoranaisista vaikutuksista vastustajan elävän voiman ja kaluston tuhoaminen aiheuttaa varmasti reaktion vastustajassa. Tuhoaminen on vaikutuksen muodoista selkein, sillä se todennäköisesti aiheuttaa muutoksen vastustajan käyttäytymisessä, vaikka ei tuottaisikaan psykologisia vaikutuksia.

Vastustajan eliminoiminen tai kaluston tuhoaminen pudottaa sen mahdollisuudet vastatoimenpiteisiin lähelle nollaa, huolimatta siitä, kuinka vahva sen tahtotila on. Vaikkakin taistelun logiikka on lisääntyvässä määrin muuttumassa epäsymmetriseen sodankäyntiin, joka on suunnattu vaikuttamaan tahtoon, on tuhoamisen merkitys edelleen todella suuri. Varsinkin taktisella tasolla, jossa ei ole aikaa seurata, onko vastustajan käytös muuttunut, täytyy yksinkertaisesti jatkaa toimenpiteitä niin kauan, että vastapuoli ei pysty enää siihen reagoimaan. Vanha tosiasiassa, että kerran tuhottu vihollinen ei voi enää olla uhka, pitää varsin hyvin paikkansa vielä nykyäänkin. Tuhoamisen sivuvaikutuksena syntyy myös hyvin todennäköisesti suoria ja/tai epäsuoria fyysisiä ja psykologisia vaikutuksia.¹⁴⁶

Fyysinen kulutus (Physical Attrition)

Fyysinen kulutus kuuluu keinovalikoimaan useammin operatiivisen tai strategisen tason konflikteissa. Taktisella tasolla tilanteen ratkaisemiseksi voi riittää yksi operaatio, esimerkiksi vastassa olevan yksikön tuhoaminen. Operatiivisella ja sotilasstrategisella tasolla konflikti pitää sisällään todennäköisesti useita operaatioalueita tai taistelukenttiä. Tällöin vaikutuksen päämääränä on suoran tuhoamisen sijaan vastustajan kuluttaminen toistuvilla operaatioilla.

Kulutuksen fyysinen vaikutus voi lopulta olla aivan sama kuin tuhoamisessa, mutta vaikutuksen luonne on aivan erilainen johtuen pidemmästä ajanjaksosta, joka tarvitaan vaikutuksen tuottamiseen. Pidempi kestoinen operaatio tarjoaa vastustajalle mahdollisuuden arvioida tilannetta ja saattaa jättää tilaisuuden vastatoimenpiteisiin. Toisaalta juuri kehosta johtuen fyysinen kulutus mahdollistaa psykologisten vaikutusten syntymisen ja niiden hyväksikäyttämisen operaatioiden suunnittelussa ja toteutuksessa.¹⁴⁷

Kaaos (Chaos)

Kaaos on tyypillisesti luonteeltaan sekä fyysistä että psyykkistä. Kaaokselle on tyypillistä, että se estää vastustajaa reagoimasta koheesiolla tai se ei pysty käyttämään saatavilla olevia joukkoja toimintaan. Kun kyseinen kaaos saadaan aikaan päätöksen tekijöissä, se johtaa vaikutukseen, joka estää heitä johtamasta joukkojaan tehokkaasti tai käyttämästä niitä taistelussa.

Mitä suurempi sekaannus saadaan aikaiseksi vastustajan päätöksentekoprosessissa, sitä pienemmät ovat sen mahdollisuudet reagoida koheesiolla tai käyttää voimavarojaan tehokkaasti. Näin ollen kaaos saa aikaan fyysisiä ja psykologisia vaikutuksia. Psykologiset vaikutukset kuten hajaannus, hämmennys ja pelko saavat aikaan fyysisen vaikutuksen, joka estää vastustajaa käyttämästä joukkojaan ja mahdollisuuksiaan. Kuitenkin verrattuna tuhoamiseen ja kulluttamiseen, kaaoksen tuottamat vaikutukset eivät ole pysyviä. Vastustaja pystyy jatkamaan toimintaansa saatuaan joukkonsa orientoitua uudelleen.¹⁴⁸

Ennakoiva liike (Foreclosure)

Ennakoivaa liikettä on kahta tyyppiä, aktiivista ja passiivista. Aktiivinen liike (active foreclosure) on sotajoukkojen käyttöä siten, että se estää vastustajaa tekemästä jo aloittamaansa toimenpidettä tai liikettä. Smithin mukaan tämän tyyppistä vaikutusta käytettiin kaikissa kolmessa Lähi-idän kriisissä vuosina 1967-1973, ja erityisen näkyvästi 1990-luvulla rauhaan pakottamisoperaatioissa Kosovossa ja Bosniassa. Ennakoivan liikkeen käyttöä voisi kuvata moderniksi asemasodankäynniksi, jossa omalla liikkeellä estetään esimerkiksi mahdollisen vastustajan (Would-be enemy) liittyminen viholliseen.

Passiivinen liike (passive foreclosure) on näistä kahdesta harvemmin esiintyvä vaikutuksen muoto. Passiivisella liikkeellä tarkoitetaan sotajoukkojen läsnäoloa tietyllä alueella, jolla stabiloidaan alueen tilanne tai olosuhteet. Esimerkkinä tästä voisi käyttää Yhdysvaltain meri-

voimien käyttämää ”fleet-in-beeing” konseptia, jossa hyödynnetään maailman suurinta toiminta-aluetta, merta, tukeutumiseen ja maailman laajuiseen läsnäoloon.¹⁴⁹ Kuten kaaoksessa, ennakoivan liikkeen tuottama vaikutus ei ole pysyvää. Sotilaallisten joukkojen aktiivisen tai passiivisen ennakoivan liikkeen aiheuttama fyysinen tai psykologinen vaikutus säilyttää tehonsa ainoastaan niin kauan, kuin alueellinen epätasapaino voimasuhteissa säilyy.¹⁵⁰

Shokki (Shock)

Shokin aiheuttama vaikutus syntyy puhtaasti tunnepuolella. Shokki aiheuttaa vastustajassa yhtäkkisen romahduksen uskoon omista mahdollisuuksistaan ja toimintakyvystään kyseisessä tilanteessa. Tunnetila voi olla verrattavissa epätoivoon tai alistumiseen, jota ei voi enää välttää. Shokkivaikutus voidaan saada aikaiseksi vastustajassa esimerkiksi kasvattamalla yllättäen omaa operaatiotempoa merkittävästi suhteessa vastapuoleen. Shokki voi syntyä myös yllättävien vastoinikäymisten, tai omien suunnitelmien ja joukkojen pettämisen takia. Strategisella ja operatiivisella tasolla shokin vaikutus voi näkyä kyvyttömyytenä yhtenäiseen päätöksentekoon tai aloitteen luovuttamisena vastapuolelle.

Taistelukentällä shokki voi ilmetä yksikön koheesion romahtamisena tai paniikin omaisina reaktioina. Shokin ja paniikin syntyminen ja niiden vaikutukset ovat kuitenkin varsin yksilökohtaisia ja tilannesidonnaisia. Shokkiin joutuminen on huomattavasti epätodennäköisempää kokeneiden johtajien ja taistelukokemusta omaavien joukkojen keskuudessa kuin esimerkiksi juuri palvelukseen astuneiden varusmiesten kohdalla.¹⁵¹

Psykologinen kulutus (Psychological Attrition)

Psykologisen kulutuksen vaikutus syntyy vähitellen tapahtuvana tahdon romahtamisena, toisin kuin shokissa, jossa vaikutus on yhtäkkinen. Psykologisen kulutuksen seurauksena vastustaja tulee lopulta vakuuttuneeksi siitä, että mikään mitä se tekee, ei johda haluttuun lopputulokseen tilanteen ratkaisemiseksi. Lopulta vastustaja muuttaa käyttäytymistään suuntaan, joka ei ole sen itsensä kannalta toivottava. Esimerkkinä tämän tyyppisestä vaikutuksesta Smith käyttää yhdysvaltalaisen reaktiota, joka syntyi Vietnamin sodan aikana vuosina 1968-1975. Toisaalta juuri vastaavanlaisen vaikutuksen aikaansaamiseen fyysisesti heikompi vastustaja pyrkii assymmetrisessä sodankäynnissä.¹⁵²

Edellä kuvatuille vaikutuksen ilmenemismuodoille on tyypillistä, että ne eivät sulje toisiaan pois. Varsinkin sotilas- ja geostrategisella tasolla tuotetut vaikutukset aiheuttavat todennäköi-

sesti useita seurannaisvaikutuksia. Myös yksittäinen isku voi aiheuttaa erilaisia vaikutuksia eri tasoilla. Esimerkiksi vastustajan lentokoneen tuhoaminen on itsessään vaikutus taktisella tasolla. Operatiivisella tasolla se voi olla osa isompaa operaatiota, joka kuluttaa vastustajan joukkoja ja sen taistelutahtoa. Lentokoneen pudottaminen voi olla myös osa strategisen tason toimenpidettä, jolla yritetään saada vastustajan sotilasjohtajat ja poliittiset päättäjät shokkiin ja muuttamaan käyttäytymistään. Vaikutukseen perustuvissa operaatioissa tärkeintä on huomioida, että kaikki edellä mainitut vaikutuksen tyypit on mahdollista yhdistää ratkaisevan vaikutuksen tuottamiseksi. Tavoitteena on vaikuttaa vastustajaan operaatiolla, joka tuottaa mahdollisimman moninaisen vaikutuksen ja reaktion useammalla tasolla.

3.5 Pohdintaa ja kritiikkiä

”...an increased awareness and appreciation for the fact that integrating the full spectrum of military efforts with all other instruments of national power is essential to the achievement of national objectives”¹⁵³

Vaikutukseen perustuvat operaatiot ovat monitahoinen ja kokonaisvaltainen toimintatapamalli, jossa hyödynnetään kaikkea käytettävissä olevaa potentiaalia halutun vaikutuksen tuottamiseksi. Kaikkien yhteiskunnan voimavarojen käyttäminen tehokkaasti yhdessä on edellytys kansallisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Perustellusti voitaneen kuitenkin väittää, että kyseessä ei ole täysin uusi operaatiomalli. Kuten luvussa kaksi todetaan, vaikutukseen perustuvien operaatioiden perusajatus löytyy menestyksekkäiden sotilasoperaatioiden taustalta jo satojen vuosien takaa. Toki aseteknologian huima kehitys on merkittävästi lisännyt mahdollisuuksia vaikuttaa entistä kauemmas, nopeammin, tarkemmin ja tehokkaammin. Myös informaatiotekniikan kehitys on nostanut tilannetietoisuuden uudelle tasolle, mikä mahdollistaa aiempaa tarkemman vihollistiedon sekä omien joukkojen täsmällisemmän ja nopeamman johtamisen.¹⁵⁴ Edellytykset uudelle konseptille tai toimintatapamallille ovat epäilemättä olemassa.

Tarkasteltaessa vaikutukseen perustuvien operaatioiden perusajatusta, idea vaikuttaa kokonaisuutena varsin käyttökelpoiselta ja toimivalta. Yksityiskohtainen tarkastelu kuitenkin osoittaa, että operaatiomallin viitekehyksen pohjalta suunniteltu toiminta pitää sisällään varsin monta muuttujaa ja epävarmuustekijää. Luvun 3.2.1 kognitiivisen ympyrän esittämällä tavalla juuri kognitiivinen ulottuvuus, jossa EBO-operaatioiden suunnittelun ja vaikutuksen logiikan painopiste sijaitsee, pitää sisällään suurimmat epävarmuustekijät. Kognitiivisessa ulottuvuudessa vaikuttaa inhimilliset muuttujat, jotka eivät ole tarkkailtavissa tai ennustettavissa. Vaikutuksia

ja niiden aiheuttamia (haluttuja) muutoksia ihmisissä ja operaatioympäristössä ei ole mahdollista täydellisesti ennustaa. Tästä johtuen voitaneen perustellusti myös väittää, että vaikutukseen perustuvia operaatioita ei pystytä niiden varsinaisen viitekehyksen mukaisesti vielä täysin uskottavasti suunnittelemaan ja toteuttamaan todellisissa operaatioissa. Myös OODA-loopin mukaista operaatiotempon tai päätöksentekoprosessin ylläpitämistä ja kiihdyttämistä voidaan kritisoida. Päätöksentekoprosessin nopeutta ei ole mahdollista loputtomiin kiihdyttää ja näin kyetä reagoimaan aina ennen vastustajaa. Toki paremman tilannetietoisuuden omaavalla osapuolella on aina etulyöntiasema vastustajaan nähden.

Toisaalta on huomioitava, että vaikutukseen perustuvan operoinnin teoria ei juurikaan ota kantaa toimintamallin käytännön toteutukseen. Kyseessä on laaja viitekehys, joka tarjoaa konseptuaalisen perustan operaatioiden suunnittelemiseen, jotka on suunnattu vaikuttamaan ystävien, liittolaisten ja vastustajien sekä puolueettomien käyttäytymiseen ja mielipiteisiin rauhan, kriisin- ja sodan aikana. Käytännön toteutuksen sanelee pitkälti poliittiset ja taloudelliset tekijät sekä sotilaalliset uhkakuvat. Tulevaisuuden sodankäynnin kehitystrendejä ja suurvaltojen sotilaallista suuntautumista on epäilemättä tarpeellista seurata. Näkökulman tulee tosin olla varsin kriittinen ja resurssit realistisesti huomioon ottava. Yhdysvaltojen kaltaisen sotilasmahdin tarpeisiin ja resursseihin suunniteltu konsepti vaatii huolellisen räätälöinnin, ennen kuin se on edes osittain sovellettavissa puolustusvoimiemme käyttöön.

4. VAIKUTUKSEEN PERUSTUVA LÄHESTYMISTAPA OPERAATIOIHIN KRIISINHALLINNAN KEHITYSTRENDINÄ

4.1 Vaikutusperusteisen operaatiomallin yleiskuvaus kriisinhallinnan näkökulmasta

“Today, while EBAO is still a military concept, civil-military co-ordination in areas of operations probably represents the greatest unexploited potential of concept.”

Vaikutusperusteisen operaation kehitetyn version, Effects Based Approach to Operations, EBAO, uskotaan olevan erittäin käyttökelpoinen kriisinhallinnassa. Konseptin sotilaallisesta painotuksesta huolimatta suurimman potentiaalin uskotaan piilevän siviilien ja sotilaiden toiminnan yhteensovittamisessa operaatioalueilla.¹⁵⁵ Tässä alaluvussa esitellään vaikutukseen perustuvan lähestymistavan operaatioihin (EBAO) perusperiaatteet ja käsitteet kriisinhallinnan toimintaympäristössä. Näkökulmiksi ovat valittu NATO ja USJFCOM (koska operaatiomalli on lähtöisin Yhdysvaltojen asevoimista ja kyseiset toimijat ovat edelläkävijöitä vaiku-

tusperusteisen operoinnin kehittämisessä) sekä Ruotsi ja Suomi (ruotsalaiset ovat viime aikoina tutkineet aktiivisesti EBAO:n soveltamismahdollisuuksia kriisihallinnassa ja suomalaisilakin on omakohtaisia kokemuksia konseptin kokeilusta MNE4 -harjoituksesta). Kappaleessa tuodaan esille vaikutukseen perustuvan operaation, EBO:n (Effects Based Operations) ja sen kehitysversion EBAO:n keskeisimmät eroavaisuudet ja muutokset.

4.1.1 NATO:n näkökulma

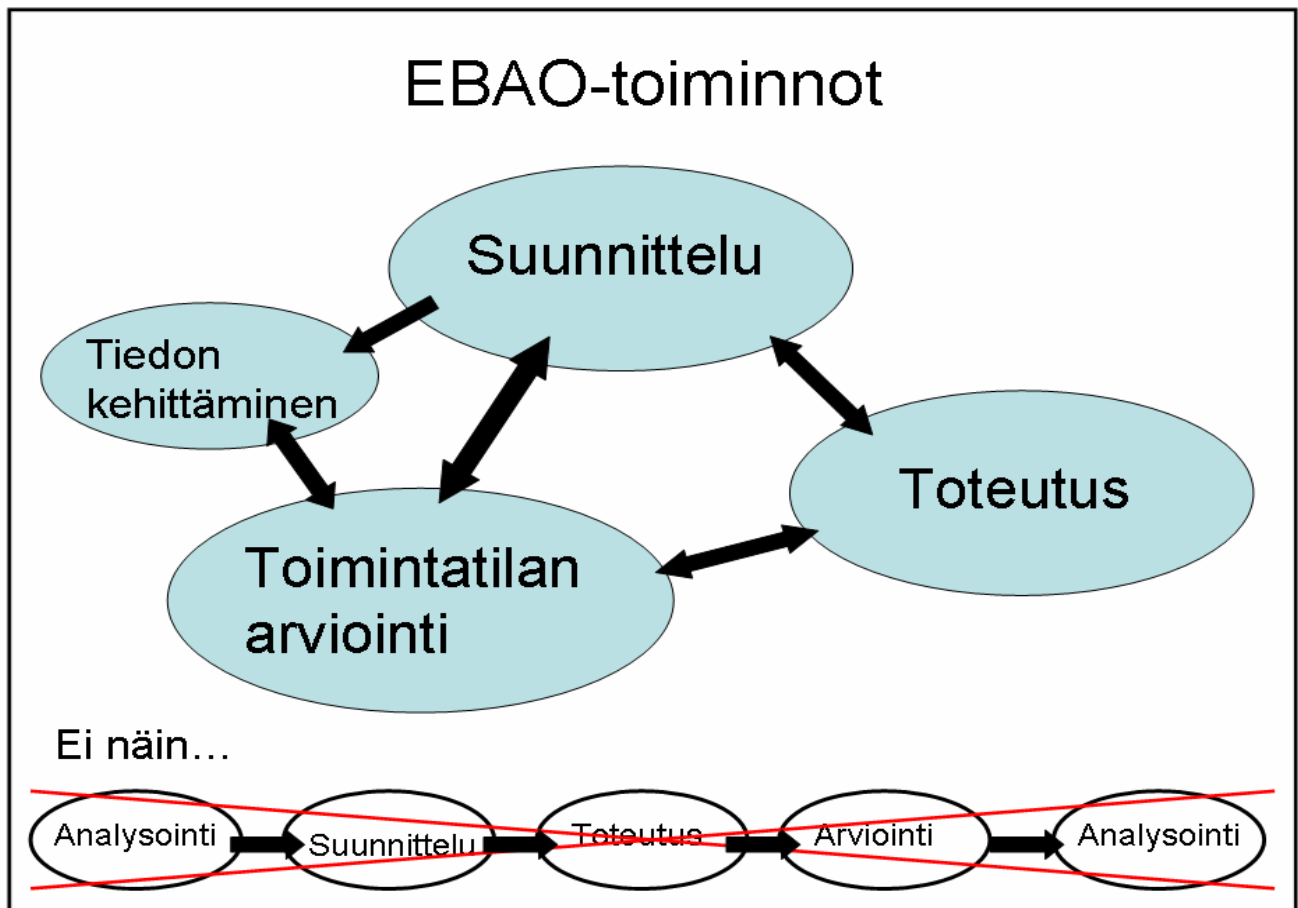
NATO:n EEJM (Effective Engagement Joint Maneuvre) seminaarissa käsiteltiin vaikutukseen perustuvan lähestymistavan operaatioihin (Effects Based Approach to Operations, EBAO) perusperiaatteita. Perusperiaatteiden mukaan EBAO on:

- Filosofia, erilainen tapa ajatella,
- keskittyy haluttuun loppuasetelmaan (end state) ja määrittämään mitä vaikutuksia pitää luoda sen saavuttamiseksi,
- pitää ympäristöä kompleksisena systeeminä, jossa kaikki toimijat ja kokonaisuudet ovat vuorovaikutuksessa vaikutusten luomiseksi,
- vaatii systeemin analysointia toiminnan ja sen synnyttämän vaikutuksen välillä olevan vuorovaikutuksen ymmärtämiseksi,
- vaatii liittoutuman vaihtelevien instrumenttien harmonista tukea muiden toimijoiden välillä ja
- vaatii jatkuvaa arviointia oman toiminnan vaikuttavuuden suhteen (”tehdäänkö oikeita asioita?”) ja suunnitelman soveltamista tai muuttamista tarvittaessa.¹⁵⁶

NATO:n määritelmän mukaan EBAO pitää sisällään neljä instrumenttia: poliittisen-, siviili-, sotilaallisen- ja taloudellisen aspektin. Myös päätoimintoja nähdään olevan neljä:

- Tiedon kehittäminen (Knowledge-development),
- Suunnittelu (planning),
- Toteutus (Execution) ja
- toimintatilan arviointi (Assessment of Engagement Space)¹⁵⁷

Avainsanoja ovat loppuasetelma, tavoite, vaikutus ja toiminta (End-state, Objective, Effect, Action).

Kuvio 10. EBAO-toiminnot¹⁵⁸

EBAO:n toimintaperiaatetta tai ajatusmallia voidaan kuvata yllä olevan kuvion mukaisesti. Siinä operaation nähdään kiertävän jatkuvaa kehää EBAO:n päätoimintojen välillä, eikä suinkaan kulkevan lineaarisesti suunnittelusta toteutukseen ja siitä arviointiin, kuten ns. OODA-loop malli esittää (tutkimuksen alaluvussa 3.1.1). Arviointiprosessi on EBAO:n keskeinen työkalu. Omaa sekä muiden toimintaa ja niiden vaikuttavuutta tulee arvioida jatkuvasti koko operaation ajan.¹⁵⁹

4.1.2 U.S. Joint Forces Command:n (USJFCOM) näkökulma

United States Joint Forces Command:n (USJFCOM) helmikuussa 2006 julkaisema Commander's Handbook for an Effects-Based Approach to Joint Operations (komentajan käsikirja vaikutusperusteiseen lähestymistapaan yhteisoperaatioihin) on kirjoitettu yhtenäisen perustan muodostamiseksi vaikutusperusteisen ajattelumallin hyödyntämisessä. Tässä kappaleessa EBAO handbook on yksi keskeisistä lähteistä konseptin perusajatuksen avaamiseksi. EBAO handbook:n mukaan vaikutusperusteinen lähestymistapa vaatii erilaisen ajattelumallin omaksumista ja miettimistä, miten kansallisia voimavaroja voi hyödyntää mahdollisimman tehok-

kaasti. Vaikutusperusteinen lähestymistapa operaatioiden suunnitteluun on suunniteltu tarjoamaan paremman tarkkuuden ja koordinaation toimintaan ja vaikutuksiin ennen operaatiota, sen aikana ja operaation jälkeen. Vaikutusperusteinen lähestymistapa operaatioiden toteutukseen pitää sisällään operaatioalueen tarkkailun, siinä tapahtuvien muutosten jatkuvan arvioinnin sekä suunnitelmien täydentämisen ja päivittämisen. Tärkeä osa toteutusta on myös operaatioalueella tapahtuvan ystävällismielisen toiminnan (friendly actions) suuntaaminen siten, että se edesauttaa omien päämäärien toteutumista.¹⁶⁰

Vaikutus tarkoittaa EBAO Handbookin mukaisesti

1. fyysistä ja/tai käytöksellistä systeemin tilaa, joka aiheutuu tietyistä toimesta, toimintakokonaisuudesta ja muusta vaikutuksesta, ja
2. olosuhteiden tai käyttäytymisen muutosta tai muutosta vapauden tilassa.

Systeemi tarkoittaa toiminnallisesti, fyysisesti tai käytöksellisesti yhdistynyttä ryhmää, joka muodostuu keskenään vuorovaikutuksessa olevista tai toisistaan riippuvaisista osista. Systeemi on yhdistyneenä kansalliseen turvallisuuteen mukaan lukien politiikan, sotilaallisen-, taloudellisen-, sosiaalisen- ja informaatio-ulottuvuuden sekä infrastruktuurin.¹⁶¹

Operaatioympäristö pitää sisällään eri toimijoita, jotka voivat olla valtiollisia tai ei valtiollisia ja ne voivat toimia verkottuneessa, monimutkaisessa systeemissä joka ei välttämättä tunne valtiollisia rajoja. Yhteisoperaatiot tämän kaltaisia toimijoita vastaan edellyttävät yhtenäistä suunnittelua ja toteutusta yhteistyössä monikansallisten kumppanien kanssa, jotka eivät välttämättä ole sotilaallisen komennon alaisia. Fyysisesti operaatioympäristö voi olla ilmassa, maalla, merellä, avaruudessa ja pitää sisällään vastustajia, liittolaisia, neutraaleja osapuolia sekä systeemejä.¹⁶²

4.1.3 Ruotsin armeijan näkökulma

Ruotsalaisten Autumn Experiment 2006 harjoituksesta, (joka keskittyi EBAO-konseptin testaamiseen ja sotilas-siviiliyhteistyön kehittämiseen) sekä MNE 4:stä saamien kokemusten mukaan EBAO:n perusidea on pysynyt lähestulkoon samana verrattuna EBO:oon. Perusideana on edelleen systemaattinen vaikuttaminen vastustajan käyttäytymiseen ja keskittyminen spesifioitujen toimien tuottamaan vaikutukseen. Uutena perspektiivinä konseptiin on lisätty maalittamis-, (targeting) johtamis- ja valvontametodologiaa (command and control). Tavoitteena on myös aiempaa paremman ymmärryksen saavuttaminen koko operaatioympäristöstä mukaan lukien verkoston hyödyntämisen tarjoamat mahdollisuudet.¹⁶³

Ruotsalaiset näkevät EBAO:n päätoimintoja olevan neljä:

- tiedon kehittäminen (Knowledge Development, KD)
- vaikutusperusteinen suunnittelu (Effects-Based Planning, EBP)
- vaikutusperusteinen toteutus (Effects-Based Execution, EBE)
- vaikutusperusteinen arviointi (Effects-Based Assessment, EBA)¹⁶⁴

Ruotsalaisten mukaan vaikutusperusteista lähestymistapaa operaatioihin pidetään edelleen lähtökohtaisesti sotilaallisena konseptina. Kuitenkin sotilas-siviili yhteistyön tarjoamia mahdollisuuksia operaatioalueella pidetään EBAO:n suurimpana hyödyntämättömänä potentiaalina, jota ei ole riittävästi tutkittu. Monikansallinen EBAO pitää sisällään seuraavat teesit:

- Sotilas- ja siviili toiminnan yhteensovittaminen operaatioympäristössä muihin toimijoihin vaikuttamiseksi,
- suunnittelun, toteutuksen ja toiminnan arvioinnin joka perustuu holistiseen ja dynaamiseen muiden toimijoiden ymmärtämiseen ja tuntemiseen operaatioympäristössä,
- parempi keskittyminen haluttuun yhteiseen (sotilas-siviili) loppuasetelmaan, vaikutuksiin ja niiden tuottamaan muutokseen muissa toimijoissa,
- keskittyminen vaikutuksiin suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa sen sijaan, että suoraan linkitetään toiminta haluttuun loppuasetelmaan vaikutusten kautta ja
- oman toiminnan yhteensovittaminen muiden valtiollisten toimijoiden toteutuksen kanssa.¹⁶⁵

Ruotsalaisten mukaan on syytä muistaa, että EBAO-konsepti on edelleen kehityksen alla, vaikka meneillään oleva MNE kokeilu tarjoaakin hyviä hypoteeseja siitä, miten vaikutusperusteista operaatiomallia voidaan soveltaa kriisinhallinnassa. EBAO nähdäänkin yleisenä vastauksena moniin haasteisiin nykypäivän muuttuvassa turvallisuusympäristössä ja mallina uudentilaiselle sodankäynnille kylmän sodan jälkeisessä ympäristössä.¹⁶⁶

4.1.4 Suomalaisten näkökulma

Huhtinen ja Kesseli käsittelevät nykyaikaista sotataittoa koskevassa artikkelissaan vaikutuskeskeisiä operaatioita. Artikkelin mukaan vaikutuskeskeinen sotilaallisen toiminnan suunnittelumalli (Effects Based Operations, EBO) ja sen kehitetty versio EBAO omaksuttiin 1990-luvulla. Huhtinen ja Kesseli määrittelevät vaikutusperusteisen operaation seuraavasti:

”Vaikutuskeskeisiksi operaatioiksi voidaan määritellä operaatiot, joiden suunnittelu, toimeenpano, arviointi ja soveltaminen perustuu operatiivisen ympäristön kokonaisvaltaiseen ymmärtämiseen tavoitteena vaikuttaa tai muuttaa systeemin käyttäytymistä tai mahdollisuuksia soveltamalla integroituja voimankäytön keinoja poliittisten päämäärien saavuttamiseksi.”¹⁶⁷

Tämäkin määritelmä luo konseptille varsin väljän viitekehyksen ja jättää paljon tulkinnan varaa vaikutusperusteisen sodankäynnin hahmottamiselle. Huhtinen ja Kesseli vertaavat vaikutuskeskeistä toimintamallia maalittamisprosessiksi, joka ulottuu kaikille sodankäynnin tasoille. Siinä vastassa olevat yhteiskunnat ja operatiivinen ympäristö pyritään systematisoimaan solmukohdiksi, joista hahmotetaan haluttuja vaikutuksia. Operatiivisen ympäristön toimintaa ymmärtämällä ja siihen vaikuttamalla pyritään saavuttamaan haluttu vaikutus tai lopputulos. Maailmalta saatujen sotakokemusten perusteella Huhtinen ja Kesseli toteavat, että vastustajan systematisointi haluttujen vaikutusten arvioimiseksi on vaikea, ellei mahdoton tehtävä.¹⁶⁸

Suomalaisten Multinational Experiment 4 (MNE 4) kehittämisharjoituksesta saamien kokemusten perusteella EBAO suunnittelukonsepti osoittautui kokonaisrakenteeltaan toimivaksi ja käyttökelpoiseksi työskentelymalliksi. Perusratkaisuna ja lähestymistapana konseptia voidaan rajoitetusti hyödyntää myös kansallisessa operatiivisessa suunnittelussa. Huomioitavaa on, että konsepti ei kuitenkaan ole vielä valmis, vaan vaatii jatkokehittämistä ja harkintaa sen osalta, miten sitä voidaan soveltaa suomalaiseen suunnitteluprosessin FINGOP:n tukena.¹⁶⁹ Konseptin vahvuutena pidettiin keskittymisen pakottamista oman toiminnan strategiseen päämäärään ja kaikkiin sen saavuttamista edistäviin vaikutuskeinoihin. Toisena vahvuutena nähtiin pyrkimys vastustajan ja neutraalien toimijoiden huomioimiseen suunnittelussa. Kansalliseen suunnitteluprosessiin opiksi otettavina asioina pidettiin myös suunnitteluvaiheeseen sisältyvät vaihtoehtoiset mallintamiset, sotapelit ja simulaatiot. MNE4:ssä saatuja kokemuksia voidaan asiantuntijaryhmän mielestä hyödyntää konseptikehityksen lisäksi erityisesti puolustusvoimien integroidun tiedustelu-, valvonta- ja johtamisjärjestelmän kehittämisessä.¹⁷⁰ Kesselin mukaan EBAO poikkeaa EBO:sta ennen kaikkea soveltamisympäristöltään. EBAO-prosessissa on mukana koko yhteiskunnan kirjo, ei vain sotilaallinen toimintaympäristö.¹⁷¹

4.1.5 Pohdinta

EBAO:n perusajatus on edelleen sama kuin alkuperäisessä EBO-konseptissa. Lähtökohtaisesti EBAO on sotilaallinen toimintamalli, jonka tavoitteena on yhteisoperaatiolla luoda haluttu vaikutus vastustajassa. Verrattuna EBO:on, EBAO pyrkii konseptina huomioimaan muut toi-

mijat, varsinkin siviiliosapuolet paremmin. Olennaista on halutun loppuasetelman määrittäminen ja siihen pyrkiminen kaikkia kansallisia voimavaroja hyväksi käyttäen. Tärkeimmiksi kansallisiksi voimavaroiksi käsitetään sotilaalliset-, poliittiset-, taloudelliset- ja siviilitekijät. EBAO:n perustoiminnot on määriteltä kaikissa lähteissä lähestulkoon yhtenevästi. Perustoimintoja nähdään olevan tiedon kehittäminen, vaikutusperusteinen suunnittelu, vaikutusperusteinen toteutus ja vaikutusperusteinen arviointi. Oman toiminnan vaikuttavuuden arviointia pidetään keskeisenä tekijänä koko operaation ajan aina suunnittelusta toteutukseen. Olennaista on arvioida tehdäänkö oikeita asioita sen sijaan, että mietittäisiin tehdäänkö asiat oikein.

USJFCOM:n näkökulma EBAO:hon on enemmän sotilaallinen ja operaatioita tarkastellaan pääosin sotilaallisen (yhteisoperaation) toteutuksen näkökulmasta. Ruotsalaisten mukaan konseptin suurin tutkimaton potentiaali piilee sotilas-siviili yhteistyössä. MNE - kehittämisharjoituksen mukaisesti EBAO:n tavoitteena on kriisinhallinnan toimijoiden saumaton yhteistyö ja entistä tehokkaampi kriisinhallinta. Operaatioalueella toimivien sotilasorganisaatioiden sekä siviiliorganisaatioiden tulisi tehdä yhteistyötä operaation suunnitteluvaiheesta alkaen. Yhteisen loppuasetelman määrittäminen motivoi ja sitouttaa eri toimijat paremmin operaation suorittamiseen ja luo perustan toimivalle yhteistyölle. Tärkeää on muistaa, että siviiliorganisaatiot saattavat toimia operaatioalueella vielä pitkäänkin sotilaiden poistumisen jälkeen. Tulevaisuus näyttää, ovatko siviiliorganisaatiot valmiita omaksumaan sotilaallisen konseptin käyttöönsä ja onko toimintamalli mahdollisesti ratkaisu sotilas-siviiliyhteistyön ongelmiin.

4.2 Vaikutusperusteisen operoinnin keskeiset työkalut

Vaikutukseen perustuvan lähestymistavan operaatioihin keskeisimmiksi elementeiksi ja perustoiminnoiksi käsitetään vaikutusperusteinen suunnittelu, toteutus ja operaatioiden arviointi. Tässä alaluvussa esitellään näiden kolmen keskeisen työkalun periaatteet ja päämäärät.

4.2.1 Vaikutusperusteinen suunnittelu

Vaikutusperusteista suunnittelua (Effects Based Assessment, EBA) pidetään ruotsalaisten mukaan suoraan sotilas-siviiliyhteistyöstä riippuvaisena. Suunnitteluprosessin lähtökohtina ovat strategiset päämäärät ja tavoitteena ovat koordinoitusti suunnitellut toimenpiteet. Tämä edellyttää suunnitteluketjua, joka pitää sisällään täyden skaalan erilaisia keinoja suunnittelun toteuttamiseen mukaan lukien kaikki sotilaallisen suunnittelun toimenpiteet. Sotilaiden ja siviilien riittävä yhteistoiminta jo suunnittelun alkuvaiheesta lähtien on osoittautunut erittäin tärkeäksi. Ruotsalaisten saamien kokemusten mukaan vaaditaan aiempaa parempaa sotilai-

den osallistumista suunnitteluun alkuvaiheessa, jossa päätetään toiminnan päämäärät ja suuntalinjat sekä enemmän yhtenäistä suunnittelua kuin tähän asti on saavutettu.¹⁷²

Vaikutusperusteisen suunnitteluprosessin keskeisimmiksi työkaluiksi todettiin toiminnan synkronisointitaulukko (Synchronisation Matrix) sekä asiantuntijaryhmätyöskentely (Red and Green Teaming). Synkronisointitaulukon avulla pyritään sovittamaan yhteen toiminta ja vaikutukset käytössä olevien resurssien puitteissa. Synkronisointitaulukko nähtiin tärkeäksi välineeksi juuri sotilaiden ja siviilien toiminnan yhteensovittamiseksi toteutusvaiheessa. Asiantuntijaryhmätyöskentelyä käytetään vastustajan ja neutraalien osapuolien huomioimiseen suunnittelussa. Asiantuntijaryhmät (Red and Green Team) tekevät vaihtoehtoisia mallintamisia ja suunnitelmia, joiden avulla operaatiota pyritään hahmottamaan ja simuloimaan etukäteen.¹⁷³

Ruotsalaisten harjoituksesta saamien kokemusten perusteella vaikutusperusteisen suunnittelun perusidea ei koettu vaikeaksi, kun taas konseptiin liittyvä terminologia nähtiin ajoittain jopa haitaksi. Ongelmaksi koettiin myös se, että siviilitoimijat eivät osallistuneet aktiivisesti suunnitteluprosessiin ja varsinaista yhteissuunnittelua (joint civil-military planning) ei syntynyt. Kokemusten perusteella siviilitoimijoilla tulee olla selkeämpi kuva siitä, mitä heidän pitää tehdä operaation tai harjoituksen aikana. Lisäksi siviilien pitäisi olla paremmin paikalla tai käytettävissä suunnitteluvaiheessa.¹⁷⁴

USJFCOM:n mukaan vaikutusperusteinen lähestymistapa suunnitteluun täydentää nykyistä käytössä olevaa yhteisoperaatioiden suunnittelumallia (Joint Operations Planning Process, JOPP). Vaikutusperusteinen suunnittelumalli pyrkii yhdistämään sotilaalliset toimenpiteet saumattomasti yhteen muiden kansallisen voiman keinojen kanssa. Suunnittelu käynnistetään kun kohdealueella (maantieteellinen tai toiminnallinen) havaitaan kriisistä tai muista erikoisolosuhteista johtuvaa tarvetta sotilaallisen komponentin käytölle.¹⁷⁵

Suunnittelun lähtökohtina käytetään taistelutilasta hankittua valmistavaa tiedustelutietoa (Joint Intelligence Preparation of Battlespace, JIPB) ja kokonaisvaltaisempaa systeemanalyysia vastustajan organisaatiosta (System-of-Systems Analysis, SoSA). JIPB keskittyy vastustajan järjestelmän sotilaallisen ulottuvuuden ja operaatioympäristön tiedusteluun kun SoSA puolestaan käsittelee vastustajan järjestelmän kaikkia elementtejä. Järjestelmän elementeiksi luetellaan tässä yhteydessä poliittinen, sotilaallinen, sosiaalinen, taloudellinen, informaatio ja infrastruktuuri (Political, Military, Social, Economic, Information, Infrastructure, PMSEII).¹⁷⁶

4.2.2 Vaikutusperusteinen toteutus

USJFCOM:n mukaan vaikutusperusteinen toteutus (Effects Based Execution, EBE) voidaan parhaiten kuvata yhdistelmäksi tarkkailua, arviointia, suunnittelua ja suunnattuja toimia taistelutilassa, jotka tehdään halutun vaikutuksen tuottamiseksi. Määritelmän mukaan vaikutukseen perustuvan operaation toteutus on syklinen ja moniosainen prosessi samalla tavalla kuin vaikutusperusteinen suunnittelukin. Toteutusprosessissa käytetään operatiivista vaikuttavuuden arviointi mekanismia (Measure Of Effectiveness, MOE) ja oman suorituskyvyn arviointimenetelmää (Measurement Of Performance, MOP). Niiden avulla oman toiminnan vaikuttavuutta arvioidaan jatkuvasti.¹⁷⁷ Vaikuttavuuden arviointiin käytettävän MOE:n tarkoitus on kertoa komentajalle mukautuuko taistelutila haluttuihin strategisiin tai operatiivisiin vaikutuksiin tai loppuasetelmaan. Oman suorituskyvyn arviointiin käytettävä MOP arvioi miten tehtävästä on suoriuduttu. Perusidea on pyrkiä saamaan vastaus kysymykseen: Onko asiat tehty oikein? Näitä arviointimenetelmiä käytetään taktiselta tasolta alkaen osana taistelun arviointia.¹⁷⁸

Toteutusprosessi pistää käytäntöön operaatiosuunnitelman yhdistämällä kansalliset voimavarat halutun vaikutuksen luomiseksi operaatioalueella. Halutut vaikutukset määritetään pitämällä yllä tilannetietoisuutta operaatioympäristöstä sekä jatkuvalla tilanteen arvioinnilla. Toteutuksen aikana suunnitelman päivittäminen vaatii synkronointia jokaiselta johtoportaalta. Synkronointi toteutetaan eri johtoportilla arvioimalla nykyisiä operaatioita, tulevia operaatioita ja tulevia suunnitelmia. Yleisesti ottaen voidaan sanoa, että strategisella tasolla toteutusprosessi ei ole niin herkästi aikaan sidottu, kuin taktisella tasolla.¹⁷⁹

Olennaista operaation toteutuksessa on suunniteltu taistelutempo. Taistelun komentaja (Combatant command) sekä yhteisoperaatioiden esikunta (Joint Task Force Headquarters, JTF HQ) laativat yhteistyössä päivittäisen-, viikottaisen- ja kuukausittaisen taistelurytmin. Taistelurytmi tukee ensisijaisesti strategisen ja operatiivisen tason suunnittelua sekä taktisten toimenpiteiden suorittamista. Tärkeät tekijät taistelurytmin suunnittelussa ovat:

- kokonaisvaltaisen tilannekuvan ja tilannetietoisuuden säilyttäminen ja ylläpitäminen operaatioalueesta, mukaan lukien vastustajien, liittolaisten ja liittoutumattomien systeemit,
- operaatioiden arvioiminen ja tarvittavien muutosten tekeminen haluttujen vaikutusten saavuttamiseksi ja ei toivottujen vaikutusten välttämiseksi ja
- puutteiden tunnistaminen ja parannusten esittäminen operaation tehokkuudessa perustuen oman toiminnan vaikuttavuuden arviointimenetelmään (MOE) ja oman suorituskyvyn arviointimenetelmään (MOP).¹⁸⁰

Ruotsalaisten mukaan taistelurytmin kannalta olennaista on, että operaation sisäkehän ja ulkokehän tempo saadaan integroitua mahdollisimman hyvin yhteen. Sisäkehällä operaatiotempo on päivittäinen, ja toiminta perustuu operaatioiden kontrolloimiseen sekä sotilaallisen toiminnan ja siviilitoimijoiden yhteensovittamiseen. Ulkokehällä operaatiotempo on pidempi ja se arvioidaan noin viikottaiseksi. Ulkokehä vastaa taktisen toiminnan suunnittelusta, joka tehdään tulevia operaatioita varten.¹⁸¹ Varsinainen vaikuttaminen on ruotsalaisten mukaan perinteisesti jaettu kahteen osaan: tulenkäyttöön ja informaatio-operaatioihin. Näitä kahta termiä ollaan lisääntyvässä määrin korvaamassa käsitteellä ”yhteisvaikuttaminen” (Joint Influence) tai ”yhteistoiminta” (Joint Action).¹⁸²

Yhteisvaikuttamisen tai –toiminnan termillä pyritään kuvaamaan kokonaisvaltaisesti vaikutusta tai toimintaa, jonka lopputuloksena vastustajan päätöksentekijöiden tahto, ymmärrys tai toimintamahdollisuudet muuttuvat. Yhteisvaikuttamisen tavoitteena on hyödyntää kaikkia vaikuttamisen keinoja ja menetelmiä niitä koordinoitusti yhdistelemällä. Vaikuttaminen pitää sisällään kaikki tulenkäytön ja informaatio-operaatioiden keinot sekä lisäksi kaiken muunkin toiminnan, joka on suunnattu vaikuttamaan yksittäisen henkilön tai ryhmän tahtoon tai ymmärrykseen. Vaikutusperusteisen toteutuksen keinoja voivat olla esimerkiksi informaatio-operaatiot, sotilas-siviiliyhteistyö (CIMIC), voiman näyttö tai joukkojen läsnäolo. Toiminta voi olla liikkuvaa tai ei liikkuvaa ja käyttää tappavia tai ei tappavia keinoja tai yhdistelmiä kaikista edellä mainituista.¹⁸³

Ruotsin armeijan syksyllä 2006 pitämässä EBAO kehittämisharjoituksessa keskityttiin sotilaiden ja siviilien toiminnan yhteensovittamiseen. Vaikutusperusteiden toteutuksen kannalta yhteistyö siviilien kanssa operaation alusta alkaen nähtiin tärkeänä.¹⁸⁴ Toiminnan yhteensovittamisesta operaation toteutuksessa vastaa siihen erikoistunut työryhmä (The Joint Action Working Group, JAWG). Tämä pitää sisällään sotilaallisen toiminnan ja siviiliorganisaatioiden toiminnan yhteensovittamisen sekä sisäkehällä että ulkokehällä. JAWG:lla on käytössään kaikki operaatioiden toteuttamiseen tarvittavat elementit.¹⁸⁵

Ruotsalaisten saamien kokemusten perusteella EBAO-konsepti ei mahdollista vielä taktisen toiminnan tehokasta toteutusta ja koordinoitua operatiivisella tasolla. Harjoitus osoitti, että vaikutusten, toiminnan ja resurssien välisten keskinäisten riippuvuuksien ymmärtäminen on keskeistä, jotta vaihtoehtoisia suunnitelmia voidaan kokeilla ja kehittää. Koulutuksen ja tietämyksen puute EBAO:n ja sen osien käytöstä osoittautui merkittävimmäksi yksittäiseksi tekijäksi, joka haittasi konseptin käyttöä. Kaikilla harjoitukseen osallistuneista ei ollut aikaisempaa kokemusta EBAO:sta, ja he kokivat tietyt osakokonaisuudet hankaliksi käyttää. Var-

sinkin siviilitoimijoiden osalta olisi kaivattu enemmän oma-aloitteisuutta ja aktiivisuutta EBAO:n työkalujen käyttämiseen ja harjoitteluun. Valmistavaan koulutuksen ja harjoitteluun olisi tullut olla enemmän aikaa, jotta lähtötaso kaikilla toimijoilla olisi ollut yhteneväisempi.¹⁸⁶

4.2.3 Vaikutusperusteinen arviointi

Vaikutusperusteinen arviointi (Effects Based Assessment, EBA) mittaa yhteisoperaatioiden tehokkuutta. EBA:n tarkoituksena on auttaa komentajaa arvioimaan, miten tehtävän suorittamisessa, halutun vaikutuksen luomisessa tai tavoitteen saavuttamisessa onnistutaan. Vaikutukseen perustuva lähestymistapa operaatioihin vaatii jatkuvaa omien joukkojen suorituskyvyn arviointia aina suunnitteluvaiheesta operaation toteutuksen loppuun asti.¹⁸⁷

Vaikutusperusteinen arviointi käsittelee kaiken tasoisia ja tyyppisiä sotilaallisia operaatioita. Arviointi voi koskea organisaation valmiutta tai moraalia, joukon sopivuutta tiettyyn tehtävään tai omiin joukkoihin kohdistuvaa uhkaa. Suunnitteluvaiheessa esikunta arvioi jatkuvasti suorittavan joukon mahdollisuuksia toteuttaa operaatio suunnitelmien mukaisesti. Suunnittelun arviointi perustuu käytössä oleviin resursseihin ja muuttuviin olosuhteisiin. USJFCOM:n laatima komentajan käsikirja vaikutusperusteiseen lähestymistapaan yhteisoperaatioihin (EBAO Handbook) käsittelee arviointia ensisijaisesti vaikuttamisen ja tehtävän suorittamisen näkökulmasta. Käsikirjan mukaan vaikutusperusteinen arviointi jaetaan strategisen-, operatiivisen- sekä taktisen tason arviointiin.¹⁸⁸

Ruotsalaisten mukaan yksi vaikutusperusteisen arvioinnin merkittävimmistä ominaisuuksista on sen kyky toimia vuorovaikutuksessa suunnitteluprosessin, toteutusprosessin ja tiedonkehittämisen kanssa. Olennaista on arviointiprosessin käynnistäminen heti suunnittelun alkuvaiheessa. Ruotsalaisten EBAO kehittämisharjoituksessa arviointiprosessia ei päästy täysipainoisesti testaamaan johtuen harjoituksen rakenteesta ja käytössä olleesta vähäisestä ajasta. Pääpaino arviointiprosessin käytössä oli toteutuksen sekä ei sotilaallisen vaihtoehdon arvioinnissa ja tukemisessa.¹⁸⁹

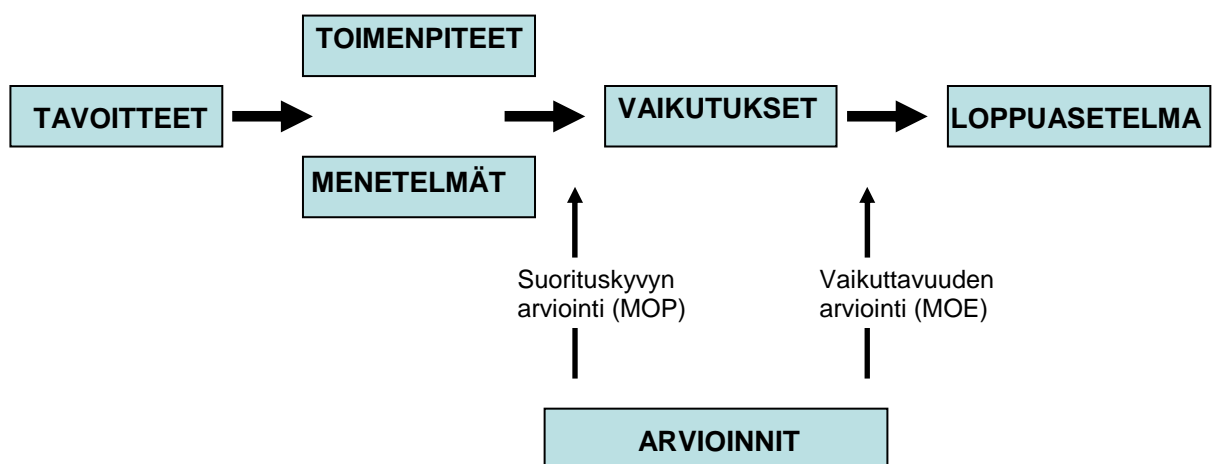
Vaikutusperusteinen arviointi todettiin harjoituksessa potentiaalisesti työkaluksi varsinkin toteutusprosessin tukemisessa. Nopeatempoisissa tai kompleksisissa operaatioissa arviointi osoittautui tärkeimmäksi keinoksi, jolla komentaja pystyi määrittämään onko suunnitelmien muutoksille tai kokonaan uusille suunnitelmille tarvetta. Arviointiprosessi nykyisellään koettiin kuitenkin raskaaksi käyttää ja itse prosessiin jouduttiin panostamaan enemmän kuin var-

sinaisen suorituskyvyn arviointiin. Harjoitus osoitti, että arvioinnin täytyy olla luonteeltaan jaksottaista ja tehtäväsidonnaista. Kokonaisvaltaisempi operaation arviointi nähtiin hyödyllisemmäksi, kuin lyhytaikainen taktisen toiminnan arviointi. Nopeatempoisessa operaatiossa viikottainen raportointisykli arvioitiin sopivaksi.¹⁹⁰

Taktisen tason arviointiin käytetään taistelun arviointimenetelmää (Combat Assessment, CA). Sen avulla pyritään fyysisten tapahtumien perusteella arvioimaan systeemin mahdollisuuksia toteuttaa sen aiottu tehtävä tai toiminto taktisella tasolla. Arviointi perustuu vastustajan systeemissä tapahtuvien muutosten arviointiin, jotka aiheutuvat taktisen tason toimenpiteistä. CA koostuu kolmesta yhteneväisestä elementistä:

1. taistelun aiheuttaman tuhon arviointi (Battle Damage Assessment, BDA),
2. tulen tehokkuuden arviointi (Munitions Effectiveness Assessment, MEA), ja
3. jatkotoimenpiteet (reattack recommendations), jotka perustuvat BDA:n tuloksiin.¹⁹¹

Operatiivisen ja strategisen tason arviointiin käytetään oman toiminnan vaikuttavuuden arviointimenetelmää (Measures of Effectiveness, MOE) ja oman suorituskyvyn arviointimenetelmää (Measures of Performance, MOP). Näiden arviointimenetelmien indikaattorit voivat olla joko fyysisiä tai psykologisia, riippuen siitä, mikä on oma tavoite. Jos esimerkiksi tavoitteena on saada punaisen valtion joukot vetäytymään kaupungista, MOE:n tehtävänä on määrittää vähenevätkö vai lisääntyvätkö punaisen joukot kaupungissa. Psykologisten vaikutusten mittaaminen on ymmärrettävästi vaikeampaa, kuin fyysisten vaikutusten. MOE:n tehtävänä on arvioida operatiivisella ja strategisella tasolla tuotettavia vaikutuksia ja pyrkiä vastaamaan kysymykseen tehdäänkö oikeita asioita. MOP arvioi operatiivisella ja strategisella tasolla tehtävän suorittamista ja pyrkii vastaamaan kysymykseen: tehdäänkö asiat oikein?¹⁹² Seuraavalla sivulla olevassa kuviossa on esitetty miten MOP ja MOE liittyvät operaation vaiheisiin.

Kuvio 11. Arviointimenetelmät osana operaatiota¹⁹³

4.2.4 Pohdinta

Toteutuksen kannalta keskeisimmät tekijät ovat sotilaiden ja siviilien toiminnan yhteensovittaminen sekä EBAO konseptin toimintamallin ja sen osakokonaisuuksien ymmärtäminen. Konseptia kohtaan pitää olla myös riittävän kriittinen. Liian raskaalta tai vaikealta tuntuvien elementtien sekä termistöjen käyttöä ei ole järkevää sellaisenaan opetella. MNE 4:stä sekä ruotsalaisten EBAO kehittämisharjoituksesta saatujen kokemusten perusteella monet EBAO:n työkaluista (esim. Red & Green Teaming, Synkronointitaulukko) osoittautuivat potentiaalisiksi, mutta niiden tehokas käyttö vaatii vielä paljon hiomista. Ongelmaksi osoittautui se, että konsepti ei mahdollistanut taktisen toiminnan tehokasta toteutusta ja koordinoitua operatiivisella tasolla. Myös arviointiprosessi koettiin raskaaksi käyttää. Arviointimenetelmän käyttöön jouduttiin panostamaan enemmän kuin itse suorituskyvyn arviointiin. Konseptiin liittyvä terminologia koettiin ajoittain jopa haitaksi.

EBAO nähdään useissa eri lähteissä vastaukseksi nykyaikaisten sotilaallisten ja ei sotilaallisten operaatioiden ratkaisemisessa. Konsepti pitää sisällään monia vaikeasti määriteltäviä tekijöitä, kuten vastustajan käyttäytymisen ennakointi tai haluttujen vaikutusten arviointi. Näin ollen voidaan pohtia, tullaanko yhtään operaatiota koskaan suorittamaan edes lähimain EBAO:n ideologian mukaisesti. Toisaalta on syytä muistaa, että halutun loppuasetelman saavuttaminen tulee aina olla operaatioiden ensimmäisenä päämääränä. Olennaista ei ole se, onko operaatio toteutettu alusta loppuun EBAO:n mallin mukaisesti.

4.3 Sotilas-siviiliyhteistyö monikansallisessa kriisinhallintaoperaatioissa – mahdollisuudet ja ongelmakohdat

”The interaction between civil and military tools has been more and more visible in recent crisis management operations. But we still need to seek more coherence and also put it in practise.”¹⁹⁴

Ulkoasiainneuvos Laamasen mukaan konfliktien muuttunut luonne on saanut aikaiseksi uudenlaisen ympäristön myös konfliktien hallinnalle. Kriisinhallinnan toimijoille onkin kehittynyt todellinen haaste uusien kriisinhallintamenetelmien kehittämiseksi, jotka vastaavat nykyisen toimintaympäristön haasteisiin. Laamasen mielestä on olemassa selkeä tarve kehittää entistä tehokkaampia siviilikriisinhallinnan keinoja osaksi sotilaallista kriisinhallintaa, ja päinvastoin. Yhdistämällä sotilas- ja siviilitoimijoiden vahvuusalueet kriisinhallintaan saadaan

merkittävää lisäarvoa. On olemassa enää harvoja kriisialueita, joissa sotilas-siviiliyhteistyötä ei tarvita, ja suuntaus on selvästi yhä enemmän integroituihin yhteisoperaatioihin.¹⁹⁵

Haugevik ja Carvalho käsittelevät sotilas-siviiliyhteistyötä MNE 5¹⁹⁶ – harjoituksesta saatujen kokemusten perusteella. Heidän mukaansa kriisinhallinnan muuttunut ympäristö on saanut aikaiseksi kriisinhallintaan osallistuvien toimijoiden määrän ja moninaisuuden kasvamisen. Kriisinhallintaoperaation poliittisesta suunnitteluprosessista alkaen, mukaan lukien toiminnan kentällä kaikilla tasoilla (strateginen, operatiivinen, taktinen), operaatiossa voi olla toimijoina monikansallisia järjestöjä (esim. YK, EU, NATO, Afrikan Unioni, AU), kansalaisjärjestöjä (non-governmental organizations, NGOs), paikallisia järjestöjä, sotilaita ja siviileitä. MNE 5:n pyrkimyksenä oleva, näiden kaikkien toimijoiden toiminnan yhteensovittaminen ja harmonisointi, on eduksi sekä sotilas- että siviiliosapuolille.¹⁹⁷

Haugevikin ja Carvalhon mukaan suurin yksittäinen syy monikansallisen sotilas-siviiliyhteistyön epäonnistumiseen kriisinhallinnassa on kentältä saatujen kokemusten perusteella tiedon puute. Tiedon puutteen nähdään aiheuttavan ainakin kolmen tyyppisiä haasteita sotilaiden ja siviilien toiminnan yhteensovittamiseksi.¹⁹⁸

Ensimmäinen haaste liittyy sotilas- ja siviilitoimijoiden tiedon puutteeseen toisten organisaation identiteetistä ja toiminnasta. Tiedon puute liittyy organisaation perinteisiin, kulttuuriin, imagoon ja kokonaisvaltaisiin tavoitteisiin, jotka ohjaavat niiden toimintaa monikansallisissa operaatioissa. Kyseisen tiedon puutteesta johtuva yleistäminen ja ennakkoluuloisuus saattaa usein muodostua perustavanlaatuisiksi ongelmaksi yhteistyön kannalta. Esimerkiksi monet humanitaariset organisaatiot pyrkivät suojelemaan identiteettiään itsenäisenä ja puolueettomana toimijana kentällä. Tällaisesta näkökulmasta sotilaallisia toimijoita ei koskaan nähdä puolueettomina, vaan ne liitetään aina poliittisiin päämääriin ja tehtävän mandaatteihin. Siviilitoimijat ovat usein valittaneet, että sotilailta puuttuu taitoa ja kokemusta avun toimittamisesta ja he ovat liian keskittyneitä tehtävän mandaattiin ja logistisiin kysymyksiin. Siviilien näkökulmasta epäkohdaksi on koettu myös, että sotilaat jatkuvasti haluavat tietoa siviilitoimijoilta, mutta he eivät itse ole valmiita vastapalveluksiin. Sotilaiden näkökulmasta saatetaan unohtaa, että siviilitoimijat eivät ole homogeeninen joukko. Siviilisektorin toimijoiden ja niiden tehtävien moninaisuus aiheuttaa itsessään suuria ongelmia yhteistyön kannalta. Sotilaille muodostuu haasteeksi pitää operaatiossa toimivat siviiliorganisaatiot ja niiden toiminta erossa toisistaan.¹⁹⁹

Naton sotilas-siviiliyhteistyö doktriinissa siviiliorganisaatiot jaetaan kolmeen päätyyppiin.

1. **Kansainvälisiin organisaatioihin** (International Organisations, IOs). Esimerkiksi YK ja sen alaiset eri järjestöt (World Food Program, WFP, UN Children's Fund, UNICEF, jne) ja Punainen risti.

2. **Kansalaisjärjestöihin (ei valtiolliset organisaatiot)** (Non-Governmental Organizations, NGOs). Kansalaisjärjestöt ovat vapaaehtoisia organisaatioita jotka eivät yleensä ole hallituksen rahoittamia ja ne ovat kaupallisista intresseistä ja kansainvälisistä organisaatioista riippumattomia. Järjestöt jaetaan kahteen osaan: niihin, jotka toimivat virallisen mandaatin alla, ja niihin, joilla ei ole virallista mandaattia. Ei-valtiollisia toimijoita tulee jatkuvasti lisää ja Na-ton arvion mukaan niitä on jo nyt useita satoja.

3. **Kansainvälisiin ja kansallisiin valtion lahjoitusvaroilla toimiviin yrityksiin** (International and National Government Donor Agencies). Esimerkiksi United States Agency for International Development (USAID), Department for International Development (DfID, UK) ja European Community Humanitarian Office (ECHO). Näiden tehtävinä ovat kehitysohjelmien rahoitus, valvonta ja arviointi. Operaatiot ovat yleensä valtiollisten organisaatioiden koordinoimia.²⁰⁰

Toinen haaste sotilas-siviiliyhteistyössä liittyy tiedon puutteeseen toisten turvallisuuskysymyksistä. Siviilitoimijoilla on aina olemassa riski joutua väkivallan kohteeksi käsillä olevassa konfliktissa, ja yhteistyö sotilaiden kanssa on välttämätöntä. Toisaalta liian läheinen yhteistyö sotilaiden kanssa voi aiheuttaa ongelmia esimerkiksi humanitaarisille avustusjärjestöille ja vähentää paikallisten ihmisten uskoa järjestön puolueettomuuteen. Sotilaille vastaava ongelma on lähinnä turvallisuusriski, joka liittyy operatiivisen tiedon jakamiseen siviilitoimijoiden kanssa. Luottamus ja lojaalisuus eri toimijoiden välillä ovat avainasemassa turvallisuuskysymyksiin liittyen. Operaatioalueella toimiville siviiliorganisaatioille on olennaista tietää mikäli sotilaat aikovat suorittaa iskun heidän toiminta-alueelleen. Tällöin riskinä on, että siviilit pitävät kiinni puolueettomasta linjastaan ja kertovat paikallisille asukkaille tulevasta operaatiosta ja vaarantavat samalla koko sotilasoperaation ja sotilaiden hengen.²⁰¹

Kolmas haaste liittyy siviili- ja sotilastoimijoiden tiedon puutteeseen toisten työskentelyta-voista operaation suunnittelu-, toteutus- ja arviointivaiheissa. Eri toimijoilla on lukuisia variaatioita operatiivisten loppuasetelmien määrittämiseen ja siihen pääsemiseksi tarvittavien työskentelytapojen suunnitteluun. Tehtävää vaikeuttaa se, että eri toimijoilla voi olla eri arvot, tavoitteet ja strategiat operaation suorittamiseksi. Haugevik ja Carvalho linjaavat kaksi heidän mielestään suurinta ongelmakohtaa: Suunnittelu ja toteutusvaiheessa sotilas-siviiliyhteistyön haitaksi muodostuu yhteisen operatiivisen terminologian puute. Arviointivaiheessa ongelmana

ovat suuret erot sotilas- ja siviiliorganisaatioiden välissä siinä, miten operatiiviset prosessit ja lopputulokset arvostellaan ja arvioidaan.²⁰²

Laamasen mukaan tulevaisuuden kriisinhallintaoperaatioissa ei voida ajatella enää vanhakan-
taisesti ”sotilaat ensin ja siviilit myöhemmin perässä – mallin mukaisesti.” Kriisinhallinta
edellyttää nopeaa reagointikykyä kaikilta toimijoilta ja sotilaiden ja siviilien osaamista ja
vahvuusalueita on hyödynnettävä tehokkaasti yhdessä.²⁰³

Yhteenveto ja pohdinta

Tällä hetkellä vaikuttaa siltä, että sotilaiden ja siviilien toiminnan yhteensovittamiseksi ei ole
olemassa riittävän tehokasta ja kaikkia osapuolia tyydyttävää menetelmää. Varsinkin siviili-
kriisinhallinnan potentiaalin täysimittainen hyödyntäminen osana sotilaallisia kriisinhallinta-
operaatioita olisi erittäin tärkeää. Tulevaisuudessa entisestään vaikeampien ja ennalta arvaa-
mattomampien kriisien ja konfliktien hallinnassa sotilaallisen- ja siviilikriisinhallinnan kyky-
jen yhdistäminen tulee olemaan avainasemassa operaatioiden onnistumiseksi. EBAO-
suunnitteluprosessin tavoitteena on monikansallisen kehittämisharjoituksen näkökulmasta
sotilaiden ja siviilien toiminnan yhteensovittaminen. On epäilemättä tutkimisen arvoista sel-
vittää, miten EBAO kenties helpottaa näinkin monimutkaisessa ympäristössä toteutettavia
kriisinhallintaoperaatioita. Toimijoiden näkökulmasta olennaista on yhteisen loppuasetelman
määrittäminen ja tieto siitä, mitä kulloinenkin operaatio pitää sisällään ja minkälaisia toimen-
piteitä se vaatii halutun lopputuloksen saavuttamiseksi. Tehtävän pitää olla täysin selvä kaikil-
le operaatioon osallistuville ja vastuualueet ja yhteistoiminnan koordinointi tulee olla selkeästi
määritelty.

Merkittävimmät ongelmat sotilaiden ja siviilien välisessä yhteistyössä liittyvät tiedonpuuttee-
seen toisten työskentelytavoista ja tavoitteista sekä yhteisen terminologian ja toimintatapojen
puutteeseen. Jatkuvasti kasvava siviilikriisinhallinnan toimijoiden määrä vaikeuttaa yhteis-
toimintaa kentällä entisestään. Yhtenäisemmän terminologian ja toimintatapojen muodostami-
seksi tarvitaan toimiva ja kaikkia osapuolia tyydyttävä yhteinen kriisinhallintakonsepti. Toi-
saalta voidaan pohtia, onko tällaisen konseptin kehittäminen edes teoriassa mahdollista? Voi-
ko humanitaarisen avustusjärjestön ja sotilasorganisaation saada toimimaan samalla operatii-
visella terminologialla ja arvioimaan yhtenäisesti operaation edistymistä vaikkapa vaikutuspe-
rusteisen arvioinnin mallin mukaisesti?

4.4 Kriisinhallinta ja kriisinhallintaoperaatiot Suomen näkökulmasta

Tässä alaluvussa esitellään lukijalle suomalaiseen kriisinhallintaan ja kriisinhallintaoperaatioon vaikuttavat poliittiset tekijät sekä kansainväliseen kriisinhallintaan osallistumisen päämäärät ja tavoitteet. Kansainväliseen sotilaalliseen kriisinhallintaan osallistumista tarkastellaan Euroopan unionin kriisinhallinnan näkökulmasta. Kriisinhallinnan käsitteet on esitelty tutkimuksen alaluvussa 2.5. Kriisinhallinta itsessään on erittäin laaja kokonaisuus. Tässä tutkimuksessa muodostetaan kriisinhallinnasta yleiskuva ja tarkastellaan kriisinhallinnan asettamia vaatimuksia nykypäivän asevoimille. Kriisinhallinnan taustalla vaikuttavia poliittisia ja taloudellisia tekijöitä on olennaista ymmärtää, koska ne ovat aina myös sotilaallisia operaatioita ohjaavia voimia. Nykyaikaisiin kriisinhallintaoperaatioihin voidaan lähtökohtaisesti aina olettaa osallistuvan sotilaiden lisäksi myös siviilitoimijoita. Sotilaiden ja siviilien toiminnan yhteensovittaminen nähdään yhdeksi tärkeimmistä tekijöistä nykypäivän kriisinhallintaoperaatioita tarkasteltaessa.

4.4.1 Kriisinhallinnan poliittiset lähtökohdat ja päämäärät kansallisesta ja kansainvälisestä näkökulmasta

Valtioneuvoston turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon (2004) mukaisesti ”Suomi harjoittaa aktiivista ja kokonaisvaltaista konfliktinesto- ja kriisinhallintapolitiikkaa sekä edistää turvallisuuspolitiikan ja kehityspolitiikan sekä kauppapolitiikan yhdensuuntaisia tavoitteita. Suomi pitää tärkeänä konfliktineston, siviili- ja sotilaallista kriisinhallinnan ja konfliktin jälkeisen jälleenrakennuksen käsittelemistä kokonaisuutena, jossa konfliktin erivaiheissa on käytettävissä tilanteeseen parhaiten soveltuva keinovalikoima”.²⁰⁴ Suomi osallistuu kriisinhallintayhteistyöhön parantaakseen omaa turvallisuusympäristöään ja sitä kautta valtion turvallisuutta. Suomi osallistuu aktiivisesti kriisinhallintayhteistyöhön kehittäen kansallisia valmiuksiaan, ottaen huomioon Suomen kansainväliset velvoitteet EU:ssa, YK:ssa ja ETYJ:ssä sekä osallistumisen NATO:n rauhankumppanuusyhteistyöhön.²⁰⁵

Suomen kansainväliseen kriisinhallintaan osallistuminen edellyttää tiivistä yhteistyötä eri viranomaisten kesken. Ministeriöt vastaavat tarvittavien valmiuksien kehittämisestä omalla tehtäväalueellaan. Kriisinhallintatoimia voidaan tukea myös jälleenrakennuksen sekä kehitysavun keinoin. Kriisinhallintayhteistyön kautta saadaan kokemusta, joka on hyödyksi kansallisen puolustuksen ja kriisivalmiuden ylläpitämisessä. Kansainvälisessä kriisinhallinnassa käytetään pääosin samoja voimavaroja, joita on varattu kansallisiin tehtäviin. Kansainväliseen kriisinhallintayhteistyöhön osallistumalla vahvistetaan samalla kotimaan voimavaroja. Krii-

sinhallinnan edellyttämää nopeata kansallista valmistelua, päätöksentekoa ja toimeenpanoa kehitetään. Päätöksenteon valmistelua Suomessa kehitetään varautumalla erityisesti EU:n kriisinhallintaan.²⁰⁶

Kansainvälisen kriisinhallinnan keinoin vaikutetaan pitkäjänteisellä tavalla taloudellisten voimavarojen kohentumiseen ja edistetään kehitysmaiden poliittisia ja hallinnollisia uudistuksia. Poliittiset ja hallinnolliset uudistukset ehkäisevät kriiseille ja väkivallalle altistavien olosuhteiden muodostumista. Pitkäjänteisellä kehitysyhteistyöllä nähdään olevan ennaltaehkäisevän vaikutuksen lisäksi myös suora turvallisuuspoliittinen vaikutus. Kansainvälisen yhteisön näkökulmasta konfliktien ehkäisyyn, ratkaisuun, vakauttamiseen ja yhteiskuntien jälleenrakentamiseen käytettävän keinovalikoiman osia ovat kehityspolitiikka, varhaisvaroitus ja konfliktin esto, akuutin vaiheen sotilaallinen ja siviilikriisinhallinta sekä kriisien jälkihoito ja jälleenrakennus.²⁰⁷

Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisen strategian (YETT)^{iv} mukaisesti osallistumalla kansainväliseen sotilaalliseen kriisinhallintaan Suomi tukee EU:n kriisinhallintakyvyn kehittämistä unionin yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan tehokkuuden vahvistamiseksi. Valmiuksia osallistua Naton johtamiin kriisinhallintaoperaatioihin kehitetään lisäämällä yhteistyötä sotilaallisen yhteensopivuuden, joukkosuunnittelun ja voimavarojen kehittämiseksi sekä osallistumalla aktiivisesti Naton harjoitustoimintaan²⁰⁸. Siviilikriisinhallinnassa toteutetaan Suomen antamat sitoumukset EU:lle ja kansainvälisille järjestöille tukemalla niiden kriisinhallintavalmiuksien kehittämistä ja lähettämällä asiantuntijoita kansainvälisiin kriisinhallintaoperaatioihin sekä vastataan toiminnan edellyttämistä kotimaan valmiuksista. Tarvittavilta osiltaan toimet sovitetaan yhteen sotilaallisen kriisinhallinnan kanssa.²⁰⁹

4.4.2 Kriisinhallinnan toimijat

Tärkeimmät Suomen kriisinhallinta- ja rauhankumppanuusyhteistyöhön osallistuvat ja vaikuttavat toimijat ovat valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittinen valiokunta, ulkoasianministeriö, puolustusministeriö sekä puolustusvoimat. Näiden lisäksi yhteistyöhön osallistuu myös muita hallinnonaloja, joista merkittävimpiä ovat sisäasiainministeriö ja pelastushallinto.²¹⁰

^{iv} Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisen strategia on valtioneuvoston (2006) tekemä periaatepäätös. Sen avulla osaltaan ylläpidetään valtiollista itsenäisyyttä, yhteiskunnan turvallisuutta sekä väestön elinmahdollisuuksia kaikissa turvallisuusolosuhteissa. ks. Puolustusministeriön internetsivut: www.defmin.fi

Keskeiset kriisinhallintaan ja rauhankumppanuusyhteistyöhön liittyvät kysymykset käsitellään valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittisessa valiokunnassa (UTVA). Valiokunnan on valmisteltava tärkeitä Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa ja muita Suomen suhteita ulkovaltoihin koskevat asiat sekä näiden asioiden yhteensovittamista koskevat kysymykset. Valiokunnan puheenjohtajana on pääministeri sekä muina jäseninä ulkoasianministeri, puolustusministeri ja enintään neljä muuta valtioneuvoston määräämää ministeriä. Valiokunnan pysyvänä asiantuntijana on muun muassa puolustusministeriön kansliapäällikkö. Valiokunta voi kuulla kriisinhallinta- ja rauhankumppanuusyhteistyöhön liittyvissä asioissa tarvittaessa myös muita alan asiantuntijoita.²¹¹

Ulkoasianministeriö koordinoi kansallista kriisinhallinta- ja rauhankumppanuusyhteistyötä. Se valmistelee yhteistyöhön liittyviä poliittisia päätöksiä, koordinoi itse osallistumista rauhankumppanuuteen ja tukee ammattiviranomaisten työtä. Ministeriön organisaatiossa käytännön valmistelusta ja toimeenpanosta vastaa poliittisen osaston turvallisuuspolitiikan yksikkö, jonka tehtävänä on muun muassa seurata eri järjestöissä tapahtuvaa toimintaa sekä Euroopan kriisinhallintaa. Huomattavan osan käytännön yhteistoiminnasta toteuttavat Brysselissä sijaitsevat Suomen NATO- ja EU-edustustot.²¹² Lisäksi ulkoasianministeriö budjetoii määrärahat suomalaisten kriisinhallintajoukkojen palkkaus- ja koulutusmenoihin.²¹³

Puolustusministeriö vastaa toiminta-ajatuksensa mukaisesti ”valtioneuvoston osana ja hallinnonalansa ohjaajana kansallisesta puolustuspolitiikasta ja turvallisuudesta sekä kansainvälisestä puolustuspoliittisesta yhteistyöstä. Ministeriö vastaa yhteistyössä sidosryhmiensä kanssa kansainvälisen kriisinhallinnan toimintaedellytyksistä ja vaikuttaa Euroopan turvallisuusraken-teisiin Suomen kansallisten etujen turvaamiseksi.”²¹⁴ Ministeriö tekee puolustushallinnon kansainvälisen toiminnan linjaukset, priorisoi toiminnan ja määrittää sille tavoitteet. Ministeriö osallistuu kansainvälisen kriisinhallinnan valmisteluun, suunnitteluun ja päätöksentekoon. Poliittista päätöksentekoa edellyttävät asiat annetaan puolustusvoimista puolustusministeriön käsiteltäviksi. Puolustusministeriö ja ulkoasianministeriö antavat asiasta linjauksen ja tarvittaessa alistavat asian hallituksen käsittelyyn. Puolustusvoimat toteuttaa tehtävän annettujen poliittisten suuntaviivojen mukaisesti.²¹⁵

Puolustusvoimat on hallinnollisesti puolustusministeriön alainen. Puolustusvoimia kehitetään eduskunnan hyväksymän parlamentaarisen turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon mukaisesti. Kansainvälisten tehtävien osalta lähtökohtana on ollut, että puolustusvoimien mahdollisuuksia osallistua kansainvälisiin kriisinhallintatehtäviin edistetään.²¹⁶ Kansainväliseen

rauhanturvaamistoimintaan ja sotilaalliseen kriisinhallintaan osallistuminen kuuluu puolustusvoimien lakisääteisiin tehtäviin.²¹⁷

Puolustusministeriön kansainvälisten asioiden ja rauhanturvaamistyöryhmien suositusten mukaisesti rauhanturvaamistoiminnan käytännön toimenpano siirtyi puolustusvoimien tehtäväksi 31.12.2000. Rauhanturvaamistoimintaa pääesikunnassa johtaa operaatiopäällikkö apunaan pääesikunnan kansainvälinen osasto ja siihen kuuluva rauhanturvaamissektori. Puolustusministeriö vastaa rauhanturvaamispolitiikkaan liittyvistä kysymyksistä siltä osin kuin ne eivät kuulu ulkoministeriön tehtäviin. Ministeriölle kuuluu lisäksi rauhanturvaamistoiminnan ohjaus ja toiminnan edellyttämien voimavarojen hankkiminen. Puolustusministeriö antaa myös puolustusvoimille rauhanturvaamisoperaatioihin osallistumisen ja toimintavalmiuden ylläpitämisen edellyttämät tehtävät.²¹⁸

4.4.3 Kansainvälisen sotilaallisen kriisinhallinnan tavoitteet ja vaatimukset puolustusvoimille

”Puolustusvoimien kansainvälisen yhteistoiminnan kehittämisellä tähdätään kykyyn toimia eri johtamistasoilla sekä toimintatapojen ja teknisten järjestelmien tasoilla, kykyyn osallistua kaikkien puolustushaarojen joukoilla ja erityisosaamisalueilla kansainväliseen yhteistoimintaan ja operaatioihin kansainvälisten sitoumustemme mukaisesti sekä kykyyn vastaanottaa sotilaallista apua ja toteuttaa isäntämaatuki.”²¹⁹ – YETT 2006

Turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon (2004) mukaisesti kansainvälisen sotilaallisen kriisinhallinnan haasteeksi tulevaisuudessa luetellaan nopeaa liikkeellelähtöä edellyttävät, usein vaativat kriisinhallintatehtävät, kun kansainväliseen yhteisöön kohdistuvat odotukset puuttua siviiliväestöä uhkaaviin tai terrorismia ruokkiviin kriiseihin ovat kasvaneet. Vaativa ja laajamittainen sotilaallinen kriisinhallinta edellyttää merkittäviä sotilaallisia valmiuksia. Joukkojen käytettävyys on keskeistä ja koulutus- ja varustustason tulee olla hyvä. Tehtävien toteuttamisessa vaaditaan erityiskykyjä ja operaatiot edellyttävät vahvaa strategista kuljetus- ja tiedustelukykyä, tehokkaita johtamis- ja viestijärjestelmiä sekä yhteistoimintakykyä eri maista tulevien yksiköiden ja kaluston kesken.²²⁰

Puolustusvoimien kansainvälistä yhteistoimintakykyä kehitetään EU:n ja Naton vaatimusten, painopisteiden ja tarpeiden mukaisesti. Kriisinhallintaan tarkoitetut joukot koulutetaan ja arvioidaan kansainvälisen sertifioinnin mahdollistavalla tavalla. Erityistä huomiota kiinnitetään

verkostoavusteista sodankäyntiä^v koskevien valmiuksien, nopean toiminnan kykyjen ja erityisosaamisalueiden kehittämiseen.²²¹ Kansainvälisissä tehtävissä olevia joukkoja ja sotilastarkkailijoita on vuoden 2001 alusta alkaen johtanut Niinisaloon entisestä YK-koulutuskeskuksesta muodostettu Puolustusvoimien kansainvälinen keskus (PVKVK, Finnish Defence Forces International Centre, FINCENT).

Suoraan pääesikunnan alainen kansainvälinen keskus vastaa rauhanturvaamistoimintaan tarkoitettujen joukkojen kouluttamisesta ja perustamisesta. Keskus järjestää erilaisia kansainvälisiä kriisinhallintakursseja, mm. Pohjoismaiden kesken sovitun työnjaon mukaisesti kouluttaa myös Ruotsin, Norjan ja Tanskan sotilastarkkailijat. PVKVK hankki palautetta kansainvälisistä operaatioista ja tekee kriisinhallinnan tutkimusta, jonka avulla kriisinhallintakokemuksia voidaan hyödyntää entistä tehokkaammin kansallista puolustusta kehitettäessä. Keskus osallistuu myös poliisien ja pelastusalan siviilikriisinhallinnan kurssien järjestämiseen.²²²

Ulkoasiainministeriön tekemän tilannekatsauksen mukaan Suomi osallistui 14.11.2007 kahteentoista kriisinhallintaoperaatioon ja kriisinhallintatehtävissä oli yhteensä 648 suomalaista. Osallistumisessa pyritään keskittymään Suomen kannalta merkityksellisiin kriisialueisiin, joilla Suomen panoksen avulla on saavutettavissa lisäarvoa ja joissa voidaan tukea sopivalla tavalla kriisinhallintaa kulloinkin toteuttavien tahojen toimintaa. Tarkoituksena on samalla panostaa tehtäviin, jotka ovat Suomen kannalta mielekkäitä ja kansallista puolustuskykyä kehittäviä. Suomen osallistumistason arvioidaan tämänhetkisen tilanteen valossa arvioida säilyvän pääosin nykytasolla.²²³

4.4.4 Siviilikriisinhallinta – olennainen osa tehokasta kriisinhallintaa

Korhosen ja Sumuvuoren mukaan siviilikriisinhallinnan käsitettä pidetään yleisesti hyvin jäsentymättömänä. Eri toimijat määrittelevät siviilikriisinhallinnan monilla eri tavoilla riippuen siitä, missä asiayhteydessä termiä käytetään.²²⁴ Hallituksen esityksessä eduskunnalle laiksi siviilihenkilöstön osallistumisesta kriisinhallintaan (2004) todetaan seuraavaa: Siviilikriisinhallinnan raja suhteessa sotilaalliseen kriisinhallintaan, humanitaariseen apuun ja kehitysyhteistyöhön on epäselvä, ja toiminnot ovat osittain päällekkäisiä. Verrattuna sotilaalliseen kriisinhallintaan ja rauhanturvaamistoimintaan siviilikriisinhallinta on nimensä mukaisesti koros-

^v ”Verkostokeskeisen sodankäynti voidaan määritellä informaatioylikivoimaan perustuvaksi operatiiviseksi konseptiksi, joka verkostoimalla sensorit, päätöksentekijät ja asejärjestelmät tavoitteena yhteinen tilannekuva, parempi operaationopeus, suurempi tuhovoima, lisääntynyt taistelunkestävyys ja osittain delegoitu päätöksenteko tuottaa lopputuloksena paremman taistelukyvyin.” (ks. Rekkedal, Nils: Nykyaikainen sotataito, s. 254)

tetusti siviiliorganisaation toimintaa, vaikka se usein toteutetaan sotilaallisen kriisinhallinnan kanssa samanaikaisesti ja vastaavissa olosuhteissa. ”Siviilikriisinhallinta on käsitteenä laaja ja monitahoinen. Sen tyhjentävä määrittely tässä laissa ei ole tarkoituksenmukaista eikä mahdollista.”²²⁵

Siviilikriisinhallinta on määritelty Suomen turvallisuus- ja puolustuspoliittisessa selonteossa (2001): ”Konfliktien ennaltaehkäisyyn, ratkaisuun ja jälkihoitoon sekä pelastustoimintaan liittyvää viranomaisyhteistyötä ja asiantuntija-apua, jota toteutetaan kansainvälisten järjestöjen kautta. Myös muilla kuin hallitustenvälisillä järjestöillä on siviilikriisinhallinnassa tärkeä rooli”.²²⁶ Siviilikriisinhallinta on lähteistä riippuen määritelty monella tavalla. Yhteistä määritelmässä on se, että kyseessä on toiminta, jolla pyritään estämään yhteiskunnallisten häiriöiden puhkeaminen aseelliseksi konflikteiksi, aiheutuneiden tuhojen korjaaminen ja väestön elinmahdollisuuksien palauttaminen. Korhosen ja Sumuvuoren mukaan siviilikriisinhallinta ja muu kriisitilanteisiin liittyvä toiminta ovat väistämättä päällekkäisiä joten yksiselitteisen määritelmän muodostaminen siviilikriisinhallinnalle ei ole järkevää eikä tarkoituksenmukaista²²⁷.

Suomen turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon (2004) mukaan siviilikriisinhallinta voi pitää sisällään tarkkailu-, koulutus- ja neuvonantotehtäviä sekä poliisitoimen ja rajapoliisitoimen, oikeushallinnon, pelastustoimen, infrastruktuurin ja peruspalvelujen käytännön hoitamisen. Siviilikriisinhallinnan merkitys on suuri kriisialueiden kehityksen tukemisessa kohti demokratiaa, oikeusvaltioperiaatteen ja ihmisoikeuksien edistämistä, hyvää hallintoa ja toimivaa kansalaisyhteiskuntaa. Siviilikriisinhallintaa kehitettäessä on varauduttava voimavarojen lisäämisen ohella erityisesti tehtäviin alueella, jossa toimii yksi tai useampia sotilaallisia ja siviilikriisinhallintaoperaatioita ja tavallisesti useita kansainvälisiä järjestöjä ja kansalaisjärjestöjä. Myös nopean toiminnan kyky nähdään siviilikriisinhallinnan osalta usein yhtä ratkaisevaksi kuin sotilaallisessa kriisinhallinnassakin. Näin ollen siviilikriisinhallinnan kokonaisuuden hallitseminen muodostuu varsin haastavaksi.²²⁸

Korhosen ja Sumuvuoren mukaan varsinkin 1990-luvun aikana kehittyneet kriisinhallintakonseptit ovat osoittaneet, että konfliktialueille tarvitaan sotilaiden lisäksi demokratian, hyvän hallinnon, ihmisoikeuksien ja muiden siviilialojen asiantuntijoita. Osaltaan siviilikriisinhallinnan konseptin syntyminen on tapahtunut myös ongelmien ja epäonnistumisien kautta. YK:n rauhanpakottamisoperaation epäonnistuminen Somaliassa (UNOSOM II, 1993-1995) vakuutti, että pelkällä sotilaallisella voimalla ei voida aina saavuttaa rauhaa. Siviilikriisinhallintakonseptin liittämisen kriisinhallintaan on havaittu mahdollistavan operaatioiden lopputu-

lostien arvioinnin ja siihen vaikuttamisen sotilaallisia operaatioita ja perinteistä rauhanturvaa-
mista paremmin.²²⁹

Siviilikriisinhallinnan tavoitteena on luoda riittävän järjestyneet olosuhteet, joissa sotilaallista kriisinhallintaa ei enää tarvita. Päätöksen Suomen osallistumisesta kansainväliseen siviilikriisinhallintaoperaatioon tekee ulkoasiainministeriö. Kotimaan valmiuksia koskevat asiat mukaan lukien pelastustoimen alaan kuuluvan avun antamisen käsittelee sisäasiainministeriö.²³⁰

4.4.5 Pohdinta

Kuten jo kriisin ja kriisinhallinnan määritelmistä voidaan päätellä, kriisinhallinta on aina vaikeasti ennustettavaa ja hallittavaa toimintaa. Vaikka käsitteet ovatkin vaikeasti määriteltäviä ja moniselitteisiä, niihin ei kannata liiaksi takertua. Tämän tutkimuksen tarkoituksena ei ole muodostaa yksiselitteistä käsitettä esimerkiksi siviilikriisinhallinnasta, vaan luoda selkeä käsitys kriisinhallinnan päämääristä ja tavoitteista Suomen näkökulmasta. Osallistuminen kansainväliseen sotilaalliseen ja siviilikriisinhallintaan on keskeinen osa Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa. Kriisinhallinta tulee nähdä huomattavasti laajemmassa viitekehyksessä, kuin pelkästään puolustusvoimien näkökulmasta.

Siviilikriisinhallinnan merkitys nykyaikaisessa kriisinhallinnassa on suuri ja se tulee kasvaan tulevaisuuden kriisinhallintaoperaatioissa entisestään. Vaikka tässä tutkimuksessa kriisinhallintaa lähestytään sotilaallisesta näkökulmasta, ei siviiliulottuvuutta pidä unohtaa. Kriisinhallinta tulee nähdä kokonaisuutena koordinoituja sotilaallisia ja siviilitoimenpiteitä, joiden tavoitteena on ennaltaehkäistä konfliktien kärjistyminen kriisiksi, jo puhjenneiden kriisien lopettamiseksi ja rauhan palauttamiseksi konfliktialueelle.

Euroopan unioni on Suomen kannalta keskeinen foorumi kansainväliseen kriisinhallintaan ja sotilaallisiin kriisinhallintaoperaatioihin osallistumiseksi. Osallistumalla EU:n kriisinhallintaoperaatioihin Suomi vahvistaa asemaansa kansainvälisenä toimijana ja samalla edistää maamme valtiollista turvallisuutta. Puolustusvoimien kansallisten suorituskykyjen näyttäminen kansainvälisissä kriisinhallintaoperaatioissa luo pohjaa myös motollemme uskottavasta kansallisesta puolustuksesta. Vaikka puolustusvoimien tärkeimpänä tehtävänä on edelleen Suomen puolustaminen, on syytä muistaa, että kansainvälisen ulottuvuuden kehittäminen palvelee myös kansallisen puolustuksen kehittämistä.

4.5 Euroopan unionin kriisinhallintakonsepti

Euroopan unioni on Maastrichtin sopimuksesta²³¹ 1992 lähtien pyrkinyt kehittämään yhteistä turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaa (ETPP)^{vi}. EU:n kriisinhallintakykyä luodaan osana unionin ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa. Kölnin huippukokous vuonna 1999 määritteli tavoitteet yhteiselle eurooppalaiselle turvallisuuspolitiikalle, johon sisältyy myös yhteinen puolustuspolitiikka. Sen mukaan unionille on luotava itsenäinen toimintakyky kriisien hallinnassa, joka edellyttää uskottavaa sotilaallista kapasiteettia ja toimintakykyä sekä tehokasta suunnittelu- ja päätöksentekojärjestelmää.²³²

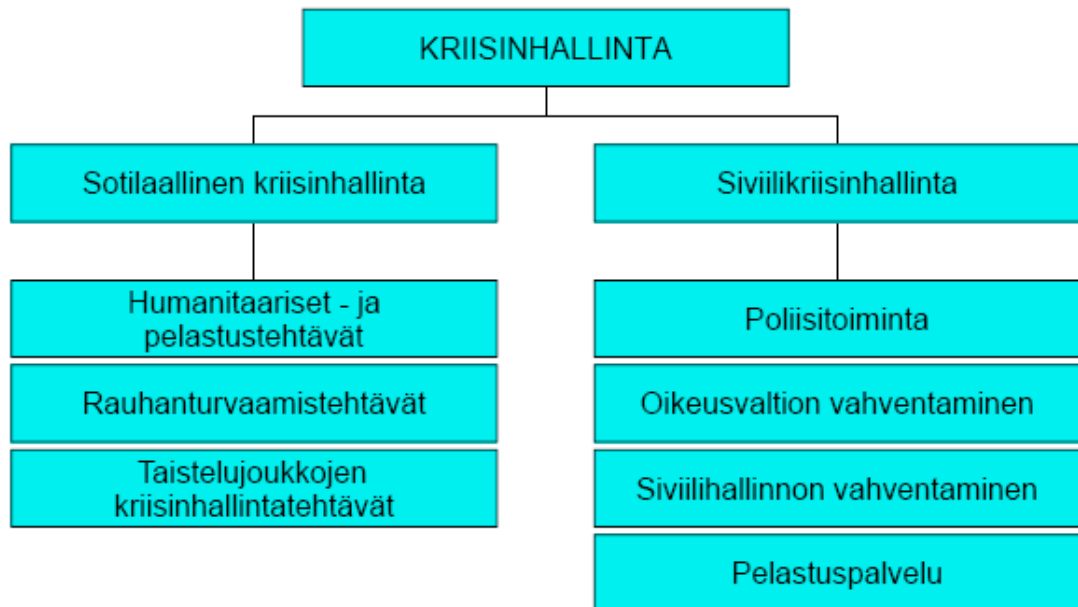
Euroopan turvallisuusstrategiassa (European Security Strategy) Euroopan unioni määrittelee riskejä ja uhkia, jotka tulee ottaa huomioon. Uudet uhkat, joita Eurooppa kohtaa ovat entistä moninaisempia, näkymättömämpiä ja vaikeammin ennustettavissa. Strategiassa lausutaan myös, että yksikään valtio ei pysty selviytymään nykypäivän kompleksisista ongelmista yksinään. Merkittävimmiksi uhkatekijöiksi luetellaan terrorismi, joukkotuhoaseiden leviäminen, alueelliset konfliktit, järjestäytynyt rikollisuus ja toimintakyvyttömät valtiot. Laajamittaista sotilaallista aggressiota mitään jäsenvaltiota kohtaan pidetään epätodennäköisenä.²³³

Uhkamallit vaativat Euroopan turvallisuus- ja puolustuspolitiikan (ETPP) sekä jäsenvaltioiden asevoimien kehittämistä. Perinteisen, omaan maanpuolustukseen perustuneen lähestymistavan, ei nähdä enää riittävän nykyisessä toimintaympäristössä. EU:lla täytyy olla kyky reagoida ennen kuin vakavat kriisit puhkeavat. Useita operaatioita täytyy kyetä suorittamaan yhdenaikaisesti ja joukkojen täytyy olla joustavia ja liikkuvia.²³⁴

EU:n sotilaallisen kriisinhallinnan tehtävät eli Petersbergin tehtävät ovat alun perin määritelty Länsi-Euroopan unionille (WEU) vuonna 1992 ja sittemmin ne sisällytettiin Ruotsin ja Suomen aloitteesta Amsterdamin sopimukseen vuonna 1999.²³⁵ Tehtävät sisältävät kolme pääkohtaa ETYJ:n tai YK:n mandaatilla. Nämä ovat humanitaariset ja pelastustehtävät, rauhanturvaamistehtävät ja taistelujoukkojen kriisinhallintatehtävät. Humanitaariset ja pelastustehtävät sisältävät evakuoinnin, humanitaariset tehtävät, suojauksen ja turvaamisen, humanitaarisen avun ja huollon. Rauhanturvaamistehtäviä ovat muun muassa diplomaattinen ennaltaeh-

^{vi} Euroopan turvallisuus- ja puolustuspolitiikka (ETPP) on osa EU:n yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa (YUTP). Se sisältää mm. sotilaalliset ja siviilikriisinhallintaoperaatiot, sotilaallisen ja siviilivoimavaratyön, puolustusmateriaalialan yhteistyön Euroopan puolustusviraston puitteissa ja rakenteiden-, toimintatapojen ja yhteistyön kehittämisen. ETPP käsittelee myös muuta toimintaa, kuten tutkimus-, koulutus- ja harjoitustoiminta sekä yhteistyötä kolmansien osapuolten (YK, Nato, Etyj, AU, Venäjä, jne.) kanssa. (ks. esim. Ulkoasiainministeriö, www.formin.finland.fi/public/default.aspx?contentid=70031)

käisy, YK-rauhanturvaaminen, kuten tarkkailu, väliintulo, sisäinen rauhoittaminen, väestön suojaaminen ja sanktioiden valvonta. Taistelujoukkojen kriisinhallintaa on esimerkiksi rauhan palauttaminen YK:n mandaatilla. Petersbergin tehtävien painopiste tulee olla kriisien ennaltaehkäisyssä.²³⁶ Alla olevassa kuviossa selvennetään EU:n kriisinhallinnan jaottelua.

Kuvio 12. Kriisinhallinnan jako Euroopan unionin mukaan

Euroopan unionin sotilaallisen kriisinhallintakyvyn muodostamisessa on saavutettu Helsingin voimavaratavoitteet (Helsinki Headline Goal 1999), joiden mukaan unionin tulee pystyä käynnistämään 60 päivän kuluessa 60 000 sotilaan kriisinhallintaoperaatio ja ylläpitämään sitä vuoden ajan. Suomen joukkotarjouksen unionille muodostaa monipuolisesta erityisosaamisesta koostuva kansainvälinen kriisinhallintakyky, joka on ilmoitettu myös NATO:n ja YK:n käyttöön niiden johtamissa operaatioissa.²³⁷ Yhteensä EU:n joukkoluetteloon (Force Catalogue) kirjattiin noin 100.000 sotilaan, 400 hävittäjälentokoneen ja 100 aluksen suuriset voimavarat.²³⁸

4.5.1 Euroopan unionin taisteluosastot – esimerkki unionin suorituskyvystä

EU:n ratkaisu kansainvälisen sotilaallisen kriisinhallinnan haasteisiin on taisteluosastokonsepti (EU Battlegroups Concept). EU:n taisteluosastot ovat EU:n sotilaallisen kriisinhallinnan yksi väline osana Euroopan turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaa.²³⁹ Taisteluosasto on yleisnimitys sotilaalliselle joukolle, joka pystyy itsenäiseen toimintaan ilman ylemmän johtoportaan

tukea. Käytännössä kyse on tietyn tukijoukon vahvennetusta pataljoonasta. Taisteluosasto-konsepti hyväksyttiin kesäkuussa 2004 ja se saavutti täyden toimintakyvyn 1.1.2007²⁴⁰. Konseptin mukaisesti kukin taisteluosasto käsittää peruskokoonpanossaan yhteensä noin 1500 henkilöä sekä tarvittavat ilmavoima-, merivoima- ym. vahvennukset. Pohjoismaisen taisteluosaston johtoesikuntana toimii englantilainen esikunta lähellä Lontoota.²⁴¹

EU:n taisteluosastojen tarkoituksena on tukea lyhytkestoisissa mutta mahdollisesti vaativissa tehtävissä etenkin YK:n rauhanturvaoperaatioita niiden alkuvaiheessa tai tilanteessa, jossa kriisin eskaloituminen vaatii alkuperäisten YK-järjestelyiden muuttamista. Esimerkkinä mainitaan Kongon demokraattisessa tasavallassa kesällä 2003 toteutettu EU-operaatio Artemis. EU ei ole kuitenkaan taisteluosastojen perustamisen myötä omaksumassa uusia tehtäviä^{vii}, vaan tehtävien vaativuus syntyy ennen kaikkea nopeasta toimintavalmiudesta.²⁴²

EU kykenee tekemään päätöksen viiden päivän kuluessa operaatiota koskevan kriisinhallinta-konseptin hyväksymisestä ja joukot kykenevät aloittamaan operaation toimeenpanon operaatioalueella 10 päivän kuluttua päätöksestä. Käytettävät joukot (vuorossa oleva taisteluosasto) ovat tästä johtuen 5-10 vuorokauden valmiudessa. Operaatioalue sijaitsee lähtökohtaisesti 6000 kilometrin säteellä Brysselistä ja joukkoja on kyettävä ylläpitämään alueella 30-120 vuorokautta. Joukkojen harjoittaminen on jäsenmaiden vastuulla, käytännössä taisteluosastojen harjoittaminen tapahtuu pitkälti Nato-harjoitusten kautta.²⁴³ Suomi osallistuu Pohjoismaiseen taisteluosastoon 221 sotilaan voimin. Sotilaallisesti omavaraiseen taisteluosastoon joukkoja luovuttavat Suomen ja Ruotsin lisäksi Norja, Viro sekä Irlanti. Osaston vahvuus on kokonaisuudessaan 2434 henkilöä, sen pääjoukon muodostaa 835 sotilaan vahvuinen 41. RRBn (Rapid Reaction Battalion).²⁴⁴

EU:n kriisinhallintaoperaatiot on suunniteltu toteutettavan yhteisoperaationa kaikkien puolustushaarojen tiiviissä yhteistyössä. Maakomponentin, merikomponentin sekä ilmakomponentin toiminnan yhteensovittamiseksi on NATO:lta peritty ajatus CJTF-esikunnasta^{viii} (Combined Joint Task Force). CJTF-esikunta on operaatiokohtainen yhteisesikunta, jonka tarkoituksena on tehokas ja yhdenmukainen voimien käyttö tehtävän toteuttamiseksi. Merikomponenttina käsitetään alusten lisäksi merivoimien ilma-alukset, maihinnousu-alukset ja merijalkaväki.²⁴⁵

^{vii} Taisteluosastojen tehtävät kattavat ns. Petersbergin tehtävien koko kirjon: yhteiset toimet aseistariisunnan alalla, humanitaariset ja pelastustehtävät, neuvonta ja tuki sotilasasioissa, konfliktin esto ja rauhanturvaaminen, taistelujoukkojen tehtävät kriisinhallinnassa, rauhan palauttaminen ja konfliktin jälkeinen vakauttaminen.

Unionin sotilaallisen toimintakyvyn pohjautuessa jäsenmaiden kansallisiin voimavaroihin, nousevat erityisesti suurten unionimaiden toimintakyky ja yleisen johtamiskyvyn sekä strategisen kuljetus- ja tiedustelukyvyn puutteet merkittävään asemaan.²⁴⁶

4.5.2 Euroopan unionin merellinen sotilaallinen kriisinhallinta

Maantieteellisestä näkökulmasta Eurooppa on merien ympäröimä niemimaa jota halkovat lukuisat joet ja kanavat. Euroopan mantereella on enemmän rantaviivaa kuin esimerkiksi Venäjällä tai Yhdysvalloilla. Poliittisesta näkökulmasta tämä tarkoittaa sitä, että jäsenvaltioiden lainkäyttövaltaan kuuluu pinta-alaltaan enemmän meri- kuin maa-alueita.²⁴⁷ EU:n 20 rannikkovaltion 70 000 kilometrin rantaviivan tuntumassa asuu 50 % unionin väestöstä. Komentaja Helaniemen mukaan merellinen turvattomuus on viime vuosina lisääntynyt merirosvouden ja salakuljetuksen takia. Tästä syystä unionin mielenkiinto merten turvallisuuteen on viimeisen kahden vuoden aikana kasvanut.²⁴⁸ Wikströmin mukaan merivoimat ovat keskeinen toimija pyrittäessä vaikuttamaan muodostuviin uhkiin ja vallitsevaan epäjärjestykseen ennen niiden rantautumista Eurooppaan.²⁴⁹

EU:n sotilaallisen kriisinhallintakyvyn kehittäminen kohdistui pitkään pelkästään maajoukkojen ja niiden toimintaedellytysten kehittämiseen. Merivoimakomponentin systemaattinen kehittäminen aloitettiin 2000-luvun alussa Euroopan merivoimien komentajien foorumin (Chiefs of European Navies, CHEN) toimesta. CHENin vuonna 2001 tekemän ”European Maritime Initiative” – aloitteen tarkoituksena oli selkeyttää merellisen komponentin käytettävyyttä ETPP:n mukaisissa kriisinhallintatehtävissä.²⁵⁰ Vuosien 2006 – 2007 aikana on EU:lla ollut merkittäviä merellisen turvallisuuden prosesseja käynnissä. Helaniemen mukaan prosessit tulevat tuottamaan ainakin kolme konkreettista tuotosta: EU:n meristrategian (Maritime Policy), EU:n merellisen nopeantoiminnan konseptin (Maritime Rapid Reaction Concept) ja EU:n taisteluosaston merellisen komponentin aktivoimisohjeen (MTG Standing Operation Procedure).²⁵¹ EU:n sotilaallisen kriisinhallinnan tehtävien vaatimusten mukaisesti merivoimakomponentilla tulee olla kyky osallistua intensiiviseen sotilaallisen kriisinhallintaan, mutta myös siviilioperaatioiden tukemiseen. Sotilaallisen kriisinhallinnan asettamia vaatimuksia merivoimakomponentille ovat pitkän toiminta-alueen ilmataistelukyky, tulituki, tiedustelu ja valvonta, joukkojen ja toiminnan suojaaminen sekä merikuljetukset.²⁵² Operaatioesikunnat voivat toimia alukselta käsin. Alusosastolla on koostumuksesta riippuen kyky ilmakuljetuksiin, tie-

viii ”CJTF-konsepti tarkoittaa monikansallista (Combined)ja useista puolustushaaroista koostuvaa (Joint), erityistä tehtävää varten muodostettua (Task Force) organisaatiota.” (ks. Nurmi, Sami: Combined Joint Task Force (CJTF) –järjestely kriisinhallinta- ja rauhankumppanuusyhteistyön välineenä, s.9)

dustelu- ja valvontavalmiuksia ja mahdollisuudet toiminnan ja henkilöstön turvallisuuden suojaamiseen. Lisäksi sillä on hyvät johtamis- ja viestiyhteydet, mahdollisuus suorittaa merikuljetuksia ja varastoida sekä toimia majoittavana osastona. Osastolla on myös hyvät sairaanhoito- ja evakuointi valmiudet. Merivoimakomponentin merkitys korostuu erityisesti, jos lentokentät ja tieyhteydet toiminta-alueella ovat toimintakelvottomia.²⁵³

Merisodankäynnin kehityslinjoja julkaisussa käsitellään merivoimien toimintaa ja kehitystä tulevaisuudessa maailmanlaajuisesta näkökulmasta. Kirjoittajat uskovat, että merivoimilla tulee olla kykyä toimia ympäri maailman kansainvälisissä kriisipesäkkeissä. YK:n ja EU:n rooli nähdään merkittäväksi myös merivoimakomponentin näkökulmasta. Julkaisun mukaan merivoimia tullaan käyttämään yhä enemmän rauhanturva- ja humanitaarisissa tehtävissä varsinaisten taistelutehtävien ohella. Merivoimien rooli kansainvälisessä kriisinhallinnassa on merkittävä maihinnousujoukkojen ja tarvittavan kaluston kuljettamisessa toiminta-alueelle sekä toimiminen operaatioiden johto- ja koordinoitipaikkana merellä (varsinaisten taistelutai pelastustoimien ollessa mantereella).²⁵⁴

Tulevaisuuden merioperaatioiden uskotaan vaihtelevan ennaltaehkäisevästä rauhanturvaoperaatiosta maihinnousun valmisteluun ja varsinaiseen maihinnousuun. Merivoimien yksiköillä tai merivoimien suojaamilla yksiköillä voidaan siirtää joukkoja kohdealueelle jo mahdollisen kriisin varhaisessa vaiheessa. Alusosastojen tehtäviä voivat tällöin olla esimerkiksi kauppassaarron valvonta tai tiedusteluun ja valvontaan liittyvät tehtävät. Merivoimilla säilytetään edelleen kyky voimannäyttöön ja aseelliseen vaikuttamiseen rannikon kohteita vastaan. Tulevaisuuden tehtävien uskotaan vaativan kaikilta aluksilta kykyä liittyä osaksi verkostosodankäyntiä. Informaation määrän hallinta ja olennaiseen tietoon keskittyminen on tärkeää. Merivoimia kehitetään yhteistoimintakykyisiksi muiden puolustushaarojen kanssa, jolloin operaatioita voidaan johtaa yhdestä yhteisestä johtoesikunnasta. Merivoimissa ei tulla kehittämään enää erikseen taistelutoimiin kykeneviä joukkoja ja kalustoa sekä rauhanturvaamiseen soveltuvia yksiköitä, vaan tulevaisuudessa samat joukot toimivat kaikissa eri tehtävissä. Tämä tuottaa nykyistä monipuolisempia joukkoja ja välineitä ja mahdollistaa merivoimien joustavan ja tehokkaan käytön eri operaatioissa.²⁵⁵

4.5.3 Merivoimien tehtävät EU:n merellisessä kriisinhallinnassa

EU:n kokonaismerivoimakonseptin sekä merellisen nopean toiminnan taisteluosastokonseptin tehtävät ja toimintaskenaariot on johdettu Petersbergin tehtävistä, Euroopan unionin turvalli-

suusstrategiasta ja Headline Goal 2010^{ix} tavoitteista. Wikströmin mukaan Petersbergin tehtävissä ongelmaksi muodostuu niiden suoran sovellettavuuden hankaluus merellisiin kriisinhallintaoperaatioihin, varsinkin vaativimpien tehtävien osalta. ETPP:n mukaiset sotilaallisen kriisinhallinnan tehtävät voidaan nähdä ensisijaisesti maalla tapahtuvan kriisinhallinnan näkökulmasta laadituiksi.²⁵⁶ Viisi Euroopan unionin turvallisuus- ja puolustuspolitiikan mukaista sotilaallisen kriisinhallinnan tehtävää tai suunnitteluskenaariota ovat:

1. Osapuolten erottaminen voimankäytöllä (Separation Parties by Force, SOPF)
 - sis. taistelujoukkojen kriisinhallintatehtävät
 - rauhanpalauttamistoimet
 - (meri)yhteyksien suojaaminen
2. Vakautus, jälleenrakennus ja kolmansien osapuolten sotilaallinen avustaminen (Stabilisation, Reconstruction and Military Assistance to 3rd Countries, SR)
 - sis. rauhanturvaaminen
 - instituutioiden rakentaminen
 - turvallisuussektorin uudistaminen
 - kolmansien osapuolten tukeminen terrorismin vastaisessa toiminnassa
3. Konfliktin esto (Conflict Prevention, CP)
 - sis. ennaltaehkäisevä väliintulo
 - joukkojen ennaltaehkäisevä käyttö
 - aseidenriisunta
 - saarto-operaatio
 - aseiden ja vaarallisten aineiden leviämisen ehkäisy
4. Ei-rauhanomainen evakuointioperaatio (Evacuation Operation in a non permissive environment, EO)
5. Avustaminen humanitaarisissa operaatioissa (Assistance to Humanitarian Operations, HA).²⁵⁷

Merellisen kriisinhallinnan mahdolliset tehtävät on valittu ETPP-skenaarioiden alakohtien mukaisista tehtävistä. Tehtävissä käsitellään myös merellisten turvallisuusoperaatioiden (Maritime Safety Operations, MSO)^x mahdollista liittymistä ETPP-tehtäviin. Tehtävien valinnassa ja esittelyssä on tukeuduttu Wikströmin tutkimukseen ”Euroopan unionin merellisen toimin-

^{ix} Yleistavoite 2010 (Headline Goal 2010) mukaisesti sotilaallisen kriisinhallintakyvyn edelleen kehittämisen painopiste on laadullisissa kysymyksissä, eli sotilaallisten voimavarojen yhteistoimintakyvyn, toimintavalmiuden ja ylläpidettävyyden parantamisessa. (ks. www.formin.fi, EU:n sotilaallinen kriisinhallinta.)

takyvyn kehittyminen ja sen näkymät”. Wikström tarkastelee merellisiä kriisinhallintatehtäviä meristrategian näkökulmasta.

”Osapuolten erottaminen voimalla” – skenaariossa korostuu merivoimien kyky projisoida (keskittää) voimaa sekä tukea maalla ja maalta toimivia joukkoja mereltä käsin tapahtuvalla huollolla. Sotilaallista voimaa käytettäessä rannikon läheisyydessä, merivoimien yksiköt kykenevät tukemaan maajoukkoja tiedustelussa ja valvonnassa sekä suojaamaan niitä ilmatorjuntaa ja tykistöasetta käyttäen.²⁵⁸

”(Meri)yhteyksien suojaamisessa” merivoimien tehtäviä ovat strategiset merikuljetukset sekä niiden suojaaminen ja tarvittava saattaminen. Riskialttiille alueelle suunnattavat amfibiojoukot, maihinnousu sekä meritse tuotava huolto edellyttävät tarvittaessa miinantorjuntayksiköiden käyttöä.²⁵⁹

”Vakautus ja jälleenrakennus” –skenaario edellyttää avustuskuljetusten pääsyä purkusatamiin häirittyjen meriyhteyksien tai miinavaarallisten alueiden lävitse. Merivoimien tehtäviä tällöin ovat suojaus- ja miinantorjuntatehtävät sekä voiman projisointi. Kyseisen skenaarion rauhanturvatehtävät voivat merivoimien osalta olla rannikon läheisyydessä tapahtuvaa partiointia, tulitauon sekä mahdollisen asesaarron valvontaa. Merivoimien rauhanturvatehtäviin kuuluu myös kriisin jälkeinen miinanraivaus.²⁶⁰

”Konfliktin estossa” joukkojen ennaltaehkäisevä käyttö tarkoittaa isäntämaan tuesta riippumattomien laivastoyksiköiden suuntaamista konfliktialueelle. Tehtävänä on hyödyntää laivastodiplomatian keinoja tilannekuvan ja – tietoisuuden kasvattamiseksi poliittisen päätöksenteon tukena sekä pyrittäessä luomaan mahdollinen pelotevaikutus. Ennaltaehkäisy voisi edellyttää myös väliintuloa ja voiman projisointia taktisin amfibiojoukoin. Laivastoyksiköillä tehtävät voisivat olla maajoukkojen tukemista tiedustelulla, valvonnalla sekä ilmatorjunnalla ja laivatykistöllä.²⁶¹

”Aseidenriisunta ja saarto-operaatiot sekä aseiden ja vaarallisten aineiden leviämisen ehkäisy” liittyvät Wikströmin mukaan ETPP-tehtävissä kiinteästi yhteen. Merivoimien näkökulmasta kyse on eri muodoissa toimeenpantavista saartotoimista, joissa yhdistetty laivasto- ja amfibiojoukkojen toiminta merellä ja satamissa voisi olla vartenotettava vaihtoehto. Tehtäviä

^x Keskeistä MSO –tehtäville on YK:n merioikeusyleissopimuksen mukaisen meren käytön ja merenkulun vapauden hyödyntäminen ja myös sen turvaaminen. (ks. Wikström s. 141)

voidaan tukea merellisillä turvallisuusoperaatioilla pyrittäessä ennaltaehkäisemään (joukkotuhou)aseiden leviämistä.²⁶²

”Ei-rauhanomainen evakuointioperaatio” voi tarkoittaa henkilöstön ja materiaalin evakuointia taktista ilmakuljetuskalustoa käyttäen maalta merelle oleville (tuki)aluksille. Amfibio- tai maajoukkojen suorittamaa evakuointia suojataan ja tuetaan mahdollisuuksien mukaan laivastoyksiköillä.²⁶³

”Evakuointi- ja avustustehtävät humanitaarisissa operaatioissa” skenaariossa korostuu alusten kyky pitkäkestoiseen toimintaan, kyky kuljettaa suuria määriä avustustarvikkeita, vettä ja tarvittavaa pelastushenkilöstöä kun on kyse infrastruktuurin tuhoutumisen tai puhtaan veden puutteen aiheuttamista pelastustoimista. Olennaista on myös kyky evakuoida ja hoitaa katastrofin uhreja sairaala- ja huoltoaluksilla. Wikströmin mukaan kokemukset humanitaaristen operaatioiden avustustehtävistä puoltavat merivoimien käyttöä laajamittaisen tuhon seurauksena syntyneen katastrofin hoidossa. EU on ulottamassa evakuointi- ja avustustehtäviä entistä kauemmaksi, jopa viidentoistatuhannen kilometrin etäisyydelle Brysselistä.²⁶⁴

Merellisillä turvallisuusoperaatioilla (MSO) voidaan Wikströmin mukaan tukea meriyhteysien ja – kuljetusten suojaamista epäsuorasti tai suoria keinoja käyttäen. Epäsuorina keinoina luetellaan mm. alueellisen vakauden luominen ja järjestyksen ylläpito uhanalaisilla meri- ja kapeikkoalueilla meriliikenteen turvallisuuden ja merenkäytön vapauden varmistamiseksi. Toiminta on luonteeltaan jatkuvaa ja pitkäkestoista. Suora keino on merikuljetusten saattaminen. MSO –tehtäviin voivat liittyä laivastodiplomatian mukainen tiedustelu tai aktiivisemmalla toiminnalla ”vastustajaan” suunnattu pelotevaikutus. Tällöin tehtävässä olevat yksiköt toimivat eteentyönnettynä ensivoimana. Merelliset turvallisuusoperaatiot eivät kuulu nykyisellään ETPP:n mukaisiin kriisinhallinnan tehtäviin.²⁶⁵

Yhteenvedona merellisen kriisinhallinnan tehtävistä voidaan todeta, että ne ovat pääosin joko merikuljetuksien suojaamiseen tai suorittamiseen liittyviä tehtäviä tai maajoukkojen tukemista (huolto)kuljetuksin. Vaativimmat tehtävät edellyttävät aseellisen voiman käyttöä. Myös miinantorjunnalla on keskeinen rooli useassa tehtävätyypissä. Wikströmin mukaan perinteisiä rauhanturva- ja jälleenrakennustehtäviä lukuun ottamatta ETPP:n mukaiset tehtävät edellyttävät nopean toiminnan kykyä. EU pyrkii kehittämään nopean toiminnan merellistä konseptia itsenäisen merellisen toimintakyvyn luomiseksi²⁶⁶. Tällä hetkellä unionin merellisen nopean toiminnan osasto koostuu muutamasta aluksesta²⁶⁷.

4.5.4 Pohdinta

Euroopan muuttuvan turvallisuusympäristön nähdään asettavan EU:n kriisinhallinnalle entistä kovempia vaatimuksia. Sotilaalliselta kriisinhallinnalta edellytetään nopeaa reagointikykyä ja varautumista entistä haastavampaan kriisinhallintaan, mahdollisesti kaukana Euroopan reuna-alueilla. Maajoukkojen osalta ratkaisuna on taisteluosastokonsepti, joka on jo saavuttanut täyden toimintakykynsä. Taisteluosastojen tehokkaan käytön ongelmaksi muodostuu unionin strategisen kuljetuskyvyn puute. Kokonaisuudessaan unionin tehokas kriisinhallinta vaatii myös merellisen kriisinhallintakyvyn kehittämistä. EU:n sotilaallisen kriisinhallinnan mukaiset tehtävät edellyttävät nopean toiminnan kykyä myös merivoimilta. Merellisen komponentin nähdään olevan merkittävässä roolissa ehkäistessä ”uusien uhkien rantautumista Eurooppaan”.

Suomen merivoimien näkökulmasta tarkasteltuna EU:n merellisen kriisinhallinnan tehtävät ovat varsin samantyyppisiä kuin mihin kotimaan puolustusta varten harjoitellessa varaudutaan. Tästä johtuen ns. sivuhuomiona voitaneen todeta, että merivoimillamme pitäisi olla kaluston ja osaamisen puolesta hyvät edellytykset osallistua useimpiin EU:n kriisinhallintatehtävien mukaisista merellisistä operaatioista. Wikström toteaa EU:n merellisen toimintakyvyn olevan kuitenkin varsin vähäinen ja monilta osin alkuasteella. Sitä voidaan ja pitääkin kehittää niin ETPP- kuin MSO – tyyppistenkin tehtävien asianmukaiseksi hoitamiseksi.²⁶⁸

4.6 Visiosta missioon – vaikutusperusteinen merellinen kriisinhallintaoperaatio

Kuten edellä on todettu, EU:n merellisen toimintakyvyn kehittäminen on ollut pitkään vaatimatonta ja EU:n suorittamissa kriisinhallintaoperaatioissa Balkanilla ja Afrikassa unionimaiden merivoimilla ei ole ollut merkittävää roolia.²⁶⁹ Tästä syystä EBAO:n soveltamismahdollisuuksia tarkastellaan EU:n merellisiä kriisinhallintatehtäviä vastaavassa operaatiossa, NATO:n suorittamassa operaatio Active Endeavourissa (OAE). Tarkastelun päämääränä on pohtia miten vaikutusperusteisen toimintamallin periaatteet toteutuivat tai eivät toteutuneet ko. operaatiossa. Tarkastelussa keskitytään vaikutusperusteisen ajattelumallin ilmenemiseen yleisesti sekä konseptin tärkeimpien ulottuvuuksien (fyysinen, informaatio ja psykologinen taso) osalta. OAE tarjoaa hyvän esimerkin ja viitekehyksen merellisestä kriisinhallintaoperaatiosta. Operaatiota tarkastellaan yleisellä tasolla. Tarkoituksena ei ole mennä yksityiskohtien vertailuun operaation suunnittelussa ja toteutuksessa.

4.6.1 Operaatio Active Endeavour

Operaatio Active Endeavour on NATO:n merivoimaoperaatio, joka on osa terrorismin vastaista taistelua ja vastaa Välimeren meriliikenteen valvonnasta ja suojaamisesta. Operaatiota johtaa MCCNapoli ja siitä vastaa vuorollaan NATO:n pysyvät laivasto-osastot jakautuen kahden taistelu-osastoon. Operaatioon kuuluu yli 10 NATO-alusta kerrallaan. OAE sai lähtölaukauksensa Yhdysvaltoihin 11.9.2001 kohdistuneista terrori-iskuista. Toiminnan nopean aloittamisen mahdollisti NATO:n pysyvien laivasto-osastojen (Standing Naval Forces Atlantic, SNFL ja -Mediterranean, SNFM) käyttö. Operaation valmistelu ja siirtyminen käskettiin Välimeren pysyvälle osastolle, joka oli parhaillaan harjoittelemassa Espanjan vesillä. Osastoon kuului 8 hävittäjää ja fregattia sekä yksi sukellusvene ja ilma-aluksia, etenkin merivalvontakoneita. Näitä tukivat eri maitten kansalliset tankkerit vuorotellen. Osaston tehtävänä oli läsnäolollaan ennaltaehkäistä terrorismin vaikutusmahdollisuuksia. Oleellista oli myös kytkeä meriliikenteen normaali valvonta ja ohjaus operaatioon mukaan.²⁷⁰

Operaation alkuperäinen tehtävä oli suorittaa voimannäyttöoperaatio itäisellä Välimerellä mukaan lukien US/NATO operaatioitten tukeminen. Tällä osoitettiin NATO:n päättäväisyyttä terrorismin vastaisessa taistelussa. Joulukuussa 2001 Yhdysvallat pyysi NATO:a laajentamaan tehtävää kattamaan myös tiedustelun, valvonnan, seurannan ja tunnistamisen. Operaation tehtävää laajennettiin vuonna 2002 käsittämään 1. valmistautumisen eri käskystä suojaamaan arvokkaita ja vaarallisia merikuljetuksia, 2. valmistautumisen eri käskystä turvaamaan merikapeikat, merikuljetusreitit ja öljykentät sekä 3. NATO:n Välimeridialogin maihin suunnatun diplomaattisen toiminnan tukeminen. Helmikuussa 2003 operaatio laajennettiin länteen, käsittämään Gibraltarin salmen meriliikenteen turvaamisen ja valvomisen. 29.4.2003 otettiin käyttöön myös luvanvaraisten alustarkastusten suorittaminen (compliant boarding) ja huhtikuussa 2004 operaatioalue edelleen laajennettiin kattamaan koko Välimeren alue.²⁷¹ (Kuva operaatioalueesta on liitteessä 1.)

4.6.2 Vaikutukseen perustuvien operaatioiden ilmenemismuodot

EBAO:n soveltaminen. Operaatio Active Endeavour aloitettiin vaikutusperusteisen mallin mukaisesti reagoimalla terrori-iskuun välittömästi. Keskeisenä tekijänä oli poliittisella tasolla nopeasti tehty päätös, joka loi sotilaalliselle ulottuvuudelle toimintaedellytykset. Poliittinen taso on yksi tärkeimmistä EBAO:n käsittämistä kansallisen voiman keinoista nopeaa (sotilaallista) reagointia vaativissa operaatioissa. Kriisinhallinnassa operaatiot käynnistyvät usein sotilaallisen komponentin näkökulmasta rauhan aikaisten toimivaltuuksien vallitessa. Tällöin po-

liittinen ulottuvuus on vastuussa siitä, kuinka nopeasti ns. OODA-loopin mukaiseen operatiiviryhtiin päästään. Vaikutusperusteinen operointi edellyttääkin kaiken kansallisen voiman tehokasta hyödyntämistä haluttuun vaikutukseen ja lopputulokseen pääsemiseksi. Malli vaatii uudenlaisen ajattelutavan omaksumista. Operaatioita ja operaatioympäristöä on ymmärrettävä aiempaa laajemmin. Kriisinhallinnan toimintaympäristössä vaikutusperusteisen, nopean toiminnan edellytyksenä ovat poliittisen päätöksenteon lisäksi korkeassa valmiudessa olevat liikkuvat operatiiviset joukot. OAE:ssa operaation nopean käytännön toimeenpanon mahdollistivat NATO:n pysyvät laivasto-osastot.

EBAO:n näkökulmasta strategisella tasolla päätetty haluttu loppuasetelma OAE:ssa oli estää terrorismin vaikutusmahdollisuudet Välimerellä ja osaltaan turvata meriliikenteen jatkuminen. Haluttu vaikutus oli ensisijaisesti psykologinen. Tavoitteena oli luoda riittävä ennaltaehkäisevä pelotevaikutus tai uhka ”vastustajalle” jotta sen ei kannata aloittaa toimintaansa alueella. Fyysisellä tasolla vaikutuksen tuottamiseksi käytettiin joukkojen ennakoivaa liikettä lähettämällä taisteluosasto alueelle jatkuvaan partiointiin. Psykologisten vaikutusten lisäksi taisteluosaston käytöllä on myös suora fyysinen vaikutus ”vastustajan” toimintaan, jonka aiheuttaa osaston suorittamat tarkastus, valvonta ja seurantatehtävät. Taisteluosaston kokoonpanolla pyrittiin ottamaan kantaa ”taistelutilaan” mahdollisimman kokonaisvaltaisesti (tässä tapauksessa veden alla, -päällä ja ilmassa).

Informaatiotason näkökulmasta haluttujen vaikutusten tuottamiseksi vaaditaan riittävän hyvän tilannetietoisuus ja reaaliaikainen tilannekuva operaatioympäristöstä vastustajan tarkkailemiseksi ja omien toimien hallitsemiseksi. OAE:ssa käytetyt informaatiotason ”sensorit” olivat sukellusveneitä, pinta-aluksia, lentokoneita ja merivalvonnan muita sensoreita. Operaatioympäristön kokonaisvaltainen huomioiminen ja hyväksikäyttö kuuluvat EBAO:n perusajatuksen pyrittäessä saavuttamaan päätöksentekoylivoima ja nopeampi reagointikyky vastustajaan nähden. Ongelmaksi OAE:n tyyppisessä operaatiossa tulee ”näkymätön” ja vaikeasti määriteltävä vastustaja. Oman toiminnan tuottamia suoria ja epäsuoria vaikutuksia vastustajassa on lähtökohtaisesti todella vaikea arvioida. Tehtävää hankaloittaa entisestään kun vastassa on terrorismin kaltainen epäsymmetrinen uhka.

EBAO:n psykologisella (kognitiivinen) tasolla tarkasteltuna OAE:ssa suoritettiin suunnitelmien aktiivista päivittämistä ja operaatiota laajennettiin tarpeen mukaan lopulta käsittämään koko Välimeren alue. Liittouman kaikkia joukkoja pyrittiin käyttämään tehokkaasti hyväksi. NATO pyrki sitomaan myös rauhankumppanimaansa sekä välimeren dialogin (VD) maat (Algeria, Egypti, Israel, Jordan, Mauritania, Marokko ja Tunisia) mukaan terrorismin vastai-

seen taisteluun. VD-maat ovatkin tukeneet operaatiota valvontatiedon jakamisessa. EBAO – näkökulmasta operaatiossa pyrittiin myös huomioimaan alueella toimivia siviiliorganisaatioita ja toimijoita. Operaatiossa hyödynnettiin normaalia merivalvontaa osana valvontaa ja tilannekuvan ylläpitoa sekä kehitettiin yhteistyötä paikallisten lainvalvontaviranomaisten kanssa. Tämä on hyvä esimerkki vaikutusperusteisesta ajattelumallista monikansallisessa operaatioympäristössä. Liittolaisiin ja kolmansiin osapuoliin pyritään vaikuttamaan aktiivisesti suorilla ja epäsuorilla keinoilla, ja sitä kautta edistämään omien päämäärien saavuttamista.

4.6.3 Pohdinta

Vaikutukseen perustuvien operaatioiden näkökulmasta tarkasteltuna merellinen sotilaallinen kriisinhallintaoperaatio edellyttää toimivaa poliittista päätöksentekokoneistoa, joka mahdollistaa tarvittaessa nopean sotilaallisen merivoimakomponentin käytön. Nopean päätöksenteon lisäksi vaaditaan korkeassa valmiudessa olevia operatiivisia merivoimayksiköitä. Merellinen kriisinhallinta on nykyisin mitä todennäköisimmin luonteeltaan monikansallista ja toiminta-alueella on erilaisia ja eritasoisia toimijoita aina valtiollisista järjestöistä terroristeihin. Tällaisessa ympäristössä tehokas toiminta edellyttää EBAO:n mukaista laajempaa näkökulmaa, jossa huomioidaan liittolaiset, puolueettomat toimijat ja mahdolliset vastustajat entistä paremmin.

Operaatio Active Endeavourista on löydettävissä paljon vaikutukseen perustuvien operaatioiden ilmenemispiirteitä. Operaatiota voisi siinä mielessä kutsua yleisellä tasolla malliesimerkiksi vaikutukseen perustuvasta merellisestä kriisinhallintaoperaatiosta. Toisaalta voidaan pohtia muuttaako EBAO-malli varsinaisen viitekehyksensä mukaisesti suunniteltuna ja toteutettuna esimerkiksi OAE:n tapaista operaatiota millään tavalla. Lähemmin tarkasteltuna kaikista operaatioista on löydettävissä vaikutukseen perustuvan operaatiomallin mukaisia ilmenismuotoja. Operaatioiden tavoitteenahan yleensä on halutun lopputuloksen saavuttaminen mahdollisimman tehokkaalla ja taloudellisella tavalla. Olennaista on halutun loppuasetelman saavuttaminen, ei niinkään se, että toteutuuko operaatiossa kaikki EBAO:n (tai jonkun muun operatiivisen konseptin) ideologian mukaisesti.

Näin yleisellä tasolla suoritettu tarkastelu ei anna riittäviä perusteita yksityiskohtaisempien ja syvällisempien johtopäätöksien vetämiseen esimerkiksi EBAO:n soveltuvuudesta tai soveltumattomuudesta merelliseen kriisinhallintaoperaatioon. Kuten tutkimuksen edellisissäkin kappaleissa on todettu, EBAO pitää sisällään potentiaalisia osakokonaisuuksia ja suunnittelu-prosessia käytännön tasolla kenties nopeuttavia tai tehostavia ”työkaluja”. Kokonaisuudes-

saan konseptin perusajatus on vähintäänkin lupaava. EBAO:a kannattaa epäilemättä jatkojalostaa ja –tutkia, mikäli teorian ja sen puolestapuhujien lupaama potentiaali on edes osittaisena käytännön tasalle jalkautettavissa.

5. YHTEENVETO

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli tarkastella vaikutusperusteista operaatiomallia, Effects-Based Approach to Operations, EBAO, ja sen soveltamismahdollisuuksia EU:n sotilaallisen kriisinhallinnan tehtävien mukaisessa merellisessä operaatiossa. Tutkimuksen päämääränä oli selvittää miten vaikutukseen perustuvia operaatioita voitaisiin hyödyntää kriisinhallintaoperaatioiden suunnittelussa ja toteutuksessa. Tutkimuskysymys oli:

Mitkä ovat vaikutusperusteisen operaatiomallin (Effects-Based Approach to Operations, EBAO) tarjoamat edut tai haitat EU:n merellisessä sotilaallisessa kriisinhallintaoperaatiossa?

Tutkimuskysymykseen haettiin ratkaisua vastaamalla seuraaviin alakysymyksiin:

1. Mikä on vaikutukseen perustuvien operaatioiden teorian sisältö sotilaallisen toiminnan näkökulmasta?
2. Mikä on vaikutukseen perustuvan operoinnin näkökulma monikansalliseen kriisinhallintaoperaatioon?
3. Mitä ovat (EU:n sotilaallisen kriisinhallinnan) mukaiset merelliset kriisinhallintaoperaatiot ja mitkä ovat Suomen intressit EU:n sotilaalliseen kriisinhallintaan?
4. Miten vaikutukseen perustuva toimintamalli ilmenee esimerkin mukaisessa merellisen kriisinhallinnan tehtävämallissa?

5.1 Johtopäätökset

Mitkä ovat vaikutusperusteisen operaatiomallin (Effects-Based Approach to Operations, EBAO) tarjoamat edut tai haitat EU:n merellisessä sotilaallisessa kriisinhallintaoperaatiossa?

Keskeisimpiä etuja: EBAO:n tavoitteena on kriisinhallinnan toimijoiden saumaton yhteistyö ja entistä tehokkaampi kriisinhallinta. Olennaista on EBAO:n mukainen ajattelutavan muutos ja kaikkien osapuolien sekä operaatioympäristön kokonaisvaltainen huomioiminen. EBAO:n etuihin kuuluu myös kyky reagoida tarvittaessa aiempaa nopeammin, mikä on edellytyksenä EU:n tulevaisuuden merellisissä kriisinhallintaoperaatioissa. Konsepti pitää sisällään käyttökelpoisia elementtejä esimerkiksi sotilaiden ja siviilien toiminnan yhteensovittamiseksi. Haittoiksi voidaan lukea konseptin käyttämiseen liittyvät epävarmuustekijät sekä kehitysasteella olevan konseptin soveltamista koskevat ongelmat. Ruotsalaisten saamien kokemusten perusteella EBAO-konsepti ei mahdollista vielä taktisen toiminnan tehokasta toteutusta ja koordinoitua operatiivisella tasolla. Myös konseptiin liittyvä terminologia nähtiin ajoittain jopa haitaksi. Yksityiskohtaisemmat johtopäätökset esitellään seuraavissa alaluvuissa, joissa käydään läpi tutkimuksen alaongelmat vastauksineen.

5.1.1 Vaikutusperusteiset operaatiot: Sotilaallinen ja kriisinhallinnan näkökulma

Mikä on vaikutukseen perustuvien operaatioiden teorian sisältö sotilaallisen toiminnan näkökulmasta?

- Kyseessä on monitahoinen ja kokonaisvaltainen toimintatapamalli, jossa hyödynnetään kaikkea käytettävissä olevaa potentiaalia halutun vaikutuksen tuottamiseksi. Olennaista on halutun loppuasetelman määrittäminen ja siihen pyrkiminen kaikkia kansallisen voiman keinoja hyväksi käyttäen.
- Operatiivisen tason suunnitteluprosessi, joka ulottuu kaikille sodankäynnin tasoille. Pyrkimyksenä on löytää kaikkein tärkeimmät maalit ja vaikuttaa niihin halutun lopputuloksen saavuttamiseksi.
- Tavoitteena on ymmärtää vastustajan ja operatiivisen ympäristön toimintaa sekä vaikutuksen syy-seuraussuhteiden logiikkaa.
- Konsepti pitää kuitenkin sisällään monta epävarmuustekijää, kuten yllä mainittu vaikutusten logiikka. Käytännössä kyseisten tekijöiden ennustaminen voi olla mahdotonta.

Edellä mainittujen ohella johtopäätöksinä voidaan todeta, että vaikutukseen perustuvien operaatioiden perusajatus löytyy menestyksekkäiden sotilasoperaatioiden taustalta jo satojen vuosien takaa. Kuitenkin informaatiotekniikan ja aseteknologian huima kehitys on nostanut tilan tietoisuuden uudelle tasolle, mikä mahdollistaa aiempaa tarkemman vihollistiedon sekä omien joukkojen täsmällisemmän ja nopeamman johtamisen. Edellytykset uudelle konseptille tai toimintatapamallille ovat epäilemättä olemassa. Huomioitavaa on, että Yhdysvaltojen kal-

taisen sotilasmahdin tarpeisiin ja resursseihin suunniteltu konsepti vaatii huolellisen räätälöinnin, ennen kuin se on edes osittain sovellettavissa puolustusvoimiemme käyttöön. Tarkasteltaessa vaikutukseen perustuvien operaatioiden perusajatusta voidaan todeta, että kyseessä on erittäin laaja viitekehys. Se tarjoaa konseptuaalisen perustan operaatioiden suunnittelemiseen, jotka on suunnattu vaikuttamaan ystävien, liittolaisten ja vastustajien sekä puolueettomien käyttäytymiseen ja mielipiteisiin rauhan-, kriisin- ja sodan aikana. Käytännön toteutuksen sanelee pitkälti poliittiset ja taloudelliset tekijät sekä sotilaalliset uhkamallit. Yksityiskohmainen tarkastelu kuitenkin osoittaa, että operaatiomallin viitekehysten pohjalta suunniteltu toiminta pitää sisällään varsin monta muuttujaa ja epävarmuustekijää. Kognitiivisessa ulottuvuudessa vaikuttavat inhimilliset muuttujat, jotka eivät ole tarkkailtavissa tai ennustettavissa. Tästä johtuen voitaneen perustellusti väittää, että haluttujen vaikutuksien määrittäminen on erittäin haastava, jollei mahdoton tehtävä.

Mikä on vaikutukseen perustuvan operoinnin näkökulma monikansalliseen kriisinhallintaoperaatioon?

- Konseptin tärkeimpiä toimintoja ovat vaikutusperusteinen suunnittelu, vaikutusperusteinen toteutus ja vaikutusperusteinen arviointi, tärkeimpiä kansallisen voiman keinoja ovat sotilaalliset, poliittiset, taloudelliset ja siviilitekijät.
- EBAO pyrkii konseptina huomioimaan muut toimijat sekä koko operatiivisen ympäristön aiempaa paremmin.
- Konseptin suurin tutkimaton potentiaali piilee sotilas-siviili yhteistyössä. Operaatioalueella toimivien sotilasorganisaatioiden sekä siviiliorganisaatioiden tulee tehdä yhteistyötä operaation suunnitteluvaiheesta alkaen. Yhteisen loppuasetelman määrittäminen motivoi ja sitouttaa eri toimijat paremmin operaation suorittamiseen ja luo perustan toimivalle yhteistyölle.

Kriisinhallinnan näkökulmasta operaatioiden toteutuksen kannalta keskeisimmät tekijät ovat sotilaiden ja siviilien toiminnan yhteensovittaminen sekä EBAO-konseptin toimintamallin ja sen osakokonaisuuksien ymmärtäminen. EBAO:n toiminnoista tärkeimpänä pidetään vaikutusperusteista arviointia. Oman toiminnan vaikuttavuutta täytyy arvioida konseptin mukaisesti koko operaation ajan aina suunnittelusta toteutukseen. Merkittävimmät ongelmat sotilaiden ja siviilien välisessä yhteistyössä liittyvät tiedonpuutteeseen toisten työskentelytavoista ja tavoitteista sekä yhteisen terminologian ja toimintatapojen puutteeseen. Jatkuvasti kasvava siviilikriisinhallinnan toimijoiden määrä vaikeuttaa yhteistoimintaa kentällä entisestään. Yhtenäisemmän terminologian ja toimintatapojen muodostamiseksi vaaditaan toimiva ja kaikkia osapuolia tyydyttävä yhteinen kriisinhallintakonsepti. Toisaalta voidaan pohtia, onko tällaisen

konseptin kehittäminen edes teoriassa mahdollista? Voiko humanitaarisen avustusjärjestön ja sotilasorganisaation saada toimimaan samalla operatiivisella terminologialla ja arvioimaan yhtenäisesti operaation edistymistä vaikkapa vaikutusperusteisen arvioinnin mallin mukaisesti?

EBAO nähdään useissa eri lähteissä vastaukseksi nykyaikaisten sotilaallisten ja ei sotilaallisten operaatioiden ratkaisemisessa. Konseptia kohtaan pitää kuitenkin olla riittävän kriittinen; liian raskaalta tai vaikealta tuntuvien elementtien sekä termistöjen käyttöä ei ole järkevää sellaisenaan opetella. MNE 4:stä sekä ruotsalaisten EBAO kehittämisharjoituksesta saatujen kokemusten perusteella monet EBAO:n työkaluista ovat osoittautuneet potentiaalisiksi, mutta niiden tehokas käyttö vaatii vielä paljon hiomista. Konsepti pitää sisällään monia vaikeasti määriteltäviä tekijöitä, kuten vastustajan käyttäytymisen ennakointi tai haluttujen vaikutusten arviointi. Näin ollen voidaan pohtia, tullaanko yhtään operaatiota koskaan suorittamaan edes lähimain EBAO:n ideologian mukaisesti. Toisaalta on syytä muistaa, että halutun loppuasetelman saavuttaminen tulee aina olla operaatioiden ensimmäisenä päämääränä. Olennaista ei ole se, onko operaatio toteutettu alusta loppuun EBAO:n mallin mukaisesti.

5.1.2 Kriisinhallinta ja EBAO:n soveltaminen

Mitä ovat (EU:n sotilaallisen kriisinhallinnan) mukaiset merelliset kriisinhallintaoperaatiot ja mitkä ovat Suomen intressit EU:n sotilaalliseen kriisinhallintaan?

- EU:n merelliset kriisinhallintaoperaatiot perustuvat viiteen ETPP:n mukaiseen sotilaallisen kriisinhallinnan tehtävämalliin, merivoimien keskeisimpiä tehtäviä ovat 1. maajoukkojen tukeminen (huolto)kuljetuksilla, asevaikutuksella ja voiman projisoinnilla, 2. meriliikenteen suojaus ja erilaiset (kauppa)saarto-operaatiot sekä 3. humanitaariset evakuointi ja avustustehtävät.
- Osallistuminen kansainväliseen sotilaalliseen ja siviilikriisinhallintaan on keskeinen osa Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa.
- EU on Suomen kannalta keskeinen foorumi kansainväliseen kriisinhallintaan ja sotilaallisiin kriisinhallintaoperaatioihin osallistumiseksi. Osallistumalla EU:n kriisinhallintaoperaatioihin Suomi vahvistaa asemaansa kansainvälisenä toimijana ja samalla edistää maamme valtiollista turvallisuutta.
- Puolustusvoimien kansallisten suorituskykyjen näyttäminen kansainvälisissä kriisinhallintaoperaatioissa luo pohjaa motollemme uskottavasta kansallisesta puolustuksesta. Kansainvälisen ulottuvuuden kehittäminen palvelee myös kansallisen puolustuksen kehittämistä.

Euroopan muuttuvan turvallisuusympäristön nähdään asettavan EU:n kriisinhallinnalle entistä kovempia vaatimuksia. Sotilaalliselta kriisinhallinnalta edellytetään nopeaa reagointikykyä ja varautumista entistä haastavampaan kriisinhallintaan, mahdollisesti kaukana Euroopan reunalueilla. EU:n sotilaallisen kriisinhallinnan mukaiset tehtävät edellyttävät nopean toiminnan kykyä myös merivoimilta. Tällä hetkellä unionin nopean toiminnan merellinen kyky on varsin heikko. Kokonaisuudessaan unionin tehokas kriisinhallinta vaatii myös merellisen kriisinhallintakyvyn kehittämistä. Merellisen komponentin nähdään olevan merkittävässä roolissa ehkäistäessä ”uusien uhkien rantautumista Eurooppaan”. Suomen merivoimien näkökulmasta tarkasteltuna EU:n merellisen kriisinhallinnan tehtävät ovat varsin samantyyppisiä kuin mihin kotimaan puolustusta varten harjoitellessa varaudutaan. Merivoimillamme pitäisi olla kaluston ja osaamisen puolesta hyvät edellytykset osallistua useimpiin EU:n kriisinhallintatehtävien mukaisista merellisistä operaatioista. EU:n merellinen toimintakyky on varsin vähäinen ja monilta osin alkuasteella. Sitä pyritään kuitenkin aktiivisesti kehittämään, jotta myös merellisten sotilaallisten kriisinhallintatehtävien osalta saavutetaan Helsingin voimavaratavoitteiden mukainen tila.

Kriisinhallinta on aina vaikeasti ennustettavaa ja hallittavaa toimintaa. Siviilikriisinhallinnan merkitys nykyaikaisessa kriisinhallinnassa on suuri ja se tulee kasvamaan tulevaisuuden kriisinhallintaoperaatioissa entisestään. Vaikka tässä tutkimuksessa kriisinhallintaa lähestytään sotilaallisesta näkökulmasta, ei siviiliulottuvuutta pidä unohtaa. Kriisinhallinta pitää nähdä kokonaisuutena koordinoituja sotilaallisia ja siviilitoimenpiteitä, joiden tavoitteena on ennaltaehkäistä konfliktien kärjistyminen kriisiksi, jo puhjenneiden kriisien lopettamiseksi ja rauhan palauttamiseksi konfliktialueelle.

Miten vaikutukseen perustuva toimintamalli ilmenee esimerkin mukaisessa merellisessä kriisinhallintaoperaatiossa?

- Olennaista oli EBAO:n mukainen nopea reagointikyky. Merellinen sotilaallinen kriisinhallintaoperaatio edellyttää toimivaa poliittista päätöksentekokoneistoa, joka mahdollistaa nopean sotilaallisen merivoimakomponentin käytön.
- Operaatiossa korostui EBAO:n mukainen ”laajempi näkökulma”, jossa huomioidaan liittolaiset, puolueettomat toimijat ja mahdolliset vastustajat entistä paremmin. Tämä korostuu merellisessä operaatiossa.
- Vaikutusperusteisen mallin mukainen toiminta toteutui esimerkkioperaatiossa varsin laajasti. Johtopäätöksenä voidaan pohtia, muuttaako EBAO-malli juurikaan operaatioita nykyisellään.

- EBAO-konsepti on kehitystasolla oleva malli. Yleisellä tasolla suoritettu tarkastelu ei anna riittäviä perusteita yksityiskohtaisten johtopäätösten vetämiseen konseptin soveltuvuudesta tai soveltumattomuudesta merelliseen kriisinhallintaoperaatioon.

Vaikutukseen perustuvien operaatioiden näkökulmasta tarkasteltuna merellinen sotilaallinen kriisinhallintaoperaatio edellyttää toimivaa poliittista päätöksentekokoneistoa, joka mahdollistaa tarvittaessa nopean sotilaallisen merivoimakomponentin käytön. Nopean päätöksenteon lisäksi vaaditaan korkeassa valmiudessa olevia operatiivisia merivoimayksiköitä. Merellinen kriisinhallinta on nykyisin mitä todennäköisimmin luonteeltaan monikansallista ja toiminta-alueella on erilaisia ja –tasoisia toimijoita aina valtiollisista järjestöistä terroristeihin. Tällaisessa ympäristössä tehokas toiminta edellyttää EBAO:n mukaista laajempaa näkökulmaa, jossa huomioidaan liittolaiset, puolueettomat toimijat ja mahdolliset vastustajat entistä paremmin.

Operaatio Active Endeavourista on löydettävissä paljon vaikutukseen perustuvien operaatioiden ilmenemisperinteitä. Operaatiota voisi siinä mielessä kutsua yleisellä tasolla malliesimerkiksi vaikutukseen perustuvasta merellisestä kriisinhallintaoperaatiosta. Toisaalta voidaan pohtia muuttaako EBAO-malli varsinaisen viitekehyksensä mukaisesti suunniteltuna ja toteutettuna esimerkiksi OAE:n tapaista operaatiota millään tavalla. Lähemmin tarkasteltuna kaikista operaatioista on löydettävissä vaikutukseen perustuvan operaatiomallin mukaisia ilmenemismuotoja. Operaatioiden tavoitteenahan yleensä on halutun lopputuloksen saavuttaminen mahdollisimman tehokkaalla ja taloudellisella tavalla. Olennaista on halutun loppuasetelman saavuttaminen, ei niinkään se, että toteutuuko operaatiossa kaikki EBAO:n (tai jonkun muun operatiivisen konseptin) ideologian mukaisesti. Kuten tutkimuksen edellisissäkin kappaleissa on todettu, EBAO pitää sisällään potentiaalisia osakokonaisuuksia ja suunnitteluprosessia käytännön tasolla kenties nopeuttavia tai tehostavia ”työkaluja”. Kokonaisuudessaan konseptin perusajatus on vähintäänkin lupaava. EBAO:a kannattaa epäilemättä jatkojalostaa ja -tutkia, mikäli teorian ja sen puolestapuhujien lupaama potentiaali on edes osittaisena käytännön tasalle jalkautettavissa.

5.2 Tutkimuksen toteuttamisen arviointia

Aiheeseen liittyvää problematiikkaa. Tutkimuksen aihealue ”vaikutukseen perustuvat operaatiot EU:n sotilaallisen kriisinhallinnan tehtävien mukaisessa merellisessä kriisinhallintaoperaatiossa” on kokonaisuudessa erittäin laaja sekä haastava tutkittavaksi yhdessä pro gradu -tutkimuksessa. Aiheen rajaaminen tuottaa suuria vaikeuksia. Vaikutukseen perustuvan toimin-

tamallin ideana on yhdistää kaikki kansalliset voimavarat (PMSEII) entistä toimivamman ja tehokkaamman operaation toteuttamiseksi esimerkiksi kriisinhallinnassa. Jos konsepti rajataan käsittelemään pelkästään sotilaallista näkökulmaa, ei voida muodostaa kuvaa kokonaisuudesta. Pelkän sotilaallisen komponentin tutkiminen ei tuota suurta arvoa jos tavoitteena on käyttää kaikkia kansallisen voiman keinoja tehokkaasti yhdessä. Muut elementit vaikuttavat aina suuresti sotilaallisen voiman käyttöperiaatteisiin ja toimintamalliin tapauskohtaisesti. Taloudelliset ja poliittiset tekijät ovat keskeisessä roolissa määriteltäessä haluttuja vaikutuksia ja niiden tuottamiseksi käytettävissä olevia keinoja.

Myös kriisinhallinnan toimintaympäristö ja tehtäväkenttä ovat todella laajoja ja vaikeaselkoisia. Ne pitävät sisällään kansallisen ja kansainvälisen ulottuvuuden, sotilas- ja siviilitoimijoita, organisaatioita, järjestöjä ja erilaisia tehtäviä aina rauhanomaisesta yhteistyöstä kiivaaseen sodankäyntiin. Vaikka tapaus rajataan käsittelemään sotilaallista merellistä kriisinhallintaoperaatiota, se todennäköisesti pitää sisällään kansainvälisen toimintaympäristön, sotilas ja siviilitoimijoita sekä useita eri näkemyksiä tehtävän valtuutuksista, voimankäytön oikeuksista ja toimintaperiaatteista. Kriisinhallinta on nykyisellään jatkuvasti kehittyvä ja elävä kokonaisuus. Kehitysasteella olevan konseptin (EBAO) sovellettavuuden tutkiminen tällaisessa toimintaympäristössä on vähintäänkin haastavaa.

Tutkimuksessa suurimmaksi ongelmaksi muodostui juuri aihepiirin laajuus ja vaikeaselkaisuus sekä sen täsmällinen rajaaminen. Tästä johtuen työstä ei välttämättä muodostunut kovin selkeää ja loogista kokonaisuutta. Aihepiiri ei ollut tutkijalle entuudestaan tuttu, mikä vaikeutti tehtävää entisestään. Tutkijan näkemyksen mukaan tutkimuksessa ei välttämättä pystytty osoittamaan riittävää lähdekritiikkiä lähinnä vaikutusperusteista sodankäyntiä koskevaa aineistoa kohtaan. Suuri osa käytetyistä lähteistä oli englanninkielisiä (osa myös ruotsinkielisiä), osa termeistä ja lyhenteistä oli määrittelemättömiä ja tutkijalle tuntemattomia. Tästä johtuen tutkimuksen käännös- ja kirjoitusvaiheessa on voinut tapahtua epätarkkuutta. Suosittelen tutkimuksessa ulkomaisista lähteistä olevan tiedon varmistamista kantälähteistä.

Tutkimustulokset vaikutusperusteisen toimintamallin sovellettavuudesta jäivät varsin ohueksi. Syvällisemmät johtopäätökset olisivat vaatineet konseptin paremman ymmärtämyksen lisäksi konkreettisimman esimerkkitapauksen kautta suoritettujen toimintamallien yksityiskohtaisen vertailun. Osaltaan tutkimustulosten ja varsinaisten konkreettisten johtopäätösten rajallisuuden vaikuttaa aihepiirin laajuus, käytettävissä ollut aika sekä itse EBAO- malli, joka on vielä osittain kehitysasteella. Tutkimuksessa ei pystytty tuottamaan juurikaan uutta tietoa EBOA-konseptin sovellettavuudesta. Kyseessä on kuitenkin niin uusi ja pääosin puolustusvoimissa

tuntematon tutkimusalue, että aihepiiristä tuotetun yleisenkin tieteellisen tiedon voidaan katsoa olevan varsin merkityksellä. Tutkimuksen keskeisimpänä antina voidaankin pitää ”uuden ja tuntemattoman” konseptin taustojen, toiminta- ja käyttöperiaatteiden melko yksityiskohtaista selvittämistä.

Vaikutukseen perustuvan operaatiomallin teoreettinen selvittäminen onnistui tutkijan subjektiivisen näkemyksen mukaan kohtalaisen hyvin. Teorian perusajatus sotilaallisesta näkökulmasta sekä kriisinhallinnan ympäristössä saatiin selvitettyä kattavasti. Konseptiin liittyvät johtopäätökset ovat käyttökelpoisia tai ainakin suuntaa antavia pohdittaessa kansallisen puolustuksen kehittämisperiaatteita. Myös Suomen ja EU:n kriisinhallintaan liittyvät perusteet ja tavoitteet selvitettiin tutkijan mielestä riittävän perusteellisesti. Tutkimusmenetelmänä käsiteanalyysi ja kvalitatiivinen sisällön analyysi osoittautuivat varsin toimiviksi. Tutkimusmenetelmät loivat hyvät mutta riittävän väljät puitteet haastavan aihepiirin tutkimiselle ja edistivät tutkijan tutkimuksellista otetta. Käytettyä lähdemateriaalia voidaan tutkijan näkemyksen mukaan pitää varsin laajana ja monipuolisena. Sen ansiosta aihealuetta pystyttiin tarkastelemaan varsin kokonaisvaltaisesti. Toisaalta tutkija sai kokea myös aineistolähtöisen analyysin perusongelman: ”laadullinen aineisto ei lopu koskaan”²⁷². Aineistoa olisi täytynyt tutkimuksen alusta lähtien rajata tarkemmin ja analysoida kriittisesti sen käytettävyyttä tutkimuksessa.

Tutkimuksen voimakkaasta kansainvälisestä painotuksesta huolimatta on syytä muistaa, että puolustusvoimien tärkeimpänä tehtävänä säilyy edelleen Suomen puolustaminen. Kuten tutkimuksessa todettiin, kansainvälisen ulottuvuuden kehittäminen palvelee myös kansallisen puolustuksen kehittämistä, joka on kieltämättä ollut myös tämän tutkimuksen yhtenä kunnianhimoisena tavoitteena.

5.3 Jatkotutkimustarpeet ja -mahdollisuudet

Vaikutusperusteista lähestymistapaa operaatioihin kriisinhallinnan toimintaympäristössä kannattaa epäilemättä tutkia jatkossakin. MNE 5 – harjoituksesta ja maaliskuussa 2008 ruotsalaisten järjestämästä EBAO:n merellisestä kokeiluharjoituksesta saadaan varmasti arvokasta tietoa ja käytännön kokemusta konseptin soveltamiseksi kriisinhallintaoperaatiossa. Kuten tutkimuksessa tuli esille, kriisinhallinnan toimintaympäristön ja tehtäväkentän nähdään muuttuvan tulevaisuudessa entistä vaativammiksi. Sotilaiden ja siviilien tehokkaan yhteistoiminnan mahdollistavalle menetelmälle on varmasti kysyntää.

Puolustusvoimiemme näkökulmasta jatkotutkimuksen kannalta varteen otettava vaihtoehto on myös tutkia, miten vaikutusperusteinen toimintamalli sopii yhteen suomalaisen operatiivisen suunnitteluprosessin, FINGOP:n kanssa. Vaikutusperusteisesta prosessista on mahdollisesti saatavissa ainakin käyttökelpoisia työkaluja sekä elementtejä kotimaisen suunnitteluprosessin tueksi. Tutkimuksen pitäisi määrittää yhteiset käsitteet sekä yhteneväisyydet ja eroavaisuudet operaation suunnitteluprosessissa ja sen arvioinnissa.

Toinen hyödyllinen mahdollisuus olisi tutkia vaikutusperusteista operaatiomallia puolustusvoimiemme sotilaallisen voimankäytön näkökulmasta. Tutkimuksen tarkoituksena olisi vaikutusperusteisen mallin soveltaminen puolustusvoimien yhteisen (maa-, meri- ja ilmavoimien) suorituskykyajattelun muodostamisen näkökulmasta. Puolustusjärjestelmän kehittämisen painopiste vuoteen 2012 saakka on mm. puolustusvoimien integroidun tiedustelu-, valvonta- ja johtamisjärjestelmän (ITVJ) suorituskyvyn parantamisessa. Kehittyneellä järjestelmällä tähdätään reaaliaikaiseen tilannekuvaan perustuvaan kaikkien puolustushaarojen joustaviin ja tehokkaisiin yhteisoperaatioihin ja kauaskantoiseen tulenkäyttöön.²⁷³ Vaikutusperusteisen operaatiomallin perusajatus sotilaallisen voimankäytön näkökulmasta on hyvin samansuuntainen.

VIITTEET

- ¹ United States Joint Forces Command (USJFCOM), <http://www.jfcom.mil/about/glossary.htm>, viitattu 02.01.2007, klo 19.00.
- ² Turvallisempi Eurooppa oikeudenmukaisemmassa maailmassa, Euroopan unionin turvallisuusstrategia, Bryssel, 12. joulukuuta 2003, s. 1-4. ks. <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/031208ESSIIFL.pdf>, viitattu 11.1.2008 klo 23.00 vrt. Kerttunen, Mika: Uudet uhkat?, Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, Julkaisusarja 2, Tutkimusselosteita No 37, Edita Prima Oy, Helsinki 2007 s. 10-12.
- ³ Turvallisempi Eurooppa oikeudenmukaisemmassa maailmassa, Euroopan unionin turvallisuusstrategia s. 3 ja 4. ks. myös. Kerttunen, Mika, Koivula, Tommi, Jeppson, Tommy: EU Battlegroups, Theory and Development in the Light of Finnish-Swedish Co-operation, Series 2, No 30, National Defence College, Department of Strategic and Defence Studies, Edita Prima Oy, Helsinki 2005, s. 24-25
- ⁴ Helaniemi, Lauri, komentaja: Euroopan unionin merivoimaulottuvuus myötätuulessa, Rannikon puolustaja 3/2007, Priimus Paino Oy, Loimaa 2007, s. 16. Helaniemi on toiminut vuodesta 2007 EU:n merivoimajohtoportaan esikuntaupseerina Suomen ensimmäisen taisteluosastovuoron aikana ja toimii edelleen Suomen CHEN-valmistelijana.
- ⁵ Wikström, Kaarle, komentajakapteeni: Euroopan unionin merellisen toimintakyvyn kehittyminen ja sen näkymät, Maanpuolustuskorkeakoulu, jatkotutkinto-osasto, yleis-esikuntaupseerikurssi 53, merisotalinja 28, diplomityö, Heinäkuu 2007, s.142.
- ⁶ Valtioneuvosto. 2004. Suomen turvallisuus- ja puolustuspoliittinen selonteko 2004. s. 6. http://www.defmin.fi/files/240/2493_2161_Selonteko_2004_1.pdf, viitattu 7.1.2008 klo 21.00
- ⁷ Puolustusministeriö. 2006. Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisen strategia, valtioneuvoston periaatepäätös 23.11.2006, Kirjapaino Keili Oy, Helsinki 2006, s. 29. saatavilla Puolustusministeriön internetsivuilla: http://www.defmin.fi/files/815/YETT_2006.pdf
- ⁸ Wikström, Kaarle, kapteeniluutnantti: Merisodan kuva 2025 – Yhdysvaltojen näkemys merisodan kuvan kehittymisestä, Merisotakoulun julkaisusarja A. No. 1/2005, Edita Prima Oy, Helsinki 2005, s. 3, s.9
- ⁹ Huhtinen, Aki-Mauri: Sotilasjohtamisen tiedon kohteet – Johdatus sotilasjohtamisen perustutkimukseen, Maanpuolustuskorkeakoulu, Johtamisen laitos, Julkaisusarja 2, Artikkelikokoelmat n:o 16, 2006, Edita Prima Oy, Helsinki 2006 s. 237
- ¹⁰ Wikström, Kaarle, kapteeniluutnantti: Merisodan kuva 2025 – Yhdysvaltojen näkemys merisodan kuvan kehittymisestä, s.9.
- ¹¹ Rekkedal, Nils, Nykyaikainen sotataito, Sotilaallinen voima muutoksessa, Maanpuolustuskorkeakoulu, Edita Prima Oy 2006, s. 248. Teoksen lähtökohtana on käytetty ruotsinkielistä alkuperäisteosta vuodelta 2004.

- 12 Kesseli, Pasi: Vaikutuskeskeistä parveilua verkostossa – Eräitä näkemyksiä asevoimien operatiivisten doktriinien kehityslinjoissa, Tiede ja Ase, Suomen sotatieteellisen seuran vuosijulkaisu N:o 65, 2007, Waasa Graphics, Vaasa 2007, s. 25.
- 13 Laari, Jouni, everstiluutnantti: Tulevaisuuden maasodankäynti – USA:n näkemys verkostoavusteisista yhteisoperaatioista, Sotilasaikakauslehti 12/2005, Upseeriliitto ry, AO-Paino, Mikkeli 2005, s.9.
- 14 Kesseli, Pasi: Vaikutuskeskeistä parveilua verkostossa – Eräitä näkemyksiä asevoimien operatiivisten doktriinien kehityslinjoissa, s. 26.
- 15 Deptula, David, Brigadier General: Effects-Based Operations: Change in the nature of warfare, Defense and Airpower Series, Aerospace Education Foundation, Virginia, 2001 s.2, 8. saatavilla www.aef.org/pub/psbook, katso myös Rekkedal s. 260
- 16 Smith, Edward A.: Effects Based Operations, Applying Network Centric Warfare in Peace, Crisis and War, Information Age Transformation Series, CCRP 2003, s. 111. Teos on osa Yhdysvaltain puolustusministeriön laajaa tutkimusta johtamisjärjestelmän kehittämiseksi informaatioaikakauden haasteisiin (Department of Defence Command and Control Research Program, Information Age Transformation Series). Kyseessä on lähes 600 sivuinen englanninkielinen tutkimus, jossa käsitellään perusteellisesti vaikutukseen perustuvien operaatioiden teoriaa. saatavilla www.dodccrp.org viitattu 20.10.2005.
- 17 Swedish EBAO Development After the Autumn Experiment 2006, Swedish Armed Forces, Headquarters, 2007, s. 14
- 18 Puolustusministeriö. 2006. Ehdotus puolustusvoimalaiksi, Puolustusvoimalakitoimikunnan mietintö. Puolustusministeriön internetsivut: http://www.defmin.fi/files/749/Puolustusvoimalakitoimikunnan_mietinto.pdf, viitattu 24.11.2007, klo 12.00.
- 19 Puolustusministeriö. 2006. Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisen strategia, s. 29.
- 20 Tutkijan oma näkemys, joka perustuu aihepiiriin liittyneeseen tiedonhakuprosessiin sekä ohjauskeskusteluihin tutkimustyön 1. ohjaajan kanssa.
- 21 Koivula, Tommi ja Tammilehto, Tuomas: Crisis Management: A New Form of Nation-Building? Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, Edita Prima Oy, Helsinki 2005, s. 18
- 22 Wikström, Kaarle, komentajakapteeni: Euroopan unionin merellisen toimintakyvyn kehittyminen ja sen näkymät, s. 142. ja 146.
- 23 United States Joint Forces Command (USJFCOM), <http://www.jfcom.mil/about/glossary.htm>, 02.01.2007, vrt.
- 24 Huhtinen, Aki-Mauri ja Kesseli, Pasi: Voiko sotataittoa systematisoida? osa 1, Sotilasaikakauslehti 12/2007, Upseeriliitto ry, AO-Paino, Mikkeli 2007, s.12. Huhtinen toimii Maanpuolustuskorkeakoulun Johtamisen laitoksen professorina ja Kesseli Maanpuolustuskorkeakoulun Taktiikan laitoksen professorina.

- 25 Nato, AAP-6(2007), Nato glossary of terms and definitions (English and French), Naton internetsivut: <http://www.nato.int/docu/stanag/aap006/aap-6-2007.pdf>, viitattu 22.8.2007, klo. 14.00.
- 26 Koivula, Tommi ja Tammilehto, Tuomas: Crisis Management: A New Form of Nation-Building?, s. 12.
- 27 Tietoja Suomen kokonaismaanpuolustuksesta 2006, Maanpuolustuskorkeakoulu, Edita Prima Oy, Helsinki 2005, s. 90.
- 28 Euroopan unioni, Headline Goal 2010, <http://consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/2010%20Headline%20Goal.pdf>, viitattu 20.1.2008, klo 09.00. ja Wikström, Kaarle, komentajakapteeni: Euroopan unionin merellisen toimintakyvyn kehittyminen ja sen näkymät, s. 126
- 29 Valtioneuvosto. 2004. Suomen turvallisuus- ja puolustuspoliittinen selonteko 2004.
- 30 Kerttunen, Mika: Uudet uhkat?, s. 10-12. vrt. Visuri, Pekka: Turvallisuuspolitiikka ja strategia, 1997, WSOY – Kirjapainoyksikkö, Juva 1997, s. 348
- 31 Tietoja Suomen kokonaismaanpuolustuksesta 2006, s. 8. ja Kenttäohjesääntö Yleinen osa, Puolustusjärjestelmän toiminnan perusteet, Edita Prima Oy, Helsinki 2007, s.28
- 32 Puolustusministeriö. 2006. Ehdotus puolustusvoimalaiksi, Puolustusvoimalakitoimikunnan mietintö.
- 33 Pääesikunta, Käsky 8.5.2007, 2519/24.01/2006, AD10054. Puolustusvoimien osallistuminen MNE 5:een 2007-2009, Viranomaiskäyttö TLL IV
- 34 United States Joint Forces Command (USJFCOM), <http://www.jfcom.mil/newslink/storyarchive/2006/pa022706.htm>, viitattu 03.01.2007 klo. 18.30
- 35 Schroderus, Jukka-Pekka, komentajakapteeni, YE (nykyisin komentaja): Multinational Experimentation 5 (MNE5) –kehittämisharjoitus koti- ja kansainvälisessä kriisinhallinnassa, Raportti, Teknillinen korkeakoulu, 2007, s. 12. ja Pääesikunta, Käsky 8.5.2007, 2519/24.01/2006, AD10054. Puolustusvoimien osallistuminen MNE 5:een 2007-2009, Viranomaiskäyttö TLL IV
- 36 Pääesikunta, Käsky 8.5.2007, 2519/24.01/2006, AD10054. Puolustusvoimien osallistuminen MNE 5:een 2007-2009, Viranomaiskäyttö TLL IV
- 37 Puolustusministeriö (PLM). 2006. Turvallisesti tulevaisuuteen – puolustusministeriön strategia 2025. [http://www.defmin.fi/files/673/PLM - Strategia 2025.pdf](http://www.defmin.fi/files/673/PLM_-_Strategia_2025.pdf)
- 38 Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko, Sajavaara, Paula: Tutki ja kirjoita, Kustannusosakeyhtiö Tammi, Dark Oy, Vantaa 2003. s. 152
- 39 Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko, Sajavaara, Paula: Tutki ja kirjoita, s. 155.
- 40 Tynkkynen luettelee Suomalaisten olosuhteiden ominaispiirteiksi taktiikan näkökulmasta suuren maantietieteellisen koon ja siihen verrattuna pienen väestön, peitteistöisen, epätasaisen ja vesistöjen rikkoman maaston sekä jatkuvaksi uhkaksi koetun mah-

dollisuuden joutua taisteluun suurvallan kanssa. Näiden seikkojen lisäksi Suomalaiseksi ominaisuudeksi on tässä tutkimuksessa nähtävä myös puolustusvoimien käytössä olevat suhteellisen pienet taloudelliset resurssit. Ks. Tynkkynen, Vesa: Hyökkäyksestä puolustukseen, taktiikan kehittymisen ensimmäiset vuosikymmenet Suomessa, Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, Julkaisusarja 1, 1/1996, Nettopaino Oy, Joutsa, 1996, s. 389

- 41 Iskanius, Markku, eversti: Operaatiotaidon ja taktiikan tutkimus sekä tutkimusmenetelmät. Maanpuolustuskorkeakoulu Taktiikan laitos, Ykkös Offset, Vaasa 1998 s. 9
- 42 Huttunen, Mika: Näkökulmia taktiikkaan – Taktiikan käsite ja taktiikan keinot tulkinan kohteena, Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, Julkaisusarja 3, Työpapereita n:o 1/2005, Edita Prima Oy, Helsinki 2005 s. 46. Huttunen on julkaisussaan vertaillut käsiteanalyttisesti taktiikan määritelmiä lukuisista eri lähteistä ja muodostanut niistä yhtenäisen määritelmän termille taktiikka. Tässä tutkimuksessa käytetään Huttusen määritelmää siksi, että se on kattavin ja monipuolisin taktiikan määritelmä, joka käytetystä lähdeaineistosta on löytynyt. Huomioitavaa on, että Huttusen määritelmä ei ole virallinen määritelmä, mutta se luo hyvän perustan tutkimuksen jatkamiselle. Vrt. esim. Maanpuolustuskorkeakoulun taktiikan ja operaatiotaidon tutkimusta käsittelevän oppikirjan ”Operaatiotaidon ja taktiikan tutkimus sekä tutkimusmenetelmät” virallinen taktiikan määritelmä (s. 10 ja s. 34):
 - 1. Taktiikka on oppi (rakennelma) taistelun käymisestä.
 - 2. Taktiikka on oppi (rakennelma) taistelun voittamiseksi
- 43 Taktiikan tutkimuksen perusteet, I osa luku 1, Taktiikanlaitoksen asiakirja, Joulukuu 2002, s. 11.
- 44 Iskanius, Markku, eversti: Operaatiotaidon ja taktiikan tutkimus sekä tutkimusmenetelmät, s. 11.
- 45 Iskanius, Markku, eversti: Operaatiotaidon ja taktiikan tutkimus sekä tutkimusmenetelmät, s. 11.
- 46 Rekkedal, Nils, Nykyaikainen sotataito, Sotilaallinen voima muutoksessa, s. 196.
- 47 Tuomi, Jouni ja Salavaara, Anneli: Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi, Tammi 2002, s. 105.
- 48 Eskola, Jari ja Suoranta, Juha: Johdatus laadulliseen tutkimukseen, 7. painos, Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä, 2005, s. 137. Kirjassaan Eskola ja Suoranta tuovat esille laadullisen tutkimuksen tekemisen vaikeuksia selvittäneen pienen empiirisen tutkimuksen päätuloksen; laadullisessa tutkimuksessa kaikkein ongelmallisinta on juuri aineiston analyysi. Analyysin vaikeus on johtunut osaksi selkeiden työskentelytekniikoiden puutteesta ja osaksi annetun opetuksen keveydestä.
- 49 Tuomi, Jouni ja Salavaara, Anneli: Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi, s. 110.
- 50 Alasuutari, Pertti: Laadullinen tutkimus, 3. painos, Vastapaino, Tampere 1999, s. 40.
- 51 Alasuutari, Pertti: Laadullinen tutkimus, s. 44-47.

- 52 Käsiteanalyysi, viitekehys, tutkimusasetelma ja –kysymykset, Maanpuolustuskorkeakoulun opintomoniste, saatu tutkimustyöseminaarissa 12.5.2006. Tekijän hallussa
- 53 Herrala, Janne, komentajakapteeni: Meripuolustuksen johtamisjärjestelmä muutoksessa – tulevaisuuden kehitystrendinä verkostokeskeinen sodankäynti, Maanpuolustuskorkeakoulu, jatkotutkinto-osasto, yleisesikuntaupseerikurssit, Merivoimalinja 26, Diplomityö, 2004, s.11
- 54 Smith, Edward A.: Effects Based Operations, Applying Network Centric Warfare in Peace, Crisis and War, s. 8.
- 55 Smith, Edward A.: Effects Based Operations, Applying Network Centric Warfare in Peace, Crisis and War, s. 541.
- 56 Rekkedal, Nils, Nykyaikainen sotataito, Sotilaallinen voima muutoksessa, s. 259.
- 57 Deptula, David, Brigadier General: Effects-Based Operations: Change in the nature of warfare, s.2 ja 8., ks myös Rekkedal s. 260.
- 58 Rickerman, D, Major, U.S. Army, Effects-Based Operations – A New Way of Thinking and Fighting, School of Advanced Military Studies United States Army Command and General Staff College, Kansas 2003, s. 16. www.au.af.mil/au/awc/awgate/sam/ebo, viitattu 15.11.2005.
- 59 Kesseli, Pasi: Vaikutuskeskeistä parveilua verkostossa – Eräitä näkemyksiä asevoimien operatiivisten doktriinien kehityslinjoissa, s. 32-33. vrt Vego, Milan, professor: Effects-Based Operations: A Critique, Joint Force Quarterly, 1.4.2006, http://www.ndu.edu/inss/Press/jfg_pages/editions/i41/i41_commentary_01.pdf viitattu 1.2.2008 klo 21.00.
- 60 Smith, Edward A.: Effects Based Operations, Applying Network Centric Warfare in Peace, Crisis and War, s. 23.
- 61 Rickerman, D, Major, U.S. Army, Effects-Based Operations – A New Way of Thinking and Fighting, s. 17.
- 62 Military Operations Research Society: Analyzing Effects Based Operations (EBO), Workshop summary, 2002 s.26. saatavilla www.mors.org/publications/phalanx/mar02, viitattu 15.11.2005
- 63 United States Joint Forces Command (USJFCOM), <http://www.jfcom.mil/about/glossary.htm>, 02.01.2007, vrt.
- 64 Deptula, David, Brigadier General: Effects-Based Operations: Change in the nature of warfare, s.11.
- 65 Batschelet, Allen, Lieutenant Colonel: Effects-based operations: A New Operational Model? Strategy Research Project, U.S. Army War College, Pennsylvania 2002, s. 2. saatavilla www.iwar.org.uk/military/resources/effect-based-ops/ebo, viitattu 12.2.2006
- 66 Rickerman, D, Major, U.S. Army, Effects-Based Operations – A New Way of Thinking and Fighting, s. 16.

- 67 Rekkedal, Nils, Nykyaikainen sotataito, Sotilaallinen voima muutoksessa, s. 263.
- 68 Kesseli, Pasi: Vaikutuskeskeistä parveilua verkostossa – Eräitä näkemyksiä asevoimien operatiivisten doktriinien kehityslinjoissa, s. 27.
- 69 Rekkedal, Nils, Nykyaikainen sotataito, Sotilaallinen voima muutoksessa, s. 254.
- 70 Laari, Jouni, everstiluutnantti: Tulevaisuuden maasodankäynti – USA:n näkemys verkostoavusteisista yhteisoperaatioista, s.10.
- 71 Kesseli, Pasi: Vaikutuskeskeistä parveilua verkostossa – Eräitä näkemyksiä asevoimien operatiivisten doktriinien kehityslinjoissa, s. 27.
- 72 Laari, Jouni, everstiluutnantti: Tulevaisuuden maasodankäynti – USA:n näkemys verkostoavusteisista yhteisoperaatioista, s.11.
- 73 Herrala, Janne, komentajakapteeni: Meripuolustuksen johtamisjärjestelmä muutoksessa – tulevaisuuden kehitystrendinä verkostokeskeinen sodankäynti, s.36.
- 74 Herrala, Janne, komentajakapteeni: Meripuolustuksen johtamisjärjestelmä muutoksessa – tulevaisuuden kehitystrendinä verkostokeskeinen sodankäynti, s. 55.
- 75 Smith, Edward A.: Effects Based Operations, Applying Network Centric Warfare in Peace, Crisis and War, s. 194.
- 76 Huttunen, Mika: Näkökulmia taktiikkaan – Taktiikan käsite ja taktiikan keinot tulkinnan kohteena, s. 52.
- 77 Valtonen, Vesa, majuri: Yhteistoiminta tuli-iskun uhkakuvassa – esitys taktisen tason toiminnan organisoimiseksi, Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, julkaisusarja 1, Taktiikan tutkimuksia n:o 2/2004, Edita Prima Oy, Helsinki 2004, s. 9
- 78 Smith, Edward A.: Effects Based Operations, Applying Network Centric Warfare in Peace, Crisis and War, s. 53.
- 79 Krogars, Marko: Sotatieteelliset käsitteet puntarissa – Johtamisen, strategian, operatiotaidon ja taktiikan vertaileva sisällön analyysi, Maanpuolustuskorkeakoulu, Johtamisen laitos, julkaisusarja 1, tutkimuksia n:o 9, Hakapaino Oy, Helsinki 1998, s.53
- 80 Laari, Jouni, everstiluutnantti: Tulevaisuuden maasodankäynti – USA:n näkemys verkostoavusteisista yhteisoperaatioista, s.16. vrt. Rekkedal, Nils: Nykyaikainen sotataito, s. 227. Informaatioaikakauden yhteiskunta rakentuu älykkäistä järjestelmistä, tietokoneista ja tietoverkoista, tiedosta on tullut suojaamiseen tai tuhoamiseen verrattavissa oleva voimakeino. Tämä on luonut uusia mahdollisuuksia, mutta myös haasteita, asevoimien kehitykselle ja käytölle.
- 81 Rickerman, D, Major, U.S. Army, Effects-Based Operations – A New Way of Thinking and Fighting, s. 12.
- 82 Swedish EBAO Development After the Autumn Experiment 2006, s. 60.
- 83 Rickerman, D, Major, U.S. Army, Effects-Based Operations – A New Way of Thinking and Fighting, s. 13.

- 84 Laari, Jouni, everstiluutnantti: Tulevaisuuden maasodankäynti – USA:n näkemys verkostoavusteisista yhteisoperaatioista, s.13.
- 85 Rickerman, D, Major, U.S. Army, Effects-Based Operations – A New Way of Thinking and Fighting, s. 13.
- 86 Deptula, David, Brigadier General: Effects-Based Operations: Change in the nature of warfare, s.4.
- 87 Rantapelkonen, Jari: Konfliktin, konfliktinhallinnan ja turvallisuuden käsitteet kylmän sodan jälkeen. Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, Julkaisusarja 1 N:o 17, Helsinki 2000, s. 2.
- 88 Pienehkö sivistyssanakirja. 2007. <http://www.cs.tut.fi/cgi-bin/run/-jkorpela/haku.cgi?key=kriis>, viitattu 22.8.2007, klo 13.05.
- 89 Tietoja Suomen kokonaismaanpuolustuksesta 2006, s. 31.
- 90 Visuri, Pekka: Turvallisuuspolitiikka ja strategia, s. 250.
- 91 Nato, AAP-6(2007), Nato glossary of terms and definitions (English and French), Naton internetsivut: <http://www.nato.int/docu/stanag/aap006/aap-6-2007.pdf> viitattu 22.8.2007 klo 14.00, katso myös Koivula, T. & Tammilehto, T.: Crisis Management: A New Form of Nation-Building?, s. 12.
- 92 Koivula, Tommi, Tammilehto, Tuomas.: Crisis Management: A New Form of Nation-Building?, s. 12. vrt. Visuri, Pekka: Turvallisuuspolitiikka ja strategia, s. 323. Visurin mukaan kriisin vaiheita ovat (1) esivaihe, (2) eskalaatio (kärjistyminen), (3) de-eskalaatio (lientyminen) ja (4) jälkivaikutukset.
- 93 Lehtonen, J.: Yhteisöviestinnän perusteet –verkko-oppimateriaali. Jyväskylän yliopisto, viestintätieteiden laitos, 2003. <http://www.jyu.fi/viesti/verkkotuotanto/yviperust/termikirjasto/kriisinhallinta.html>, viitattu 22.8.2007 klo 13.42.
- 94 Visuri, Pekka: Turvallisuuspolitiikka ja strategia, s. 322.
- 95 Ulkoasiainministeriö. Ulko- ja turvallisuuspolitiikka. EU:n sotilaallinen kriisinhallinta, keskeisiä käsitteitä. www.formin.finland.fi/public/default.aspx?contentid=70031, viitattu 12.1.2008, klo 18.20
- 96 Helsinki European Council 10 and 11 December 1999, Presidency Conclusions, Annex IV. http://www.europarl.europa.eu/summits/hel2_en.htm, 6.1.2008 klo 20.00. Euroopan Neuvoston Helsingin kokouksessa 1999 täydennettiin Petersbergin tehtävissä määriteltyjä kriisinhallinnan tehtäviä. Petersbergin tehtävät luotiin kesäkuussa 1992, jolloin Länsi-Euroopan Unionin, WEU:n jäsenvaltiot julistivat olevansa valmiita antamaan WEU:n käyttöön sotilasyksiköitä kaikista perinteisistä asevoimista WEU:n johdolla toteutettaviin sotilastehtäviin. Näitä tehtäviä voivat olla WEU:n yhteisen puolustamisen lisäksi humanitaariset toimet ja väestön evakuointi, rauhanturvatehtävät ja taistelutehtävät kriisinhallinnassa, mukaan luettuina rauhan palauttamistoimenpiteet. Petersbergin tehtävät liitettiin osaksi EU:n yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikka

- Amsterdamin sopimuksessa vuonna 1999. ks.
http://www.europa.eu/scadplus/glossary/petersberg_tasks_fi.htm, 6.1.2008 klo 21.00
- 97 Koivula, Tommi ja Tammilehto, Tuomas: Crisis Management: A New Form of Nation-Building?, s. 13.
- 98 Tietoja Suomen kokonaismaanpuolustuksesta 2006, s. 90.
- 99 Kenttäohjesääntö Yleinen osa, Puolustusjärjestelmän toiminnan perusteet, s. 29.
- 100 Valtioneuvosto. 2001. Suomen turvallisuus- ja puolustuspoliittinen selonteko 2001.
<http://www.defmin.fi/files/1147/selonteko2001.pdf>
- 101 Puolustusministeriö. 2006. Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisen strategia, s. 15.
- 102 Laki sotilaallisesta kriisinhallinnasta (211/2006). FINLEX.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060211> 23.8.2007 klo 11.40.
- 103 Laki sotilaallisesta kriisinhallinnasta (211/2006).
- 104 Ulkoasiainministeriö (UM).2006. Euroopan unionin turvallisuus- ja puolustuspolitiikka (ETPP) <http://www.formin.fi/public/> 23.8.2007 klo 12.45.
- 105 Tietoja Suomen kokonaismaanpuolustuksesta 2006, s. 90.
- 106 ”Merivoimat tänään ja tulevaisuudessa”. Komentajakapteeni Janne Herralan 8.1.2008 pitämä luento 91. kadettikurssille.
- 107 Smith, Edward A.: Effects Based Operations, Applying Network Centric Warfare in Peace, Crisis and War, s. 541. Tutkimuksen luvussa kolme on käytetty pääasiallisena lähteenä yhdysvaltalaisen professorin, Edvard A. Smithin julkaisua. Kyseessä on lähes 600-sivuinen englanninkielinen tutkimus, jossa käsitellään perusteellisesti vaikutukseen perustuvien operaatioiden teoriaa ja pureudutaan myös psykologiseen ulottuvuuteen, jonka ymmärtäminen on tärkeää EBO:n perusajatuksen avaamiseksi. Muita yhtä kattavia lähdeoteoksia ei tutkimusta tehtäessä ole ollut saatavilla, joten luvussa esitetty näkökulma perustuu pääosin Smithin julkaisuun.
- 108 Smith, Edward A.: Effects Based Operations, Applying Network Centric Warfare in Peace, Crisis and War, s. 116.
- 109 Laari, Jouni, everstiluutnantti: Tulevaisuuden maasodankäynti – USA:n näkemys verkostoavusteisista yhteisoperaatioista, s.9.
- 110 Smith, Edward A.: Effects Based Operations, Applying Network Centric Warfare in Peace, Crisis and War, s. 105.
- 111 Huhtinen, Aki-Mauri: Sotilasjohtamisen tiedon kohteet – Johdatus sotilasjohtamisen perustutkimukseen, s. 237.
- 112 Smith, Edward A.: Effects Based Operations, Applying Network Centric Warfare in Peace, Crisis and War, s. 116-117.

-
- 113 Smith, Edward A.: Effects Based Operations, Applying Network Centric Warfare in Peace, Crisis and War, s. 118.
- 114 Laari, Jouni, everstiluutnantti: Tulevaisuuden maasodankäynti – USA:n näkemys verkostoavusteisista yhteisoperaatioista, s.13.
- 115 Smith, Edward A.: Effects Based Operations, Applying Network Centric Warfare in Peace, Crisis and War, s. 119.
- 116 Smith, Edward A.: Effects Based Operations, Applying Network Centric Warfare in Peace, Crisis and War, s. 158-159.
- 117 Smith, Edward A.: Effects Based Operations, Applying Network Centric Warfare in Peace, Crisis and War, s. 159-161.
- 118 Smith, Edward A.: Effects Based Operations, Applying Network Centric Warfare in Peace, Crisis and War, s. 157.
- 119 Smith, Edward A.: Effects Based Operations, Applying Network Centric Warfare in Peace, Crisis and War, s. 160.
- 120 Alberts, David S., Hayes, Richard E.: Power to the edge, Command... Control... in the information Age, Information age transformation series. Command and control research program 2003, U.S. Department of defence. s.15.
Saataavilla myös www.dodccrp.org/publications , viitattu 20.9.2006.
- 121 Alberts, David S., Hayes, Richard E.: Power to the edge, Command... Control... in the information Age, s.20.
- 122 Smith, Edward A.: Effects Based Operations, Applying Network Centric Warfare in Peace, Crisis and War, s. 161.
- 123 Smith, Edward A.: Effects Based Operations, Applying Network Centric Warfare in Peace, Crisis and War, s. 164.
- 124 Abrahamsson, Bengt, Egnell, Robert, Yden Karl: Effects Based Operations, Military Organization and Professionalization, Swedish National Defence College, Vällingby, 2006, s. 48, vrt. Smith, Edward A.: Effects Based Operations, Applying Network Centric Warfare in Peace, Crisis and War, s. 165-166.
- 125 Smith, Edward A.: Effects Based Operations, Applying Network Centric Warfare in Peace, Crisis and War, s. 167.
- 126 Smith, Edward A.: Effects Based Operations, Applying Network Centric Warfare in Peace, Crisis and War, s. 167.
- 127 Abrahamsson, Bengt, Egnell, Robert, Yden Karl: Effects Based Operations, Military Organization and Professionalization, s. 101.
- 128 Smith, Edward A.: Effects Based Operations, Applying Network Centric Warfare in Peace, Crisis and War, s. 173.

-
- 129 Smith, Edward A.: Effects Based Operations, Applying Network Centric Warfare in Peace, Crisis and War, s. 174-177.
- 130 Smith, Edward A.: Effects Based Operations, Applying Network Centric Warfare in Peace, Crisis and War, s. 179.
- 131 Smith, Edward A.: Effects Based Operations, Applying Network Centric Warfare in Peace, Crisis and War, s. 179-180.
- 132 Smith, Edward A.: Effects Based Operations, Applying Network Centric Warfare in Peace, Crisis and War, s. 181.
- 133 Huttunen, Mika: Taktiikan käsitteestä ja määritelmästä, Tiede ja Ase, Suomen sotatieteellisen seuran vuosijulkaisu N:o 63, 2005, Gummerus kirjapaino Oy, Jyväskylä 2006, s. 69.
- 134 Smith, Edward A.: Effects Based Operations, Applying Network Centric Warfare in Peace, Crisis and War, s. 182.
- 135 Smith, Edward A.: Effects Based Operations, Applying Network Centric Warfare in Peace, Crisis and War, s. 183.
- 136 Huttunen, Mika, majuri, Kesseli, Pasi, professori: Sodankäynnin vallankumous – Näkemyksiä yhdysvaltalaisen sotataidon kehityksestä, osa 2, Sotilasaikakauslehti 9/2006, Upseeriliitto ry, AO-Paino, Mikkeli 2006, s.20.
- 137 Smith, Edward A.: Effects Based Operations, Applying Network Centric Warfare in Peace, Crisis and War, s. 234.
- 138 Smith, Edward A.: Effects Based Operations, Applying Network Centric Warfare in Peace, Crisis and War, s. 236.
- 139 Smith, Edward A.: Effects Based Operations, Applying Network Centric Warfare in Peace, Crisis and War, s. 240.
- 140 Smith, Edward A.: Effects Based Operations, Applying Network Centric Warfare in Peace, Crisis and War, s. 242.
- 141 Smith, Edward A.: Effects Based Operations, Applying Network Centric Warfare in Peace, Crisis and War, s. 245.
- 142 Smith, Edward A.: Effects Based Operations, Applying Network Centric Warfare in Peace, Crisis and War, s. 249.
- 143 Laari, Jouni, everstiluutnantti: Tulevaisuuden maasodankäynti – USA:n näkemys verkostoavusteisista yhteisoperaatioista, s.11.
- 144 Smith, Edward A.: Effects Based Operations, Applying Network Centric Warfare in Peace, Crisis and War, s. 252.
- 145 Smith, Edward A.: Effects Based Operations, Applying Network Centric Warfare in Peace, Crisis and War, s. 257.

-
- 146 Abrahamsson, Bengt, Egnell, Robert, Yden Karl: Effects Based Operations, Military Organization and Professionalization, s. 27.
- 147 Smith, Edward A.: Effects Based Operations, Applying Network Centric Warfare in Peace, Crisis and War, s. 259.
- 148 Smith, Edward A.: Effects Based Operations, Applying Network Centric Warfare in Peace, Crisis and War, s. 261.
- 149 Wikström, Kaarle, kapteeniluutnantti: Merisodan kuva 2025 – Yhdysvaltojen näkemys merisodan kuvan kehittymisestä, s.77.
- 150 Smith, Edward A.: Effects Based Operations, Applying Network Centric Warfare in Peace, Crisis and War, s. 263.
- 151 Smith, Edward A.: Effects Based Operations, Applying Network Centric Warfare in Peace, Crisis and War, s. 264.
- 152 Smith, Edward A.: Effects Based Operations, Applying Network Centric Warfare in Peace, Crisis and War, s. 265.
- 153 Commander`s Handbook for an Effects-Based Approach to Joint Operations, Joint Warfighting Development and Experimentation Directorate, Standing Joint Force Headquarters, Suffolk, 2006, s. 12.
- 154 Huhtinen, Aki-Mauri: Sotilasjohtamisen tiedon kohteet – Johdatus sotilasjohtamisen perustutkimukseen, s. 237.
- 155 Swedish EBAO Development After the Autumn Experiment 2006, s. 14.
- 156 Paul, James, Wing Commander (GBR F): NATO`s Effects-based Approach to Operations, Operational Concept Development, HQ Supreme Allied Commander Transformation, <http://transnet.act.nato.int/WISE/EffectiveE/EffectiveE>, 28.10.2007
- 157 Paul, James, Wing Commander (GBR F): NATO`s Effects-based Approach to Operations, s. 2.
- 158 Paul, James, Wing Commander (GBR F): NATO`s Effects-based Approach to Operations, s. 5.
- 159 Paul, James, Wing Commander (GBR F): NATO`s Effects-based Approach to Operations, s. 3.
- 160 Commander`s Handbook for an Effects-Based Approach to Joint Operations, s.15.
- 161 Commander`s Handbook for an Effects-Based Approach to Joint Operations, s. 15.
- 162 Commander`s Handbook for an Effects-Based Approach to Joint Operations, s.14.
- 163 Swedish EBAO Development After the Autumn Experiment 2006, s. 14.
- 164 Swedish EBAO Development After the Autumn Experiment 2006, s. 25.

- 165 Elg, Johan: Effectsbaserade Operationer, Teori, Planering och Applicering, Försvarshögskolan, Krigsvetenskapliga institutionen, Stocholm 2005, Elanders Gotab AB, Vällingby 2005, s. 49.
- 166 Swedish EBAO Development After the Autumn Experiment 2006, s. 14-15.
- 167 Huhtinen, Aki-Mauri ja Kesseli, Pasi: Voiko sotataittoa systematisoida? osa 1, Sotilas-aikakauslehti 12/2007, Upseeriliitto ry, AO-Paino, Mikkeli 2007, s.12. Huhtinen toimii Maanpuolustuskorkeakoulun Johtamisen laitoksen professorina ja Kesseli Maanpuolustuskorkeakoulun Taktiikan laitoksen professorina.
- 168 Huhtinen, Aki-Mauri ja Kesseli, Pasi: Voiko sotataittoa systematisoida? osa 1, s.13.
- 169 Toveri, Pekka, Jäämeri, Kim, Viita-Aho, Auvo: Monikansallisten ja kansallisten suorituskkyjen kehittäminen Multinational Experiment –kehittämisharjoituksissa, Tiede ja Ase, Suomen sotatieteellisen seuran vuosijulkaisu N:o 64, 2006, Waasa Graphics Oy, Vaasa 2006, s. 191. Toveri, Jäämeri ja Viita-aho käsittelevät artikkelissaan –MNE4:stä saatuja havaintoja ja kokemuksia.
- 170 Toveri, Pekka, Jäämeri, Kim, Viita-Aho, Auvo: Monikansallisten ja kansallisten suorituskkyjen kehittäminen Multinational Experiment –kehittämisharjoituksissa, s. 192.
- 171 Kesseli, Pasi: Vaikutuskeskeistä parveilua verkostossa – Eräitä näkemyksiä asevoimien operatiivisten doktriinien kehityslinjoissa, s. 32. Professori Pasi Kesseli käsittelee verkostosodankäyntiä ja vaikutusperusteista operointia artikkelissaan. Artikkelin näkökulma vaikutusperusteiseen prosessiin on varsin kriittinen, koska operatiivisen ympäristön ja vastustajan systematisointia vaikutusten luomiseksi pidetään mahdottomana. Artikkelissa EBO ja EBAO nähdään yksinomaan maalittamisprosessina, joka ei paljon eroa 1700-luvun lopun sotilaallisesta ajattelusta ja on lähinnä antiteesi operatiiviselle ajattelulle, koska EBO:n kannattajat pyrkivät hävittämään taidon sodankäynnistä ja korvaamaan sen tieteellä.
- 172 Swedish EBAO Development After the Autumn Experiment 2006, s. 8.
- 173 Swedish EBAO Development After the Autumn Experiment 2006, s. 61 ja s. 73. ks. myös Toveri, Pekka, Jäämeri, Kim, Viita-Aho, Auvo: Monikansallisten ja kansallisten suorituskkyjen kehittäminen Multinational Experiment –kehittämisharjoituksissa, s. 192.
- 174 Swedish EBAO Development After the Autumn Experiment 2006, s. 60.
- 175 United States Joint Forces Command (USJFCOM), USJFCOM:n internetsivut: <http://www.jfcom.mil/about/glossary.htm>, viitattu 02.01.2007
- 176 Commander`s Handbook for an Effects-Based Approach to Joint Operations, s.22 ja 33.
- 177 Commander`s Handbook for an Effects-Based Approach to Joint Operations, s.57.
- 178 Commander`s Handbook for an Effects-Based Approach to Joint Operations, s.42.
- 179 Commander`s Handbook for an Effects-Based Approach to Joint Operations, s.58.

- 180 Commander`s Handbook for an Effects-Based Approach to Joint Operations, s. 59.
- 181 Swedish EBAO Development After the Autumn Experiment 2006, s. 27.
- 182 Swedish EBAO Development After the Autumn Experiment 2006, s. 30.
- 183 Abrahamsson, Bengt, Egnell, Robert, Yden Karl: Effects Based Operations, Military Organization and Professionalization, s. 39.
- 184 Swedish EBAO Development After the Autumn Experiment 2006, s. 62.
- 185 Swedish EBAO Development After the Autumn Experiment 2006, s. 66.
- 186 Swedish EBAO Development After the Autumn Experiment 2006, s. 64.
- 187 Commander`s Handbook for an Effects-Based Approach to Joint Operations, s. 62.
- 188 Commander`s Handbook for an Effects-Based Approach to Joint Operations, s. 63.
- 189 Swedish EBAO Development After the Autumn Experiment 2006, s. 69.
- 190 Swedish EBAO Development After the Autumn Experiment 2006, s. 70.
- 191 Commander`s Handbook for an Effects-Based Approach to Joint Operations, s. 65.
- 192 Elg, Johan: Effectsbaserade Operationer, Teori, Planering och Applicering, s. 122, ks. myös Commander`s Handbook for an Effects-Based Approach to Joint Operations, s. 66.
- 193 Kristin M. Haugevik & Benjamin de Carvalho: Civil-Military Cooperation in Multinational and Interagency Operations, Discussion Paper on Operational Terminologies and Assessment for Multinational Experiment 5(MNE5), Security in Practise no. 2, Norwegian Institute of International Affairs, Oslo 2007, s. 10.
- 194 Laamanen, Anu: New Demands for Armed Forces – Expectations to Military from Civilian Crisis Management, The Tenth Suomenlinna Seminar, The 30th and 31st May 2007. Edited By: Koivula, Tommi ja Helminen, Jyrki: Armed Forces for Tomorrow, National Defence University, Department of Strategic and Defence Studies, Series 2: Research Reports No 39, Edita Prima Oy, Helsinki 2007, s.29. Laamanen on toiminut vuodesta 2003 Ulkoasiainministeriössä poliittisen osaston siviilikriisinhallinnan päällikkönä ja 1.9.2007 alkaen poliittisen osaston apulaisosastopäällikkönä.
- 195 Laamanen, Anu: New Demands for Armed Forces – Expectations to Military from Civilian Crisis Management, s.29.
- 196 MNE 5 – Multinational Experimentation 5 on Yhdysvaltojen (U.S. Joint Forces Command, USJFCOM) johtama monikansallinen kehittämisharjoitus, jossa keskitytään kriisinhallinnan uusien konseptien kehittämis- ja kokeilutoimintaan viranomais- ja sotilas-siviiliyhteistyön näkökulmasta. ks. USJFCOM:n internetsivut: <http://www.jfcom.mil/newslink/storyarchive/2006/pa022706.htm>, viitattu 03.01.2007 klo. 18.30

- 197 Kristin M. Haugevik & Benjamin de Carvalho: Civil-Military Cooperation in Multina-
tional and Interagency Operations, s. 5.
- 198 Kristin M. Haugevik & Benjamin de Carvalho: Civil-Military Cooperation in Multina-
tional and Interagency Operations, s. 7.
- 199 Kristin M. Haugevik & Benjamin de Carvalho: Civil-Military Cooperation in Multina-
tional and Interagency Operations, s. 7-8.
- 200 NATO, Nato Civil-Military Co-operation (CIMIC) Doctrine, AJP-9, June 2003, s. 41-
42. Naton internetsivut: <http://www.nato.int/ims/docu/AJP-9.pdf>, viitattu 22.1.2008,
klo. 19.00
- 201 Kristin M. Haugevik & Benjamin de Carvalho: Civil-Military Cooperation in Multina-
tional and Interagency Operations, s. 8-9.
- 202 Kristin M. Haugevik & Benjamin de Carvalho: Civil-Military Cooperation in Multina-
tional and Interagency Operations, s. 9-11.
- 203 Laamanen, Anu: New Demands for Armed Forces – Expectations to Military from
Civilian Crisis Management, s.31.
- 204 Valtioneuvosto. 2004. Suomen turvallisuus- ja puolustuspoliittinen selonteko 2004. s.
6.
- 205 Valtioneuvosto. 2004. Suomen turvallisuus- ja puolustuspoliittinen selonteko 2004. s.
6.
- 206 Valtioneuvosto. 2001. Suomen turvallisuus- ja puolustuspoliittinen selonteko 2001, III
osa: Kansainvälinen kriisinhallinta. s. 57.
<http://www.defmin.fi/files/1147/selonteko2001.pdf>, viitattu 7.1.2008, klo 21.00.
- 207 Valtioneuvosto. 2004. Suomen turvallisuus- ja puolustuspoliittinen selonteko 2004. s.
36.
- 208 On huomioitavaa, että myös Euroopan unionin nopeantoiminnan joukkojen ja taistelu-
osastojen harjoittaminen tapahtuu pääosin Nato-harjoitusten kautta. EU:n jäsenmai-
den unionin taisteluosastoihin ilmoittamien joukkojen harjoittaminen on kunkin jä-
senmaan omalla vastuulla. ks. Puolustusministeriö. Nopeaa toimintaa. Puolustusminis-
teriön internetsivut: <http://www.defmin.fi/index.phtml?s=356>, viitattu 12.1.2008, klo
20.00.
- 209 Puolustusministeriö. 2006. Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisen stra-
tegia, s. 29.
- 210 Nurmi, Sami, Kapteeni: Combined Joint Task Force (CJTF) –järjestely kriisinhallinta-
ja rauhankumppanuusyhteistyön välineenä, Maanpuolustuskorkeakoulu, jatkotutkinto-
osasto, yleisesikuntaupseerikurssi 48, diplomityö, Heinäkuu 2001, s.64.
- 211 Valtioneuvosto: Valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittinen ministerivaliokunta,
Valtioneuvoston internetsivut. :
<http://www.valtioneuvosto.fi/hallitus/ministerivaliokunnat/fi.jsp#UTVA>, viitattu
21.1.2008, klo 15.00.

- 212 Ulkoasiainministeriö: Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikka. Ulkoasiainministeriön internetsivut: http://formin.finland.fi/public/default.aspx?nodeid=32280&contentlan=1&culture=fi-FI#utp_tavoitteet_tehtavat, viitattu 21.1.2008, klo 19.00. ks. myös Heikkilä, Kaisa: Suomi ja Naton rauhankumppanuusohjelma, 2. uudistettu painos. Pääesikunnan kansainvälisen osaston julkaisuja 2/2000. Vaasa 2000, s. 58.
- 213 Ulkoasiainministeriö: Ulkoasiainministeriön toiminta- ja taloussuunnitelma 2008-2011, Ulkoasiainministeriön internetsivut: <http://formin.finland.fi/public/download.aspx?ID=20274&GUID={226CC396-BA9B-460E-A409-0BE6C5000AB7}>, viitattu 21.1.2008, klo 15.40.
- 214 Puolustusministeriö. Puolustusministeriön toiminta-ajatus ja arvot. Puolustusministeriön internetsivut: <http://www.defmin.fi/index.phtml?s=2>, viitattu 21.1.2008, klo 16.30
- 215 Heikkilä, Kaisa: Suomi ja Naton rauhankumppanuusohjelma, s. 59.
- 216 Puolustusministeriö. Suomen puolustuspolitiikka. Puolustusministeriön internetsivut: <http://www.defmin.fi/>, viitattu 21.1.2008, klo 20.30. ja Valtioneuvosto. 2004. Suomen turvallisuus- ja puolustuspoliittinen selonteko 2004.
- 217 Puolustusministeriö. 2006. Ehdotus puolustusvoimalaiksi.
- 218 Puolustusministeriö. 2.11.2000 Rauhanturvaamistoiminnan käytännön toimeenpano puolustusvoimien tehtäväksi. Puolustusministeriön tiedote. Puolustusministeriön internetsivut: http://www.defmin.fi/index.phtml?714_m=771&s=274, viitattu 23.1.2008, klo 10.30. ja Nurmi, Sami: Combined Joint Task Force (CJTF) –järjestely kriisinhallinta- ja rauhankumppanuusyhteistyön välineenä, Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, Julkaisusarja 1, N:o 19, Helsinki 2002, Edita Oyj 2002, s.63.
- 219 Puolustusministeriö. 2006. Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisen strategia, s. 29.
- 220 Valtioneuvosto. 2004. Suomen turvallisuus- ja puolustuspoliittinen selonteko 2004. s. 38.
- 221 Puolustusministeriö. 2006. Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisen strategia, s. 29.
- 222 Puolustusvoimat: Rauhanturvaamistoiminnan operatiivinen vastuu puolustusvoimille, puolustusvoimien kansainvälinen keskus johtaa rauhanturvajoukkoja. Puolustusvoimien tiedote. Puolustusvoimien internetsivut. <http://www.mil.fi.htm> ja Puolustusvoimien kansainvälisen keskuksen internetsivut: <http://www.fincen.fi/html/fi/1165919903407403572.html> , viitattu 26.1.2008, klo 21.30.
- 223 Ulkoasiainministeriö. Tilannekatsaus: Suomen osallistuminen sotilaalliseen kriisinhallintaan 2007, EU-operaatiot, Ulkoasiainministeriön internetsivut: <http://formin.finland.fi/public/?contentid=70085&contentlan=1&culture=fi-FI> , viitattu 26.1.2008, klo 21.00.

- 224 Korhonen, Senja ja Sumuvuori, Johanna: Konflikteista kehitykseen – Johdatus Euroopan unionin siviilikriisinhallintaan, Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä 2005, s. 35. Kirjan ovat julkaisseet Suomen Sadankomitealiitto ry. ja Kansalaisjärjestöjen konfliktinehkäisyverkosto KATU.
- 225 Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi siviilihenkilöstön osallistumisesta kriisinhallintaan ja laiksi tuloverolain 76 §:n muuttamisesta. (2004) HE 206/2004 vp, s. 15 ja s. 18, <http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2004/20040206.pdf>, 20.1.2008 klo 13.50
- 226 Valtioneuvosto. 2001. Suomen turvallisuus- ja puolustuspoliittinen selonteko 2001. vrt. Pouttu, Ville-Pentti, Majuri: Sotilaallisen kriisinhallinnan ja siviilikriisinhallinnan uudet yhteistyömuodot ja niiden asettamat vaatimukset sekä niistä saatava hyöty kriisinhallinnan yhteistyölle, Maanpuolustuskorkeakoulu, jatkotutkinto-osasto, yleisesikuntaupseerikurssi 47, diplomityö, Elokuu 2001, s.36:
- Pouttu määrittelee diplomityössään siviilikriisinhallinnan seuraavasti. ”Siviilikriisinhallinnalla tarkoitetaan konfliktien ennaltaehkäisemiseksi ja niiden aikana tai välittömästi niiden jälkeen tapahtuvaa operatiivista siviilitoimintaa, jolla pyritään vakiinnuttamaan olosuhteet kriisialueella. Kriiseihin / konflikteihin vaikutetaan joustavasti sotilaallisilla ja ei-sotilaallisilla keinoilla, joita käytetään tilanteen vaatimusten mukaan, myös toisiaan täydentäen. Oleellista on kyky reagoida syntyviin tarpeisiin nopeasti, tavoitteena pelastaa ihmishenkiä kriisitilanteessa, ylläpitää yleistä järjestystä, estää konfliktin laajentumista sekä edistää paluuta rauhalliseen ja stabiiliin tilanteeseen myötävaikuttamalla mm. oikeusvaltioperiaatteen juurruttamisen ja yhteiskuntarakenteiden palauttamiseen ja kehittämiseen. Siviilikriisinhallinta on luonteeltaan lyhytaikaista, ei esimerkiksi pidemmän aikavälin jälleenrakennustoimintaa tai kehitysyhteistyötä – joskaan rajaa ei ole aina välttämättä helppo vetää.”
- 227 Korhonen, Senja ja Sumuvuori, Johanna: Konflikteista kehitykseen – Johdatus Euroopan unionin siviilikriisinhallintaan, s. 36.
- 228 Valtioneuvosto. 2004. Suomen turvallisuus- ja puolustuspoliittinen selonteko 2004. s. 37.
- 229 Korhonen, Senja ja Sumuvuori, Johanna: Konflikteista kehitykseen – Johdatus Euroopan unionin siviilikriisinhallintaan, s. 45.
- 230 Laki siviilihenkilöstön osallistumisesta kriisinhallintaan 30.12.2004/1287, 3 §. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20041287#a1287-2004>, 20.1.2008, klo 20.05.
- 231 Maastrichtin sopimuksesta vuonna 1992 luotiin Euroopan unionin yhteiset ulko- ja turvallisuuspolitiikan perusteet. EU:n perussopimuksen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa käsittelevät osat ovat määritelmällisesti poliittisia hahmotelmia eivätkä suoranaisesti viittaa sotilaallisiin tehtäviin. Ne kuitenkin mahdollistavat periaatteellisella tasolla pidemmälle menevän sotilaallisen yhteistyön: ”Unioni määrittelee ja toteuttaa yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan, joka kattaa kaikki ulko- ja turvallisuuspolitiikan alat ja jonka tavoitteena on: turvata unionin yhteiset arvot, perusedut, riippumattomuus ja koskemattomuus Yhdistyneiden Kansakuntien peruskirjan periaatteiden mukaisesti; lujittaa unionin turvallisuutta sen kaikissa muodoissa”.
- Sopimus Euroopan unionista, Määräykset yhteisestä ulko- ja turvallisuuspolitiikasta, 11.1 artikla, ks. <http://europa.eu.int/eur-lex/fi/treaties/selected/livre106.html>., viitattu 20.1.2008, klo 23.00.

- 232 Pulkkinen, Esa, eversti ja Ojala, Hannu, everstiluutnantti: EU:n kriisinhallintakyky kehittyi. Sotilasaikakauslehti 7/2001, Upseeriliitto ry, AO-Paino, Mikkeli 2001, s.9-10. Eversti Pulkkinen työskenteli toimistopäällikkönä EU:n sotilasesikunnassa ja everstiluutnantti Ojala Suomen apulaissotilasedustajana EU:n sotilaskomiteassa.
- 233 A Secure Europe in a Better World, European Security Strategy, Brussels, 12 December 2003, s. 3 ja 4, ks. <http://ue.eu.int/uedocs/cmsUpload/78367.pdf>, viitattu 11.1.2008 klo 23.00 vrt. Kerttunen, Mika: Uudet uhkat? s.10-12
- 234 A Secure Europe in a Better World, European Security Strategy, s. 3 ja 4. ks. myös. Kerttunen, Mika, Koivula, Tommi, Jeppson, Tommy: EU Battlegroups, Theory and Development in the Light of Finnish-Swedish Co-operation, s. 24-25.
- 235 Ulkoasiainministeriö: Euroopan unionin turvallisuus- ja puolustuspolitiikka (ETPP), Euroopan unionin turvallisuus- puolustuspolitiikan lähtökohdat. Ulkoasiainministeriön internetsivut: <http://formin.finland.fi/public/default.aspx?nodeid=32288&contentlan=1&culture=fi-FI>, viitattu 28.1.2008, klo 21.00.
- 236 1.) Euroopan unioni. Petersbergin tehtävät, http://www.europa.eu/scadplus/glossary/petersberg_tasks_fi.htm, viitattu 6.1.2008 klo 21.00.
2.) Helsinki European Council 10 and 11 December 1999, Presidency Conclusions, Annex IV.
3.) Nurmi, Sami: Combined Joint Task Force (CJTF) –järjestely kriisinhallinta- ja rauhanhankumpanuusyhteistyön välineenä, s.71.
- 237 Helsinki European Council 10 and 11 December 1999, Presidency Conclusions, Annex IV. ks. myös Tietoja Suomen kokonaismaanpuolustuksesta 2006, s. 82.
- 238 European council. Military Capabilities Commitment Declaration. <http://consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/Military%20Capabilities%20Commitment%20Declaration.pdf>, viitattu 27.1.2008, klo 13.40.
- 239 Ulkoasiainministeriö. Tilannekatsaus: Suomen osallistuminen sotilaalliseen kriisinhallintaan 2007, EU-operaatiot, Ulkoasiainministeriön internetsivut: <http://formin.finland.fi/public/?contentid=70085&contentlan=1&culture=fi-FI> , viitattu 26.1.2008, klo 21.00
- 240 Puolustusministeriö. Taisteluosastoihin osallistuminen. Puolustusministeriön internetsivut: <http://www.defmin.fi/index.phtml?s=357>, viitattu 12.1.2008, klo 19.00.
- 241 Puolustusministeriö. Euroopan Unionin taisteluosastot. Puolustusministeriön internetsivut: <http://www.defmin.fi/index.phtml?s=355>, viitattu 12.1.2008, klo 19.00.
- 242 Puolustusministeriö. Euroopan Unionin taisteluosastot.
- 243 Puolustusministeriö. Nopeaa toimintaa. Puolustusministeriön internetsivut: <http://www.defmin.fi/index.phtml?s=356>, viitattu 12.1.2008, klo 20.00.

- 244 Puolustusvoimat. EU:n nopean toiminnan joukot. Puolustusvoimien internetsivut: http://www.mil.fi/rauhanturvaaja/operaatiot/eu_nop_toim_joukot.dsp , viitattu 12.1.2008 klo 20.10
- 245 Council of the European union. Letter of the chairman of CHEN (Chiefs of European Navies) "The Maritime Dimension of European Joint Operations". Brussels, 22 July 2002. Kohdat 7.-8. ks. myös Joutsia, Toni: Suomen merivoimien kriisinhallinta-alusten tehtävät ja kyky EU:n sotilaallisessa kriisinhallintaoperaatiossa, Maanpuolustuskorkeakoulu, Perustutkinto-osasto, Pro Gradu –tutkielma, Maaliskuu 2005, s. 29.
- 246 Wikström, Kaarle, komentajakapteeni: Euroopan unionin merellisen toimintakyvyn kehittyminen ja sen näkymät, s. 3.
- 247 Wikström, Kaarle, komentajakapteeni: Euroopan unionin merellisen toimintakyvyn kehittyminen ja sen näkymät, s.103.
- 248 Helaniemi, Lauri, komentaja: Euroopan unionin merivoimaulottuvuus myötätuulessa, s. 16.
- 249 Wikström, Kaarle, komentajakapteeni: Euroopan unionin merellisen toimintakyvyn kehittyminen ja sen näkymät, s.142.
- 250 Wikström, Kaarle, komentajakapteeni: Euroopan unionin merellisen toimintakyvyn kehittyminen ja sen näkymät, s. 29-30.
- 251 Helaniemi, Lauri, komentaja: Euroopan unionin merivoimaulottuvuus myötätuulessa, s. 16.
- 252 Council of the European union. Letter of the chairman of CHEN (Chiefs of European Navies) "The Maritime Dimension of European Joint Operations", kohta 12.
- 253 Council of the European union. Letter of the chairman of CHEN (Chiefs of European Navies) "The Maritime Dimension of European Joint Operations", kohdat 10.-11. ja von Weissenberg, Jon, komentajakapteeni: Strategic Sea Lift Capacity In The Common European Security and Defence Policy, Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, julkaisusarja 1, No. 20, Edita Prima Oy, Helsinki 2002, s. 34.
- 254 Merisodankäynnin kehityslinjoja, Merivoimalinja 27/Yek52, Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, Julkaisusarja 4, No 4/2005, Edita Prima Oy, Helsinki 2005, s. 14.
- 255 Merisodankäynnin kehityslinjoja, s. 15.
- 256 Wikström, Kaarle, komentajakapteeni: Euroopan unionin merellisen toimintakyvyn kehittyminen ja sen näkymät, s. 125 ja 138.
- 257 Headline Goal 2010, <http://consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/2010%20Headline%20Goal.pdf> , viitattu 20.1.2008, klo 09.00. ja Wikström, Kaarle, komentajakapteeni: Euroopan unionin merellisen toimintakyvyn kehittyminen ja sen näkymät, s. 126.
- 258 Wikström, Kaarle, komentajakapteeni: Euroopan unionin merellisen toimintakyvyn kehittyminen ja sen näkymät, s. 127.

- 259 Wikström, Kaarle, komentajakapteeni: Euroopan unionin merellisen toimintakyvyn kehittyminen ja sen näkymät, s. 127.
- 260 Wikström, Kaarle, komentajakapteeni: Euroopan unionin merellisen toimintakyvyn kehittyminen ja sen näkymät, s. 127.
- 261 Wikström, Kaarle, komentajakapteeni: Euroopan unionin merellisen toimintakyvyn kehittyminen ja sen näkymät, s. 127.
- 262 Wikström, Kaarle, komentajakapteeni: Euroopan unionin merellisen toimintakyvyn kehittyminen ja sen näkymät, s. 127-128.
- 263 Wikström, Kaarle, komentajakapteeni: Euroopan unionin merellisen toimintakyvyn kehittyminen ja sen näkymät, s. 127-128.
- 264 Wikström, Kaarle, komentajakapteeni: Euroopan unionin merellisen toimintakyvyn kehittyminen ja sen näkymät, s. 128.
- 265 Wikström, Kaarle, komentajakapteeni: Euroopan unionin merellisen toimintakyvyn kehittyminen ja sen näkymät, s. 128.
- 266 Wikströmin mukaan EU:n jäsenmaiden kansallisten yksiköiden korkea toimintavalmius on tällöin keskeistä. Merenkulun vapaus mahdollistaa merivoiman nopean suuntaamisen kriisialueelle. ”Osapuolten erottamiseksi voimankäytöllä tai konfliktin esto – toimien aloittaminen ei merivoimien kohdalla edellytä YK:n valtuutusta. Kriisinhallintaoperaatioiden alkuvaiheessa laivastodiplomatian mukaisen keinovalikoiman hyödyntäminen korostuu merivoiman toiminnassa. s. 139.
- 267 Wikström, Kaarle, komentajakapteeni: Euroopan unionin merellisen toimintakyvyn kehittyminen ja sen näkymät, s. 139 ja 154.
- 268 Wikström, Kaarle, komentajakapteeni: Euroopan unionin merellisen toimintakyvyn kehittyminen ja sen näkymät, s. 155.
- 269 Wikström, Kaarle, komentajakapteeni: Euroopan unionin merellisen toimintakyvyn kehittyminen ja sen näkymät, s. 29-30. Eurooppalaisen merivoimaulottuvuuden näkökulmasta on kuitenkin huomioitavaa, että 1980- ja 1990-luvuilla WEU:n alaisena toteutetut ensimmäiset sotilasoperaatiot ovat kaikki olleet merioperaatioita. WEU osallistui Persianlahdella nk. tankkerisodan jälkeiseen miinanraivaukseen vuonna 1988, unionin laivasto-osasto osallistui myös Irakiin kohdistetun saarron valvontaan vuosina 1990-91 ja Persianlahden sodassa laskettuja miinoitteita raivaamaan muodostettiin jälleen miinantorjuntaosasto keväällä 1991.
- 270 Merivoimien esikunta. Operatiivinen osasto: Esimerkki merellisestä kriisinhallintaoperaatiosta (Naton Operaatio Active Endeavour), Muistio 21.2.2005, R542/14.2/D/II
- 271 Merivoimien esikunta. Operatiivinen osasto: Esimerkki merellisestä kriisinhallintaoperaatiosta (Naton Operaatio Active Endeavour), Muistio 21.2.2005, R542/14.2/D/II
- 272 Eskola, Jari ja Suoranta, Juha: Johdatus laadulliseen tutkimukseen, s. 19.
- 273 Puolustusministeriö. 2006. Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisen strategia, s. 30.

LÄHTEET

1. JULKAISEMATTOMAT LÄHTEET

1.1 Tutkimukset ja opinnäytteet

Batschelet, Allen, Lieutenant Colonel: Effects-based operations: A New Operational Model? Strategy Research Project, U.S. Army War College, Pennsylvania 2002. saatavilla www.iwar.org.uk/military/resources/effect-based-ops/ebo, viitattu 12.2.2006.

Herrala, Janne, komentajakapteeni: Meripuolustuksen johtamisjärjestelmä muutoksessa – tulevaisuuden kehitystrendinä verkostokeskeinen sodankäynti, Maanpuolustuskorkeakoulu, jatkotutkinto-osasto, yleisesikuntaupseerikurssi 51, merisotalinja 26, diplomityö, 2004.

Joutsia, Toni, kadetti: Suomen merivoimien kriisinhallinta-alusten tehtävät ja kyky EU:n sotilaallisessa kriisinhallintaoperaatiossa, Maanpuolustuskorkeakoulu, Perustutkinto-osasto, Pro Gradu –tutkielma, Maaliskuu 2005.

Nurmi, Sami, Kapteeni: Combined Joint Task Force (CJTF) –järjestely kriisinhallinta- ja rauhankumppanuusyhteistyön välineenä, Maanpuolustuskorkeakoulu, jatkotutkinto-osasto, yleisesikuntaupseerikurssi 48, diplomityö, Heinäkuu 2001.

Pouttu, Ville-Pentti, Majuri: Sotilaallisen kriisinhallinnan ja siviilikriisinhallinnan uudet yhteistyömuodot ja niiden asettamat vaatimukset sekä niistä saatava hyöty kriisinhallinnan yhteistyölle, Maanpuolustuskorkeakoulu, jatkotutkinto-osasto, yleisesikuntaupseerikurssi 47, diplomityö, Elokuu 2001.

Rickerman, D, Major: Effects-Based Operations – A New Way of Thinking and Fighting, School of Advanced Military Studies United States Army Command and General Staff College, Kansas 2003. saatavilla www.au.af.mil/au/awc/awgate/sam/ebo, viitattu 15.11.2005.

Schroderus, Jukka-Pekka, komentajakapteeni: Multinational Experimentation 5 (MNE5) – kehittämisharjoitus koti- ja kansainvälisessä kriisinhallinnassa, Raportti, Teknillinen korkeakoulu, 2007.

Swedish EBAO Development After the Autumn Experiment 2006, Swedish Armed Forces, Headquarters, 2007.

Wikström, Kaarle, komentajakapteeni: Euroopan unionin merellisen toimintakyvyn kehittyminen ja sen näkymät, Maanpuolustuskorkeakoulu, jatkotutkinto-osasto, yleisesikuntaupseerikurssi 53, merisotalinja 28, diplomityö, Heinäkuu 2007.

1.2 Tiedotteet ja asiakirjat

Käsiteanalyysi, viitekehys, tutkimusasetelma ja –kysymykset, Maanpuolustuskorkeakoulun opintomoniste, saatu tutkimustyöseminaarissa 12.5.2006.

Merivoimien esikunta. Operatiivinen osasto: Esimerkki merellisestä kriisinhallintaoperaatiosta (Naton Operaatio Active Endeavour), Muistio 21.2.2005, R542/14.2/D/II.

Puolustusministeriö. 2.11.2000 Rauhanturvaamistoiminnan käytännön toimeenpano puolustusvoimien tehtäväksi. Puolustusministeriön tiedote. Puolustusministeriön internetsivut: http://www.defmin.fi/index.phtml?714_m=771&s=274, viitattu 23.1.2008, klo 10.30.

Puolustusministeriö. Puolustusministeriön toiminta-ajatus ja arvot. Puolustusministeriön internetsivut: <http://www.defmin.fi/index.phtml?s=2>, viitattu 21.1.2008, klo 16.30.

Puolustusministeriö. Taisteluosastoihin osallistuminen. Puolustusministeriön internetsivut: <http://www.defmin.fi/index.phtml?s=357>, viitattu 12.1.2008, klo 19.00

Pääesikunta, Käsky 8.5.2007, 2519/24.01/2006, AD10054. Puolustusvoimien osallistuminen MNE 5:een 2007-2009, Viranomaiskäyttö TLL IV.

Taktiikan tutkimuksen perusteet, I osa luku 1, Taktiikan laitoksen asiakirja, Joulukuu 2002.

Ulkoasiainministeriö. Tilannekatsaus: Suomen osallistuminen sotilaalliseen kriisinhallintaan 2007, EU-operaatiot, Ulkoasiainministeriön internetsivut: <http://formin.finland.fi/public/?contentid=70085&contentlan=1&culture=fi-FI>, viitattu 26.1.2008, klo 21.00.

2. JULKAISTUT LÄHTEET

Abrahamsson, Bengt, Egnell, Robert, Yden Karl: Effects Based Operations, Military Organization and Professionalization, Swedish National Defence College, Elanders, Vällingby, 2006.

A Secure Europe in a Better World, European Security Strategy, Brussels, 12 December 2003. <http://ue.eu.int/uedocs/cmsUpload/78367.pdf>, viitattu 11.1.2008 klo 23.00.

Alberts, David S., Hayes, Richard E.: Power to the edge, Command... Control in the information Age, Information age transformation series. Command and control research program. U.S. Department of defence, 2003. saatavilla www.dodccrp.org/publications, viitattu 20.9.2006.

Commander`s Handbook for an Effects-Based Approach to Joint Operations, Joint Warfighting Development and Experimentation Directorate, Standing Joint Force Headquarters, Suffolk, 2006.

Council of the European union. Letter of the chairman of CHEN (Chiefs of European Navies) "The Maritime Dimension of European Joint Operations". Brussels, 22 July 2002.

Deptula, David, Brigadier General: Effects-Based Operations: Change in the nature of warfare, Defense and Airpower Series, Aerospace Education Foundation, Virginia, 2001. saatavilla www.aef.org/pub/psbook, viitattu 10.5.2006.

Elg, Johan: Effectsbaserade Operationer, Teori, Planering och Applicering, Försvarshögskolan, Krigsvetenskapliga institutionen, Stocholm 2005, Elanders Gotab AB, Vällingby 2005.

Euroopan unioni, Headline Goal 2010, <http://consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/2010%20Headline%20Goal.pdf>, viitattu 20.1.2008, klo 09.00.

European council, Military Capabilities Commitment Declaration. <http://consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/Military%20Capabilities%20Commitment%20Declaration.pdf>, viitattu 27.1.2008, klo 13.40.

Geneven yleissopimusten lisäpöytäkirja aseellisten selkkausten uhrien suojelemisesta (I pöytäkirja), http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1980/19800082/19800082_2), viitattu 20.2.2008 klo 11.30.

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi siviilihenkilöstön osallistumisesta kriisinhallintaan ja laiksi tuloverolain 76 §:n muuttamisesta. (2004) HE 206/2004 vp, <http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2004/20040206.pdf>, viitattu 20.1.2008 klo 13.50.

Heikkilä, Kaisa: Suomi ja Naton rauhankumppanuusohjelma, 2. uudistettu painos. Pääesikunnan kansainvälisen osaston julkaisuja 2/2000. Vaasa 2000.

Helsinki European Council 10 and 11 December 1999, Presidency Conclusions, Annex IV. http://www.europarl.europa.eu/summits/hel2_en.htm, viitattu 6.1.2008 klo 20.00.

Huhtinen, Aki-Mauri: Sotilasjohtamisen tiedon kohteet – Johdatus sotilasjohtamisen perustutkimukseen, Maanpuolustuskorkeakoulu, Johtamisen laitos, Julkaisusarja 2, Artikkelikokoelmat n:o 16, 2006, Edita Prima Oy, Helsinki 2006.

Huttunen, Mika: Näkökulmia taktiikkaan – Taktiikan käsite ja taktiikan keinot tulkinnan kohteena, Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, julkaisusarja 3 n:o 1/2005, Edita Prima Oy, Helsinki 2005.

Huttunen, Mika: Taktiikan käsitteestä ja määritelmästä, Tiede ja Ase, Suomen sotatieteellisen seuran vuosijulkaisu N:o 63, 2005, Gummerus kirjapaino Oy, Jyväskylä 2006.

Iskanius, Markku, eversti: Operaatiotaidon ja taktiikan tutkimus sekä tutkimusmenetelmät. Maanpuolustuskorkeakoulu Taktiikan laitos, Ykkös Offset, Vaasa 1998.

Kenttäohjesääntö Yleinen osa, Puolustusjärjestelmän toiminnan perusteet, Edita Prima Oy, Helsinki 2007.

Kerttunen, Mika: Uudet uhkat?, Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, Julkaisusarja 2, Tutkimusselosteita No 37, Edita Prima Oy, Helsinki 2007.

Kerttunen, Mika, Koivula, Tommi, Jeppson, Tommy: EU Battlegroups, Theory and Development in the Light of Finnish-Swedish Co-operation, Series 2, No 30, National Defence College, Department of Strategic and Defence Studies, Edita Prima Oy, Helsinki 2005.

Kesseli, Pasi: Vaikutuskeskeistä parveilua verkostossa – Eräitä näkemyksiä asevoimien operatiivisten doktriinien kehityslinjoissa, Tiede ja Ase, Suomen sotatieteellisen seuran vuosijulkaisu N:o 65, 2007, Waasa Graphics, Vaasa 2007.

Kohvakka, Kimmo ja Valtonen, Vesa: Tuli-isku 2020 – Näkökulmia tuhovaikutuksesta ja yhteiskunnan varautumisesta, Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, julkaisusarja 2, No 1/2004, Edita Prima Oy, Helsinki 2005.

Koivula, Tommi ja Tammilehto, Tuomas: Crisis Management: A New Form of Nation-Building? National Defence College, Department of Strategic and Defence Studies, Edita Prima Oy, Helsinki 2005.

Kristin M. Haugevik & Benjamin de Carvalho: Civil-Military Cooperation in Multinational and Interagency Operations, Discussion Paper on Operational Terminologies and Assessment for Multinational Experiment 5(MNE5), Security in Practise no. 2, Norwegian Institute of International Affairs, Oslo 2007.

Krogars, Marko: Sotatieteelliset käsitteet puntarissa – Johtamisen, strategian, operaatiotaidon ja taktiikan vertaileva sisällön analyysi, Maanpuolustuskorkeakoulu, Johtamisen laitos, julkaisusarja 1, tutkimuksia n:o 9, Hakapaino Oy, Helsinki 1998.

Laamanen, Anu: New Demands for Armed Forces – Expectations to Military from Civilian Crisis Management, The Tenth Suomenlinna Seminar, The 30th and 31st May 2007. Edited By: Koivula, Tommi ja Helminen, Jyrki: Armed Forces for Tomorrow, National Defence University, Department of Strategic and Defence Studies, Series 2: Research Reports No 39, Edita Prima Oy, Helsinki 2007.

Laki siviilihenkilöstön osallistumisesta kriisinhallintaa 30.12.2004/1287, 3 §. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20041287#a1287-2004>, viitattu 20.1.2008, klo 20.05

Laki sotilaallisesta kriisinhallinnasta (211/2006). FINLEX.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060211>, viitattu 23.8.2007 klo 11.40.

Merisodankäynnin kehityslinjoja, Merivoimalinja 27/Yek52, Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, Julkaisusarja 4, No 4/2005, Edita Prima Oy, Helsinki 2005.

NATO, AAP-6(2007), Nato glossary of terms and definitions (English and French), Naton internetsivut: <http://www.nato.int/docu/stanag/aap006/aap-6-2007.pdf>, viitattu 22.8.2007, klo. 14.00.

NATO, Nato Civil-Military Co-operation (CIMIC) Doctrine, AJP-9, June 2003, Naton internetsivut: <http://www.nato.int/ims/docu/AJP-9.pdf>, viitattu 22.1.2008, klo. 19.00.

Nurmi, Sami: Combined Joint Task Force (CJTF) –järjestely kriisinhallinta- ja rauhankumppanuusyhteistyön välineenä, Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, Julkaisusarja 1, N:o 19, Helsinki 2002, Edita Oyj 2002.

Paul, James, Wing Commander (GBR F): NATO's Effects-based Approach to Operations, Operational Concept Development, HQ Supreme Allied Commander Transformation, <http://transnet.act.nato.int/WISE/EffectiveE/EffectiveE>, viitattu 28.10.2007, klo 20.00.

Pienehkö sivistyssanakirja. 2007. saatavilla <http://www.cs.tut.fi/cgi-bin/run/-jkorpela/haku.cgi?key=kriis>, viitattu 22.8.2007, klo 13.05.

Puolustusministeriö. 2006. Ehdotus puolustusvoimalaiksi, Puolustusvoimalakitoimikunnan mietintö. Puolustusministeriön internetsivut: http://www.defmin.fi/files/749/Puolustusvoimalakitoimikunnan_mietinto.pdf, viitattu 24.11.2007, klo 12.00.

Puolustusministeriö. Suomen puolustuspolitiikka. Puolustusministeriön internetsivut: <http://www.defmin.fi/>, viitattu 21.1.2008, klo 20.30.

Puolustusministeriö (PLM). 2006. Turvallisesti tulevaisuuteen – puolustusministeriön strategia 2025. http://www.defmin.fi/files/673/PLM_-_Strategia_2025.pdf

Puolustusministeriö. Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisen strategia, valtioneuvoston periaatepäättös 23.11.2006, Kirjapaino Keili Oy, Helsinki 2006. saatavilla Puolustusministeriön internetsivuilta: http://www.defmin.fi/files/815/YETT_2006.pdf

Puolustusvoimat. 2000. Puolustushallinnon asiasanasto. Oy Edita Ab, Helsinki 2000. Saatavilla Maanpuolustuskorkeakoulun internetsivuilta: <http://www.mpkk.fi/attachment/ad9d29e3539815313b364464a41b98a9/56572c33e86964a420924073a8e6671f/Asiasanasto.pdf>

Rantapelkonen, Jari: Konfliktin, konfliktinhallinnan ja turvallisuuden käsitteet kylmän sodan jälkeen, Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, Julkaisusarja 1 N:o 17, Helsinki 2000.

Rekkedal, Nils, Nykyaikainen sotataito, Sotilaallinen voima muutoksessa, Maanpuolustuskorkeakoulu, Edita Prima Oy 2006. Teoksen lähtökohtana on käytetty ruotsinkielistä alkuperäisteosta vuodelta 2004.

Smith, Edward A: Effects Based Operations, Applying Network Centric Warfare in Peace, Crisis and War, Information Age Transformation Series, CCRP 2003. saatavilla www.dodccrp.org, viitattu 20.10.2005.

Sopimus Euroopan unionista, Määräykset yhteisestä ulko- ja turvallisuuspolitiikasta, 11.1 artikla, <http://europa.eu.int/eur-lex/fi/treaties/selected/livre106.html>, viitattu 20.1.2008, klo 23.00.

Tietoja Suomen kokonaismaanpuolustuksesta 2006, Maanpuolustuskorkeakoulu, Edita Prima Oy, Helsinki 2005.

Turvallisempi Eurooppa oikeudenmukaisemmassa maailmassa, Euroopan unionin turvallisuusstrategia, Bryssel, 12. joulukuuta 2003, s. 3 ja 4. <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/031208ESSIIFI.pdf>, viitattu 11.1.2008 klo 23.00.

Toveri, Pekka, Jäämeri, Kim, Viita-Aho, Auvo: Monikansallisten ja kansallisten suorituskykyjen kehittäminen Multinational Experiment –kehittämisharjoituksissa, Tiede ja Ase, Suomen sotatieteellisen seuran vuosijulkaisu N:o 64, 2006, Waasa Graphics Oy, Vaasa 2006.

Tynkkynen, Vesa: Hyökkäyksestä puolustukseen, taktiikan kehittymisen ensimmäiset vuosikymmenet Suomessa, Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, Julkaisusarja 1, 1/1996, Nettopaino Oy, Joutsa, 1996.

Ulkoasiainministeriö (UM).2006. Euroopan unionin turvallisuus- ja puolustuspolitiikka (ETPP) <http://www.formin.fi/public/> , viitattu 23.8.2007 klo 12.45.

Ulkoasiainministeriö: Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikka. Ulkoasiainministeriön internet-sivut: http://formin.finland.fi/public/default.aspx?nodeid=32280&contentlan=1&culture=fi-FI#utp_tavoitteet_tehtavat, viitattu 21.1.2008, klo 19.00.

Ulkoasiainministeriö: Ulkoasiainministeriön toiminta- ja taloussuunnitelma 2008-2011, Ulkoasiainministeriön internetsivut: <http://formin.finland.fi/public/download.aspx?ID=20274&GUID={226CC396-BA9B-460E-A409-0BE6C5000AB7}>, viitattu 21.1.2008, klo 15.40.

Valtioneuvosto. 2001. Suomen turvallisuus- ja puolustuspoliittinen selonteko 2001. <http://www.defmin.fi/files/1147/selonteko2001.pdf> , viitattu 7.1.2008, klo 21.00.

Valtioneuvosto. 2004. Suomen turvallisuus- ja puolustuspoliittinen selonteko 2004. http://www.defmin.fi/files/240/2493_2161_Selonteko_2004_1_pdf, viitattu 7.1.2008 klo 21.00

Valtonen, Vesa, majuri: Yhteistoiminta tuli-iskun uhkakuvassa – esitys taktisen tason toiminnan organisoimiseksi, Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, julkaisusarja 1, Taktiikan tutkimuksia n:o 2/2004, Edita Prima Oy, Helsinki 2004.

von Weissenberg, Jon, komentajakapteeni: Strategic Sea Lift Capacity In The Common European Security and Defence Policy, Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, julkaisusarja 1, No. 20, Edita Prima Oy, Helsinki 2002.

Wikström, Kaarle, kapteeniluutnantti: Merisodan kuva 2025 – Yhdysvaltojen näkemys merisodan kuvan kehittymisestä, Merisotakoulun julkaisusarja A. No. 1/2005, Edita Prima Oy, Helsinki 2005.

3. KIRJALLISUUS JA ARTIKKELIT

3.1 Kirjallisuus

Alasuutari, Pertti: Laadullinen tutkimus, 3. painos, Vastapaino, Tampere 1999.

Cantel, Ilse (toim.): Suomi – Ruotsi – Suomi sanakirja, 6. painos, Werner Söderström Osakeyhtiö Helsinki, WS Bookwell Oy, Juva 2004.

Eskola, Jari ja Suoranta, Juha: Johdatus laadulliseen tutkimukseen, 7. painos, Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä, 2005.

Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko, Sajavaara, Paula: Tutki ja kirjoita, Kustannusosakeyhtiö Tammi, Dark Oy, Vantaa 2003.

Korhonen, Senja ja Sumuvuori, Johanna: Konflikteista kehitykseen – Johdatus Euroopan unionin siviilikriisinhallintaan, Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä 2005. Kirjan ovat julkaisseet Suomen Sadankomitealiitto ry. ja Kansalaisjärjestöjen konfliktinehkäisyverkosto KATU.

Pihlaja, Juhani: Ajattelu, tutki ja opi – ohjeita oppimiseen ja tutkielman tekoon, Vammalan kirjapaino Oy, Vammala 2004.

Rekiaro, Ilkka ja Robinson, Douglas: Suomi – Englanti – Suomi sanakirja, 5. painos, Gummerus Kustannus Oy, Gummerus kirjapaino Oy, Jyväskylä 1991.

Tuomi, Jouni ja Salavaara, Anneli: Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi, Tammi 2002.

Visuri, Pekka: Turvallisuuspolitiikka ja strategia, 1997, WSOY – Kirjapainoyksikkö, Juva 1997.

3.2 Artikkelit

Helaniemi, Lauri, komentaja: Euroopan unionin merivoimaulottuvuus myötätulessa, Rannikon puolustaja 3/2007, Priimus Paino Oy, Loimaa 2007.

Huhtinen, Aki-Mauri, professori ja Kesseli, Pasi, professori: Voiko sotataittoa systematisoida? osa 1, Sotilasaikakauslehti 12/2007, Upseeriliitto ry, AO-Paino, Mikkeli 2007.

Huhtinen, Aki-Mauri, professori ja Kesseli, Pasi, professori: Voiko sotataittoa systematisoida? osa 2, Sotilasaikakauslehti 1/2008, Upseeriliitto ry, AO-Paino, Mikkeli 2008.

Huttunen, Mika, majuri ja Kesseli, Pasi, professori: Sodankäynnin vallankumous – Näkemyksiä yhdysvaltalaisen sotataidon kehityksestä, osa 2, Sotilasaikakauslehti 9/2006, Upseeriliitto ry, AO-Paino, Mikkeli 2006.

Laari, Jouni, everstiluutnantti: Tulevaisuuden maasodankäynti – USA:n näkemys verkostoväestöisistä yhteisoperaatioista, Sotilasaikakauslehti 12/2005, Upseeriliitto ry, AO-Paino, Mikkeli 2005.

Military Operations Research Society: Analyzing Effects Based Operations (EBO), Workshop summary, Phalanx 3/2002. saatavilla www.mors.org/publications/phalanx/mar02, viitattu 15.11.2005, klo 15.00.

Pulkinen, Esa, eversti ja Ojala, Hannu, everstiluutnantti: EU:n kriisinhallintakyky kehittyy. Sotilasaikakauslehti 7/2001, Upseeriliitto ry, AO-Paino, Mikkeli 2001.

Vego, Milan, professori: Effects-Based Operations: A Critique, Joint Force Quarterly, 1.4.2006, http://www.ndu.edu/inss/Press/jfg_pages/editions/i41/i41_commentary_01.pdf viitattu 1.2.2008 klo 21.00.

4 INTERNET JA MUUT LÄHTEET

Euroopan unioni, Petersbergin tehtävät, http://www.europa.eu/scadplus/glossary/petersberg_tasks.fi.htm, viitattu 6.1.2008 klo 21.00.

Lehtonen, J.: Yhteisöviestinnän perusteet –verkko-oppimateriaali. Jyväskylän yliopisto, viestintätieteiden laitos, 2003.
<http://www.jyu.fi/viesti/verkkotuotanto/yviperust/termikirjasto/kriisinhallinta.html>, viitattu 22.8.2007 klo 13.42.

”Merivoimat tänään ja tulevaisuudessa”. Komentajakapteeni Janne Herralan 8.1.2008 pitämä luento 91. kadettikurssille.

Puolustusministeriö. Euroopan Unionin taisteluosastot. Puolustusministeriön internetsivut: <http://www.defmin.fi/index.phtml?s=355>, viitattu 5.1.2008, klo 19.00

Puolustusministeriö. Nopeaa toimintaa. Puolustusministeriön internetsivut: <http://www.defmin.fi/index.phtml?s=356>, viitattu 8.1.2008, klo 20.00.

Puolustusvoimat. EU:n nopean toiminnan joukot. Puolustusvoimien internetsivut: http://www.mil.fi/rauhanturvaaja/operaatiot/eu_nop_toim_joukot.dsp , viitattu 12.1.2008 klo 20.10

Puolustusvoimat. Kansainvälisen keskuksen internetsivut: <http://www.finent.fi/html/fi/1165919903407403572.html> , viitattu 26.1.2008, klo 21.30.

Ulkoasiainministeriö. Ulko- ja turvallisuuspolitiikka. EU:n sotilaallinen kriisinhallinta, keskeisiä käsitteitä. www.formin.finland.fi/public/default.aspx?contentid=70031, viitattu 12.1.2008, klo 18.20.

United States Joint Forces Command (USJFCOM), <http://www.jfcom.mil/about/glossary.htm>, viitattu 02.01.2007, klo 19.00.

United States Joint Forces Command (USJFCOM), <http://www.jfcom.mil/newslink/storyarchive/2006/pa022706.htm>, viitattu 03.01.2007 klo 18.30.

Valtioneuvosto. Valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittinen ministerivaliokunta, <http://www.valtioneuvosto.fi/hallitus/ministerivaliokunnat/fi.jsp#UTVA>, viitattu 21.1.2008, klo 15.00.

LIITTEET

Liite 1 Käytetyt lyhenteet

Liite 2 Naton operaatio Active Endeavour

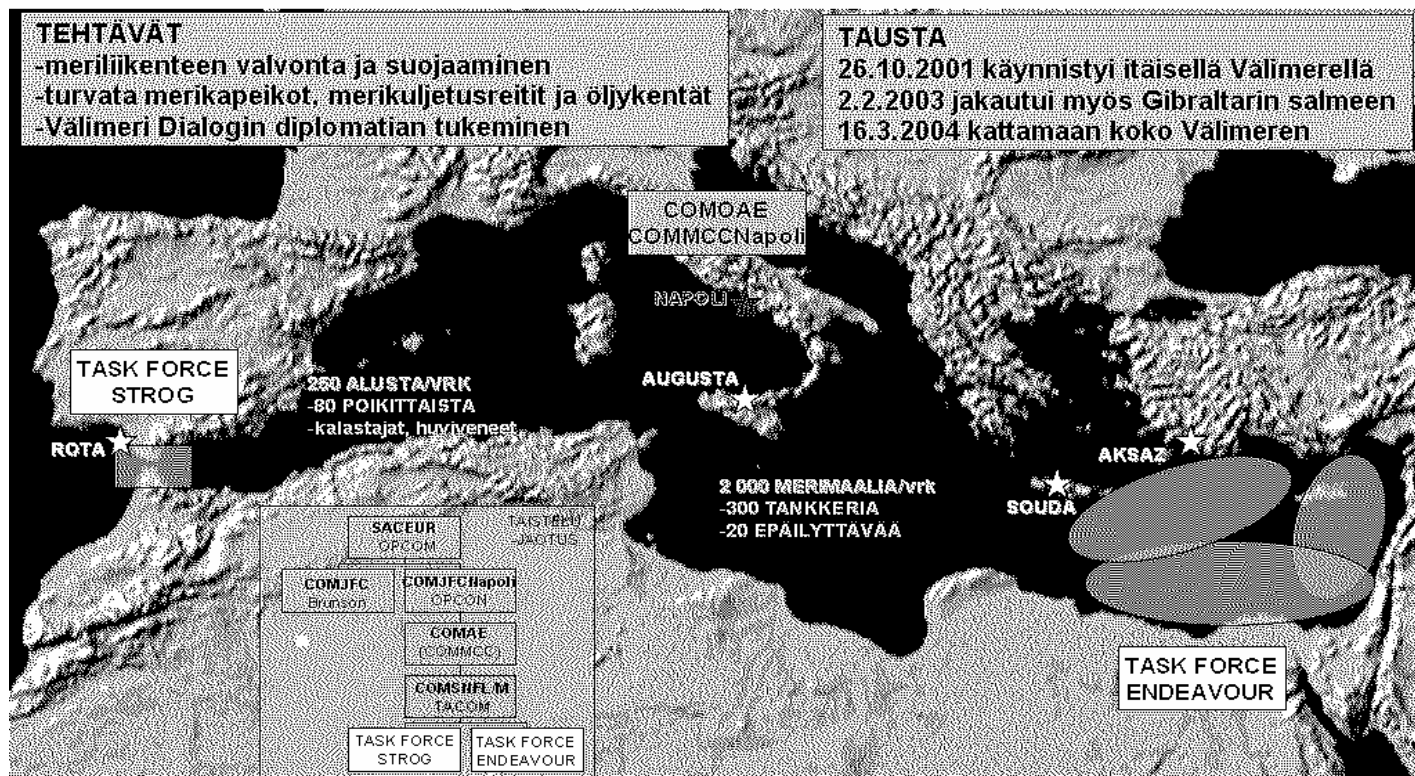
KÄYTETYT LYHENTEET

BDA	Battle Damage assessment, taistelun tuhon arviointi
CA	Combat Assessment, taktisen tason taistelun arviointimenetelmä
CIMIC	Civil-Military Cooperation, siviili-sotilasyhteistyö
CJTF	Combined Joint Task Force, monikansallinen ja useista puolustus- haaroista koostuva, erityistä tehtävää varten muodostettu organi- saatio
COG	Center of Gravity, sotilaallisen voiman keskus (tarkoittaa myös voimanlähdettä suomalaisen operatiivisen suunnittelun termistös- sä)
EBA	Effects-Based Assessment, vaikutusperusteinen arviointi
EBAO	Effects-Based Approach to Operations, vaikutusperusteinen lähes- tymistapa operaatioihin (EBO:n kehitetty versio)
EBE	Effects-Based Execution, vaikutusperusteinen toteutus
EBO	Effects-Based Operations, vaikutukseen perustuvat operaatiot
EBP	Effects-Based Planning, vaikutusperusteinen suunnittelu
EU	Euroopan unioni
ETPP	Euroopan turvallisuus- ja puolustuspolitiikka
ETYJ	Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestö (OSCE, Organisation For Security and Cooperation in Europe).
FINGOP	Ohje suomalaisen operatiivisen suunnittelun perusteista, perustuu NATO:n sisäiseen ohjeistukseen, ACO GOP-asiakirjaan, (Allied Command Operations, Guidelines for Operational Planning)
JIPB	Joint Intelligence Preparation of Battlespace, taistelutilasta hankit- tava valmistava tiedustelutieto
JOPP	Joint Operations Planning Prosess, Yhdysvaltojen asevoimien yh- teisoperaatioiden suunnittelumalli
MEA	Munitions Effectiveness Assessment, tulen tehokkuuden arviointi

MNE	Multinational Experimentation, monikansallinen kriisinhallinnan uusien konseptien kehittämis- ja kokeilutoiminta
MOE	Measure Of Effectiveness, operatiivinen vaikuttavuuden arviointimenetelmä
MOP	Measurement Of Performance, oman suorituskyvyn arviointimenetelmä
MSO	Maritime Safety Operations, merelliset turvallisuusoperaatiot
NATO	North Atlantic Treaty Organization, Pohjois-Atlantin puolustusliitto
NGO	Non-Governmental Organizations, kansalaisjärjestöt, ei-valtiolliset toimijat
NED	Network Enabled Defence, verkostoavusteinen puolustus
NCO	Network Centric Operations, verkostokeskeiset operaatiot
NCW	Network Centric Warfare, verkostokeskeinen sodankäynti
OAE	Operaatio Active Endeavour, NATO:n suorittama merellinen kriisinhallintaoperaatio Välimerellä
OODA (-loop)	Observe, Orient, Decide, Act, havainnointi, tilanteen arvio, päätös, toiminta, (operaatiosykli yhdysvaltalaisessa sotilaallisessa operaatiossa)
OOTW	Operations Other Than War, ei-sotilaalliset operaatiot
PLM	Puolustusministeriö
PMSEII	Political, Military, Social, Economic, Information, Infrastructure, yhteiskunnan keskeisimmät elementit vaikutukseen perustuvissa operaatiossa
RMA	Revolutions in Military Affairs, sotilaallisen vallankumouksen ajanjakso
SM	Sisäasiainministeriö
SOSA	System-of-Systems Analysis, vastustajan järjestelmän kokonaisvaltainen tiedustelu ja analysointi
STM	Sosiaali- ja terveysministeriö
TM	Työ- ja elinkeinoministeriö
USJFCOM	United States Joint Force Commander
UM	Ulkoasiainministeriö

UTVA	Ulko- ja turvallisuuspoliittisen ministerivaliokunta
YETT	Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisen strategia, valtioneuvoston tekemä periaatepäätös
YK	Yhdistyneet kansakunnat (UN, United Nations)
YUTP	EU:n yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka
VNK	Valtioneuvoston kanslia
WEU	Western European Union, Länsi-Euroopan unioni, sotilasliitto

NATON OPERAATIO ACTIVE ENDEAVOUR

Operaatio Active Endeavour

Lähde: Merivoimien esikunta. Operatiivinen osasto: Esimerkki merellisestä kriisinhallintaoperaatiosta (Naton Operaatio Active Endeavour), Muistio 21.2.2005, R542/14.2/D/II.

OPERAATION AIKAANSAANNOKSET

NATO:n merivalvonta kattaa lähes koko Välimeren alueen. Ensimmäisen vuoden aikana alukset viettivät 72%-80% ajastaan merellä. Tämä on sittemmin laskenut noin 50%:iin. Portugalin vartioalus "Alvares Cabral" laski kulkeneensä 10 872 meripeninkulmaa suoritettuaan kuuden kuukauden tehtävänsä (tammi-heinäkuu 2004). Tänä aikana se oli tarkastanut 414 kauppa-alusta, joista 26 omalla helikopterillaan. Noin 25 000 kauppa-alusta tunnistetaan vuodessa. Vuoden aikana 18 tunnistamatonta alusta varjostettiin, joka on 75% kaikista Välimeren varjostuksista. Mikäli operaatiota tukevat alukset (Turkki, Kreikka) otetaan laskuihin prosentti nousee 85:een. Vuoden aikana 420 kauppa-alusta oli käyttänyt saattomahdollisuutta Gibraltarin salmen läpi. Maaliskuuhun 2004 mennessä oli operaatio tunnistanut 42 000 alusta. Näistä noin 10% ei vastannut radiokutsuihin. Kahden ja puolen vuoden aikana NATO on tarkastanut 48 alusta itäisellä Välimerellä. NATO uskoo Gibraltarin operaation vähentäneen luvutonta maahanmuuttoa itäisellä Välimerellä 50%:lla.
